

วารสารมนุษยศาสตร์

ฉบับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีที่ 15 ฉบับที่ 1

ISSN 3088-2494 (Print)

ISSN 3088-2508 (Online)

ชื่อวารสาร	วารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีที่ 15 (พ.ศ. 2569) ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2569)	
กำหนดออก	ปีละ 2 ฉบับ	
เจ้าของ	บัณฑิตศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ 10240 โทร. 02-310-8250 ต่อ 7	
วัตถุประสงค์	1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้นักศึกษาระดับปริญญาโท ตลอดจนอาจารย์และนักวิชาการ ได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัย 2. เพื่อส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ความคิดเห็น ตลอดจนผลงานการวิจัยใน สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานบัณฑิตศึกษาต่อไป	
ที่ปรึกษา	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ รองคณบดีฝ่ายบริหาร รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย รองคณบดีฝ่ายนโยบายและแผน	
บรรณาธิการผู้พิมพ์โฆษณา	รองศาสตราจารย์วิโรจ นาคชาตรี	
บรรณาธิการบริหาร	รองศาสตราจารย์ ดร. สายวรุณ สุนทรโทท	
บรรณาธิการประจำฉบับ	รองศาสตราจารย์ ดร. ประภาส พาวินนท์	
กองบรรณาธิการวารสาร	ศาสตราจารย์ ดร. กรกช อัครวิริยะนุภาพ รองศาสตราจารย์ ดร.ประเทือง ทินรัตน์ รองศาสตราจารย์ ดร.พิมลพรรณ เรฟเพอร์ ประเสริฐวงษ์ รองศาสตราจารย์ ดร. มนธิรา ราโท รองศาสตราจารย์ ดร.ศานติ ภักดีคำ รองศาสตราจารย์ ดร. สุปานิ พัดทอง รองศาสตราจารย์สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ รองศาสตราจารย์รุ่งฤดี แผลงสร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิตตาภา สารพัฒน์ก ไชยปัญญา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปณิธิ หุ่นแสวง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วสิน ปัญญาบุตรตระกูล ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัตนพล ชื่นคำ อาจารย์ ดร. พัชรินทร์ ชัยวรรณ อาจารย์ ดร. พรธาดา สุวัธนวนิช อาจารย์ ดร. พุฒิวิทย์ บุญนาค อาจารย์ ดร.เขวาลักษณ์ แสงจันทร์	มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยบูรพา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้จัดการ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธีระนันท์ วิชัยดิษฐ	
ประจำกองจัดการ	นางนลินี ยิ่งยง นางสาววรรณวิสาข์ พลขยัน	มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยรามคำแหง
เหรียญก	นางสาวชลพรรณ ถิ่นบาง	

สถานที่พิมพ์ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยรามคำแหง หัวหมาก บางกะปิ กรุงเทพฯ 10240

Humanities Journal (Graduate School Edition) Ramkhamhaeng University

Humanities Journal (Graduate School), Ramkhamhaeng University Vol. 15 No. 1 (Jan.- Jun. 2026)

Office of Graduate Education, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University, Huamak, Bangkok, Bangkok

10240 Tel. 02-3108250 ext. 7

Consultant Dean, Faculty of Humanities
Deputy Dean for Administration
Deputy Dean for Academic Affairs and Research
Deputy Dean for Policy and Planning

Publishing Editor Wiroj Nakchatri, Associate Professor,

Executive Editor Saiwaroon Soontherotoke, Ph.D. Associate Professor

Editor-in-chief rapat Pawinun, Ph.D. Associate Professor

Editorial Board

Korakoch Attaviriyapap, Ph.D.	Prof., Silpakorn University
Pratuang Dinnaratna, Ph.D.	Assoc. Prof., Kasetsart University
Pimonpan Prasertwong Raper, Ph.D.	Assoc. Prof., Eastern Asia University
Montira Rato, Ph.D.	Assoc. Prof., Chulalongkorn University
Santi Pakdeekham, Ph.D.	Assoc. Prof., Srinakharinwirot University
Supanee Patthong, Ph.D.	A Assoc. Prof., Silpakorn University
Suwattana Liamprawat	Assoc. Prof., Silpakorn University
Rungrudee Plaengsorn	Assoc. Prof., Srinakharinwirot University
Jittapa Sarapadnuke Chaipunya, Ph.D.	Assoc. Prof., Burapha University
Paniti Hoonswaeng, Ph.D.	Assist. Prof., Chulalongkorn University
Wasin panyavuttrakul, Ph.D.	Assist. Prof., Burapha University
Rattanaphon Chuenka, Ph.D.	Assist. Prof., Kasetsart University
Patcharin Chaiwan, Ph.D.	Lecturer, Ramkhamhaeng University
Porntada Suvattanavanich, Ph.D.	Lecturer, Srinakharinwirot University
Puttawit Bunnag, Ph.D.	Lecturer, Srinakharinwirot University
Yawalak Saengchan, Ph.D.	Lecturer, Burapha University

Manager Teeranun Vichaidit, Ph.D. Assist. Prof., Ramkhamhaeng University

Managing Board Mrs. Naline Yingyong Ramkhamhaeng University

Miss Wanvisa Phonkayan Ramkhamhaeng University

Treasurer Miss Chonlapat Limbang Ramkhamhaeng University

Printing Ramkhamhaeng University Publisher, Ramkhamhaeng University, Huamak, Bangkok, Bangkok 10240

บทบรรณาธิการ

วารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 ได้นำเสนอบทความที่น่าสนใจและชวนติดตามอ่าน โดยเริ่มต้นจากบทความเรื่อง *การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์สำหรับห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา* ของ ธูาปณี เลขาพันธ์ บทความเรื่อง *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ “โคก หนอง นา” ของ ทวีศักดิ์ เกษปทุม* บทความเรื่อง *วิเคราะห์จิตรกรรมสักขาลายขององคูลีมาลกับการพัฒนาตนและการขัดเกลาทางสังคมวิถีพุทธ กรณีวัดบวรศรีหลวง จังหวัดเชียงใหม่* ของ วิโรจ นาคชาติ บทความภาษาเยอรมัน เรื่อง *Der Textbegriff in der Linguistik seit den 1980er-Jahren: Ansätze und Implikationen für DaF* ของ Salifou Traoré และบทความภาษาจีนเรื่อง *饮食广告中的跨文化比较：以台湾与泰国为例及其在对外汉语教学中的运用* ของ 黄丽虹

คณะทำงานและกองบรรณาธิการวารสาร ขอขอบคุณผู้เขียนที่ได้ส่งบทความมาตีพิมพ์เผยแพร่ และขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ร่วมกันพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เขียนบทความในการแก้ไขและปรับปรุงบทความให้มีคุณค่าทางวิชาการมากยิ่งขึ้น

รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส พาวินนท์

บรรณาธิการประจำฉบับ

สารบัญ

	หน้า
การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์สำหรับห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา	1
ฐาปนี เลขาพันธ์	
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ “โคก หนอง นา”	21
ทวีศักดิ์ เกษปทุม	
วิเคราะห์จิตรกรรมสักราชขององค์ลัทธิมาลกับการพัฒนาคนและการขัดเกลาทางสังคม	39
วิธิพุทธ กรณ์วิวัฒน์วงกรหลวง จังหวัดเชียงใหม่	
วิโรจ นาคชาตรี	
The Concept of Text in Linguistics since the 1980s: Approaches and Implications for German as a Foreign Language	57
<i>Salifou Traoré</i>	
A Cross-Cultural Comparison of Food Advertisements in Taiwan and Thailand and Its Implications for Teaching Chinese as a Foreign Language	83
<i>Pakul Hathairattanakool</i>	

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์สำหรับห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา Application of Artificial Intelligence for Academic Libraries

ธำปณี เลขาพันธ์ (Thapanee Lakaphun)¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปริมาณ เรื่อง “การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์สำหรับห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา” มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อสำรวจการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา (2) เพื่อศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ของบุคลากรห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และ (3) เพื่อเสนอเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่เหมาะสมสำหรับห้องสมุดระดับอุดมศึกษา ใช้แบบสอบถามในการรวบรวมข้อมูล จากบุคลากรห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา 153 แห่ง จำนวน 360 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติร้อยละ วิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อตัวแปรตามด้วยการวิเคราะห์การถดถอย

ผลการวิจัย พบว่า (1) ห้องสมุดใช้ Generative AI ให้บริการแปลภาษาอัตโนมัติ มากที่สุด ใช้ปฏิบัติงานสร้างเนื้อหาสำหรับการประชาสัมพันธ์ มากที่สุด มีการยอมรับปัญญาประดิษฐ์แบบ Chatbots และการสร้างเนื้อหามากที่สุด รองลงมาคือ สำหรับการวิจัยและสืบค้นข้อมูล ความนิยม คือ ChatGPT, Gemini, EndNote, Copilot และ Claude ตามลำดับ (2) ด้านการยอมรับเทคโนโลยี พบว่า ปัจจัยอิทธิพลทางสังคม ปัจจัยการสร้างความรู้ความเข้าใจ ปัจจัยหลัก และปัจจัยปรับเปลี่ยน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยปัจจัยการสร้างความรู้ความเข้าใจ ส่งอิทธิพลเชิงบวกสูงที่สุดต่อการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ สอดคล้องกับทฤษฎีแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) แบบจำลองมีความแม่นยำในการพยากรณ์สูง มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R-squared) = .775 ค่าความคลาดเคลื่อนสัมบูรณ์เฉลี่ย (MAPE) อยู่ในระดับต่ำมาก พยากรณ์ได้ว่า การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในห้องสมุด จะได้รับการยอมรับจากบุคลากรเป็นอย่างดี (3) ปัญญาประดิษฐ์ที่เหมาะสมสำหรับห้องสมุด ได้แก่ Chatbots และการสร้างเนื้อหา, สำหรับการวิจัยและสืบค้นข้อมูล, สร้างสรรค์เนื้อหา (รูปภาพ, วิดีโอ, เสียง), จัดการเอกสารอ้างอิง และปรับปรุงภาษาและไวยากรณ์ ปัจจัยความสำเร็จ คือ การสนับสนุนจากผู้บริหาร/นโยบาย/วิสัยทัศน์, ทักษะ/ความรู้/การพัฒนาบุคลากร และงบประมาณ/การสนับสนุนทรัพยากร ข้อเสนอแนะ ควรเสนอให้ กระทรวงการอุดมศึกษา

¹ บรรณารักษ์ชำนาญการ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Librarian, Ramkhamhaeng University Library, e-mail: thapanee@ru.ac.th

* Received March 18, 2026, Revised May 6, 2026 and Accepted May 8, 2026

วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) เป็นเจ้าภาพหลักในการจัดซื้อ/จัดหาเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์สำหรับสถาบันอุดมศึกษา และสถาบันอุดมศึกษาควรสนับสนุนด้านงบประมาณและการฝึกอบรมบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์; ห้องสมุด; สถาบันอุดมศึกษา

Abstract

This quantitative research, entitled “The Application of Artificial Intelligence in Higher Education Libraries,” aimed to (1) investigate the application of artificial intelligence (AI) technologies in higher education libraries, (2) examine the level of AI technology acceptance among higher education library personnel, and (3) propose appropriate AI technologies for higher education libraries. Data were collected using a questionnaire administered to 360 library personnel from 153 higher education institutions. The data were analyzed using descriptive statistics (percentages), one-way analysis of variance (ANOVA) to examine relationships, and regression analysis to identify factors influencing the dependent variables.

The findings revealed that (1) libraries most frequently employed generative AI for automatic language translation in service provision, while content creation for public relations was the most common operational application. The most widely subscribed AI applications were chatbots and content generation tools, followed by tools for research support and information retrieval. The most popular AI platforms were ChatGPT, Gemini, EndNote, Copilot, and Claude, respectively. (2) Regarding technology acceptance, social influence, knowledge and understanding enhancement, core factors, and facilitating factors all demonstrated high mean levels. Among these, knowledge and understanding enhancement exerted the strongest positive influence on AI adoption. These results are consistent with the Technology Acceptance Model (TAM). The model exhibited high predictive accuracy, with a coefficient of determination (R-squared) of .775 and a very low mean absolute percentage error (MAPE), indicating that the adoption of AI in libraries is likely to be well accepted by library personnel. (3) Appropriate AI technologies for libraries include chatbots and content generation tools; AI for research and information retrieval; creative content generation (images, videos, and audio); reference management; and language and grammar enhancement tools. Key success factors include administrative support, policies, and vision; personnel skills, knowledge, and professional development; and budgetary allocation and resource support. The study recommends that the Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation serve as the primary agency for

procuring AI tools for higher education institutions, and that institutions provide continuous financial support and regular training for library personnel.

Keywords: Artificial Intelligence; Libraries; Higher Education Institutions

บทนำ

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการทำงานของมนุษย์มากขึ้น อาทิ การประมวลผลภาพ การรับรู้เสียง การแปลภาษา ฯลฯ สามารถสร้างผลงานที่ใกล้เคียงกับความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ มีบทบาทต่อการขับเคลื่อนนวัตกรรมและการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับโลก (ชลธิชา แสงสีดา, 2567; วลัยลักษณ์ คงพระจันทร์, 2566) รัฐบาลไทยได้จัดทำ “แผนปฏิบัติการด้านปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (พ.ศ. 2565-2570)” เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2565 (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2566) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และผลจากการสำรวจความพร้อมในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์สำหรับบริการดิจิทัล พ.ศ. 2567 พบว่า องค์กรและหน่วยงานในประเทศมีการนำปัญญาประดิษฐ์มาประยุกต์ใช้งานมากขึ้น โดยกลุ่มการศึกษาเป็นกลุ่มที่มีความพร้อมสูงสุด รองลงมา คือ กลุ่มการเงินและการค้า (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2567) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้ออกนโยบาย “อว. for AI” ส่งเสริมการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถาบันการศึกษา มีเป้าหมายในการยกระดับระบบการศึกษาสู่ “Education 6.0” และการเป็น AI University (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2567) ห้องสมุดระดับอุดมศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการสนับสนุนปัญญาประดิษฐ์ จากการศึกษาของสมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและการวิจัยแห่งสหรัฐอเมริกา (ACRL Research Planning and Review Committee, 2024) พบว่า ปัญญาประดิษฐ์เป็นหนึ่งในแนวโน้มสำคัญของห้องสมุด โดยเฉพาะหลังการเปิดตัว ChatGPT และ Generative AI อื่น ๆ นอกจากนี้ บริษัท คลาริเวท จำกัด (มหาชน) ผู้นำการพัฒนาโปรแกรมระบบห้องสมุดอัตโนมัติและบริการระบบฐานข้อมูลเพื่อการศึกษา ค้นคว้าระดับโลก ระบุว่า ห้องสมุดทั่วโลกกว่าร้อยละ 60 อยู่ระหว่างการวางแผนนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ และเพิ่มประสิทธิภาพการสืบค้นข้อมูล (Clarivate, 2024) ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยหลายแห่ง ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อมในการพัฒนานักศึกษาให้มีความรู้และทักษะด้านปัญญาประดิษฐ์ จึงเริ่มมีการจัดฝึกอบรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ พัฒนาทักษะและแนะนำการใช้งานเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ให้แก่บุคลากร เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยในการพัฒนาการปฏิบัติงานและการบริการของห้องสมุดมากขึ้น ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งบอกรับ (subscribe) เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์เพื่อให้บริการแก่ผู้ให้บริการในหลายประเภท อาทิ (1) สำหรับการสนทนาและสรุปเนื้อหา (2) สำหรับการตรวจสอบและปรับปรุงภาษา (3) สำหรับการค้นคว้าวิจัยและ

สรุปบทความ ข้อมูลทางวิชาการ และ(4) สำหรับสร้างสรรค์ผลงานสื่อ (สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2568; สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2567; หอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2567) การดำเนินการเหล่านี้ แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของการนำปัญญาประดิษฐ์ มาใช้ในการให้บริการและการปฏิบัติงานของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาไทย ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการในยุคดิจิทัล อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบการศึกษาที่มุ่งเน้นโดยเฉพาะ จึงเป็นที่มาของการวิจัยฉบับนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ของห้องสมุด
2. เพื่อศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ของบุคลากรห้องสมุด
3. เพื่อเสนอเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่เหมาะสมสำหรับห้องสมุด

นิยามศัพท์เฉพาะ

ห้องสมุด หมายถึง ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

Generative AI หมายถึง ปัญญาประดิษฐ์ที่แบ่งตามประเภทของข้อมูลที่ต้องการสร้าง เช่น Text Generation, Code Generation, Image Generation, Music Generation ฯลฯ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการศึกษา การวิจัย และการพัฒนา สังคม เป็นแหล่งรวบรวมและให้บริการสารสนเทศ มีหน้าที่หลักทั้งการให้บริการและการปฏิบัติงาน ได้แก่ การจัดหาและวิเคราะห์ทรัพยากร ให้บริการสารสนเทศ ให้บริการยืม-คืน และบริการอื่น ๆ (สำนักบรรณ สารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2565; Harkawal, 2023; Dixit et al., 2024) ห้องสมุดได้ พัฒนาตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเพื่อรองรับบริบทของยุคดิจิทัล มีการปรับพื้นที่และรูปแบบการ ให้บริการ เน้นแบบออนไลน์ มีการจัดหาและบอกรับสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น (เสาวภา หลิมจิตร, 2565)

ปัญญาประดิษฐ์ ในงานวิจัยนี้หมายถึง Generative AI แบ่งเป็น 7 ประเภท (ปรีดี นุกุลสมปรารณา, 2566; ธัญญวีร์ รสมัย, 2567; ชีรพงศ์ เสรีสำราญ, 2565; โสภิตดา วณิชวัชรกุล, 2566; Bangkok Bank InnoHub, 2566; STKS, 2566) ได้แก่

1. Text Generation สร้างข้อความในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างเป็นธรรมชาติและใกล้เคียงกับที่มนุษย์ เขียน เช่น การเขียนบทความ สคริปต์โฆษณา บทสนทนา แผนกลยุทธ์ทางธุรกิจ ฯลฯ ที่นิยม ได้แก่ ChatGPT, Gemini, Jasper, Copi.AI, Rytr และ Notion AI

2. Code Generation สร้าง Code (โปรแกรม) จาก Prompt (คำสั่งข้อความ) สามารถวิเคราะห์ ตรวจสอบ Bug (จุดบกพร่อง) ช่องโหว่ด้านความปลอดภัย และให้คำแนะนำในการแก้ไขได้อย่างแม่นยำ ที่นิยม ได้แก่ OpenAI Codex, GitHub, ChatGPT

3. Image Generation สร้างและปรับแต่งภาพจาก Prompt ได้อย่างรวดเร็ว แม้ไม่มีทักษะด้านกราฟิก ปรับแต่งมุมมอง รูปแบบ และขนาดภาพตามต้องการ ทำให้การออกแบบสะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ที่นิยม ได้แก่ DALL-E, Midjourney, Canva

4. 3D Generation สร้างและปรับแต่งโมเดล 3 มิติ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างใหม่ ปรับแต่งโมเดลเดิม หรือสร้างจากข้อความ (Text-to-3D) ช่วยให้การออกแบบและพัฒนาโมเดล 3D เป็นไปอย่างรวดเร็วและสะดวกขึ้น ที่นิยม ได้แก่ D-ID, InVideo, Snapbar, Veed.io

5. Music Generation แต่งเพลงได้จาก Prompt วิเคราะห์ข้อมูลเพลงเดิมและสร้างเพลงใหม่ในหลากหลายแนว สามารถประมวลผลเสียง แปลงข้อความเป็นเสียง หรือเสียงเป็นข้อความ ทำให้การสร้างสื่อเสียงมีประสิทธิภาพ ที่นิยม ได้แก่ AIVA, Amper Music, Soundraw

6. Audio Generation สร้างและรับเสียงได้ อาจเป็นเสียงพูดหรือดนตรี ที่พบบ่อยคือ Text-to-Speech (TTS) ซึ่งใช้ในผู้ช่วยเสียงอย่าง Siri หรือ Alexa สามารถสร้างเนื้อหาพูดได้หลายภาษา ที่นิยม ได้แก่ Murf.AI, Play.ht, Listnr, Speechify และ Jukebox (OpenAI)

7. Video Generation สร้างหรือปรับปรุงเนื้อหาวิดีโอคุณภาพสูงจาก Prompt โดยอัตโนมัติ โดยไม่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ถ่ายทำ นักแสดง หรือทักษะการตัดต่อวิดีโอ ที่นิยม ได้แก่ Canva, Elai.io, Lumen5, InVideo, Animoto, synthesia.io

แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) พัฒนาขึ้นในปี ค.ศ. 1980 โดย Fred D. Davis มีพื้นฐานจากทฤษฎีการกระทำอย่างมีเหตุผลของ Fishbein และ Ajzen (สุทิพย์ ประทุม, 2565) แนวคิดหลักของ TAM อธิบายการยอมรับเทคโนโลยีในฐานะสิ่งกระตุ้น ที่หากตอบสนองความคาดหวังของผู้ใช้ จะก่อให้เกิดแรงจูงใจ และนำไปสู่การตอบสนอง คือการนำเทคโนโลยีมาใช้งาน (ปราโมทย์ ลือนาม, 2554) แบบจำลอง TAM พิจารณาว่าปัจจัยภายนอกส่งผลต่อการรับรู้ 2 ด้าน คือ ประโยชน์ และความง่ายในการใช้ ซึ่งส่งผลต่อทัศนคติ ความตั้งใจเชิงพฤติกรรม และการใช้งานเทคโนโลยีจริง (Venkatesh & Davis, 1996) ค.ศ. 2000 Venkatesh และ Davis ได้พัฒนา TAM 2 ขยายการอธิบายปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ ได้แก่ กระบวนการอิทธิพลทางสังคมและการสร้างความรู้ความเข้าใจ และ ค.ศ. 2008 Venkatesh และ Bala ได้พัฒนา TAM 3 มุ่งเน้นปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ความง่ายในการใช้ แบ่งเป็นปัจจัยหลัก กับปัจจัยปรับเปลี่ยน (Venkatesh & Bala, 2008)

ปัญญาประดิษฐ์ในห้องสมุด ผู้วิจัยแบ่งการประยุกต์ใช้ตามลักษณะงาน ได้แก่ การให้บริการและการปฏิบัติงาน (Akinyemi, 2023; Bhui, 2024; Chandrashekhara, 2024; Jagannara, 2023; Kalbande et al., 2024; Ritu, 2024; Tandel, 2024; Tijani et al., 2024) ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้สำหรับการให้บริการ ได้แก่

1.1 ใช้ Chatbots และผู้ช่วยเสมือน ช่วยในการตอบคำถามพื้นฐานของห้องสมุด เช่น เวลาทำการ วิธีการสมัครสมาชิก การยืม-คืน หนังสือ หรือคำปรับ เป็นการช่วยลดภาระงานของบรรณารักษ์ ผู้ใช้บริการสามารถค้นหาคำตอบได้ตลอด 24 ชั่วโมง

1.2 ระบบการแนะนำข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลและพฤติกรรมการใช้บริการ เช่น ประวัติการยืมหนังสือ หรือการสืบค้นข้อมูล โดยจะวิเคราะห์ข้อมูลและแนะนำหนังสือ บทความ หรือเนื้อหาที่น่าสนใจที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการ

1.3 ใช้แปลภาษา ลดอุปสรรคด้านภาษา ให้ผู้ใช้เข้าถึงข้อมูลจากแหล่งภาษาต่าง ๆ ได้สะดวก เช่น การแปลเนื้อหาของหนังสือ บทความ หรือฐานข้อมูล รวมถึงให้บริการผู้ใช้ต่างชาติ

1.4 เพิ่มประสิทธิภาพการสืบค้นสารสนเทศ ให้มีความแม่นยำ รวดเร็ว และตรงกับความต้องการของผู้ใช้มากขึ้น เช่น การทำความเข้าใจคำค้นหา การสืบค้นด้วยเสียง

1.5 บริการช่วยการเข้าถึง ช่วยให้ผู้ใช้ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย ประสบสัมผัส หรือการเรียนรู้ สามารถเข้าถึงทรัพยากรและบริการของห้องสมุดได้โดยการแปลงตัวอักษรให้อยู่ในรูปแบบเสียง หรือปรับขนาดหรือเปลี่ยนแบบตัวอักษร

1.6 การประมวลผลภาษาธรรมชาติ (NLP) ช่วยให้ผู้ใช้เข้าถึงข้อมูลได้สะดวกขึ้น ลดความซับซ้อน และเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ เช่น ใช้แปลความหมายของคำค้นที่กำกวม แนะนำคำค้นที่เหมาะสม โดยไม่ต้องใช้คำที่เป็นทางการ การแปลภาษาอัตโนมัติ

2. การประยุกต์ใช้สำหรับการปฏิบัติงาน ได้แก่

2.1 การลงรายการและการจัดหมวดหมู่ สามารถวิเคราะห์และกำหนดหมวดหมู่ได้อัตโนมัติ ลดข้อผิดพลาดจากมนุษย์ พร้อมทั้งจัดโครงสร้างข้อมูลตามมาตรฐานสากล เช่น MARC, RDA และ Dublin Core ได้รวดเร็ว

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลและพฤติกรรมของผู้ใช้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมาปรับปรุงบริการให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้มากขึ้น เช่น การแนะนำทรัพยากรสารสนเทศส่วนบุคคล การพัฒนาและจัดการคอลเลกชัน การจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศเข้าห้องสมุด

2.3 การสรุปและสังเคราะห์เนื้อหา สรุปเนื้อหาสำคัญให้กระชับเข้าใจง่าย วิเคราะห์เอกสาร บทความ งานวิจัย รวมถึงสารสนเทศในห้องสมุด สรุปบทความทางวิชาการ ข้อความจากวิดีโอ หรือพอดแคสต์ (podcast) ได้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการค้นคว้าและการเข้าถึงข้อมูล

2.4 การเก็บรักษาข้อมูลแบบดิจิทัล ช่วยเก็บรักษาข้อมูลให้อยู่ในสภาพที่สามารถเข้าถึงและใช้งานได้ในระยะยาว ช่วยในการจัดการข้อมูลแบบดิจิทัลได้ เช่น สร้าง metadata จัดหมวดหมู่ข้อมูล ตรวจสอบซ่อมแซมข้อมูลที่เสียหาย และป้องกันข้อมูลเสียหาย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

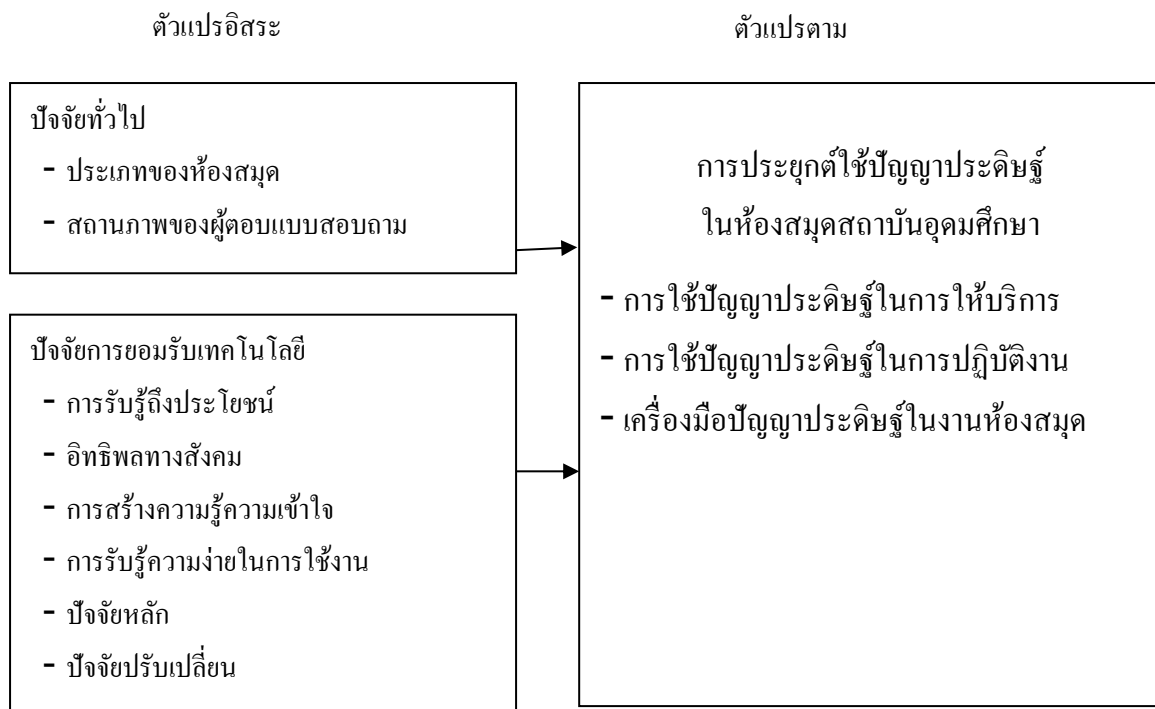
Molaudzi และ Ngulube (2025) ศึกษาเรื่อง Use of artificial intelligence innovations in public academic libraries เพื่อสำรวจการใช้ปัญญาประดิษฐ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ผลการวิจัยพบว่า (1) ด้านนโยบายห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐส่วนใหญ่ ยังขาดแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจนสำหรับการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ (2) ด้านความพร้อม ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์บางประเภท เช่น จดจำเสียง และแชทบอท ขณะที่การจดจำรูปแบบและหุ่นยนต์ยังไม่แพร่หลาย ปัญญาประดิษฐ์มีศักยภาพในการปรับปรุงประสบการณ์ของผู้ใช้ (user experience) ลดภาระงานของเจ้าหน้าที่ และทำให้การเข้าถึงข้อมูลมีประสิทธิภาพมากขึ้น และ (3) ด้านความสามารถในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ พบว่า บุคลากรในห้องสมุดยังขาดทักษะและการฝึกอบรมเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์

Ali et al. (2024) ศึกษาเรื่อง (Artificial Intelligence (AI) applications and usage among the LIS professionals of Pakistan มีวัตถุประสงค์สำรวจการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศปากีสถาน และเปรียบเทียบการใช้งานปัญญาประดิษฐ์ระหว่างมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน ผลการวิจัย พบว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเริ่มนำบริการที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์มาใช้ แต่ยังไม่มีห้องสมุดใดที่นำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ได้อย่างเต็มรูปแบบ ปัญญาประดิษฐ์ที่ได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จักมากที่สุด ได้แก่ การประมวลผลภาษาธรรมชาติ (NLP) การสืบค้นด้วยเสียง (voice searching) และ Chatbots ส่วนเทคโนโลยีหุ่นยนต์ (robotics technology) มีการนำมาใช้น้อย เนื่องจากต้องการการลงทุนทางการเงินสูง และต้องอาศัยทักษะด้านไอทีขั้นสูง นอกจากนี้ ยังพบว่า มหาวิทยาลัยเอกชนมีแนวโน้มในการใช้เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์มากกว่ามหาวิทยาลัยของรัฐ

นวพรรณ อินสกุล (2567) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ ChatGPT 4.0 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการใช้ ChatGPT 4.0 พัฒนาโมเดลเชิงประจักษ์ และเสนอแนวทางการส่งเสริมการใช้งาน เครื่องมือวิจัยผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ (EFA) และโมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) ผลการวิจัยพบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การรับรู้ถึงความมีประโยชน์ (PU) ส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อการยอมรับการใช้ ChatGPT (AUOGC) มากที่สุด ($\beta = 0.891$) ตามด้วยการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน (PEOU) ($\beta = 0.791$) ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ลักษณะผู้ใช้และสภาพสิ่งแวดล้อมความสะดวก ส่งผลทางบวกต่อ PU และ PEOU PEOU ยังส่งผลทางบวกต่อ PU ($\beta = 0.682$) ข้อเสนอแนะคือ มหาวิทยาลัยควรเน้นเสริมสร้างความเข้าใจในประโยชน์ พัฒนาคุณลักษณะผู้ใช้ (เช่น AI Literacy, AI Responsibility) และสื่อสารผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (EB) การสนับสนุนความง่ายในการใช้งาน และสภาพสิ่งแวดล้อมความสะดวก (FC) ที่เหมาะสมยังคงสำคัญ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง อาจสรุปได้ว่า ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี ควรประกอบด้วยตัวแปรการรับรู้ถึงประโยชน์และการรับรู้ความง่ายในการใช้งานเป็นตัวแปรหลัก และพบว่าห้องสมุด

สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ มีการนำปัญญาประดิษฐ์มาประยุกต์ใช้ทั้งในด้านการให้บริการและการปฏิบัติงาน ผู้วิจัย จึงกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังนี้



ภาพ กรอบแนวคิดของการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุด 153 แห่ง รวม 3,253 คน (ณ เดือนเมษายน 2568) กลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 คำนวณได้ 356 คน แต่เพื่อให้การวิจัยมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น จึงเก็บข้อมูลจำนวน 360 คน

เครื่องมือ ใช้แบบสอบถามที่วิเคราะห์และตั้งคะแนนขึ้นด้วยตนเอง จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงงานวิจัยต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยมีการตรวจสอบ ความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (The Index of Item Objective Congruence--IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ผลคะแนนรวมในงานวิจัยนี้ เท่ากับ 1.0 และตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.918

วิธีการเก็บข้อมูล ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก โดย (1) จัดทำแบบสอบถามออนไลน์แล้วทำเป็น QR Code ประชาสัมพันธ์ไปยังสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้อง (2) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ (พร้อมแนบ QR Code) นำส่งทางไปรษณีย์ ไปยังห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลทั่วไปใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว หากพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sig.) จะทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้สถิติ Least Significant Difference

(LSD) และวิเคราะห์ปัจจัยของตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อตัวแปรตามด้วยการวิเคราะห์การถดถอย (Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 เป็นบุคลากรห้องสมุด ม.ราชภัฏ ร้อยละ 25.3 ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ ร้อยละ 23.9 ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ร้อยละ 20.6 ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ร้อยละ 20.3 และห้องสมุด ม.เทคโนโลยีราชมงคล ร้อยละ 10.0

1.2 เจ้าหน้าที่ระดับผู้ปฏิบัติงาน ร้อยละ 70.8 ระดับหัวหน้า ร้อยละ 20.3 และระดับผู้บริหาร ร้อยละ 8.9

1.3 ผู้ปฏิบัติงานด้านบริการสารสนเทศ ร้อยละ 35.8 งานจัดหา/วิเคราะห์ ร้อยละ 31.7 งาน IT/IT Support ร้อยละ 11.4 งาน Back Office และงานบริหาร เท่ากัน ร้อยละ 10.6

1.4 ผู้มีอายุมากกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี ร้อยละ 73.6 อายุงาน 7-9 ปี ร้อยละ 9.7 อายุงาน 4-6 ปี ร้อยละ 8.6 และน้อยกว่าหรือเท่ากับ 3 ปี ร้อยละ 8.1 ตามลำดับ

2. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

2.1 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการให้บริการ

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการให้บริการ

ใช้ในการให้บริการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย (ระดับ)
ใช้ Chatbots ตอบคำถามทั่วไป	4.43	.772	มาก
ใช้ระบบแนะนำทรัพยากรที่เหมาะสมกับความสนใจของผู้ใช้แต่ละคน	4.41	.726	มาก
ใช้วิเคราะห์ประวัติการยืมหรือสืบก้นเพื่อแนะนำทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง	4.38	.737	มาก
ใช้แปลภาษาอัตโนมัติเพื่อช่วยผู้ใช้เข้าถึงทรัพยากรที่เป็นภาษาต่างประเทศ	4.54	.623	มากที่สุด
ใช้ระบบสืบก้น ที่รองรับการค้นหาด้วยภาษาธรรมชาติ (NLP)	4.45	.690	มาก
ใช้ระบบสืบก้นที่สามารถแก้ไขคำค้นที่สะกดผิดหรือแนะนำคำค้น ที่เกี่ยวข้อง โดยอัตโนมัติ	4.46	.679	มาก
ใช้ช่วยในการให้บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า (reference services)	4.46	.658	มาก
ใช้การแปลงข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบที่เหมาะสม สำหรับผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย (เช่น แปลงข้อความเป็นเสียงสำหรับผู้พิการทางสายตา)	4.43	.724	มาก

จากตารางที่ 1 ตัวแปรมีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด 1 ตัว นอกนั้นอยู่ระดับมาก โดยตัวแปร “ใช้แปลภาษาอัตโนมัติเพื่อช่วยผู้ใช้เข้าถึงทรัพยากรที่เป็นภาษาต่างประเทศ” มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.54) น้อยที่สุด คือ “ใช้วิเคราะห์ประวัติการยืมหรือสืบก้นเพื่อแนะนำทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง” (4.38)

2.2 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการปฏิบัติงาน

ใช้ในการปฏิบัติงาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย (ระดับ)
วิเคราะห์สถิติการใช้ทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ	4.46	.679	มาก
วางแผนการจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศให้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้	4.26	.772	มาก
วิเคราะห์เนื้อหาและจัดหมวดหมู่ทรัพยากรสารสนเทศโดยอัตโนมัติ	4.24	.843	มาก
กำหนดหัวเรื่อง (subject headings) หรือคำสำคัญ (keyword) โดยอัตโนมัติ	4.26	.808	มาก
สร้างรายการบรรณานุกรมโดยอัตโนมัติ	4.32	.769	มาก
ตรวจสอบความถูกต้องและแก้ไขข้อผิดพลาดในการบรรณานุกรม	4.24	.818	มาก
วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้บริการของผู้ใช้ เพื่อปรับปรุงบริการ	4.39	.695	มาก
สรุปเนื้อหาบทความวิชาการหรือรายงานวิจัยเพื่อการบริหารสารสนเทศ	4.43	.664	มาก
สร้างบทคัดย่อหรือเนื้อหาสรุปสำหรับสารสนเทศในคลังข้อมูลสถาบัน	4.36	.685	มาก
แปลงข้อมูลจากรูปแบบเก่า ให้เป็นรูปแบบดิจิทัล (เช่น สิ่งพิมพ์)	4.38	.710	มาก
สร้างหรือปรับปรุงเมตาดาต้า (metadata) สำหรับข้อมูลดิจิทัล	4.32	.692	มาก
สร้างเนื้อหาสำหรับการประชาสัมพันธ์หรือส่งเสริมการใช้บริการ	4.52	.610	มากที่สุด
วิเคราะห์ความคิดเห็นหรือความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ	4.47	.628	มาก

จากตารางที่ 2 ตัวแปรมีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด 1 ตัว นอกนั้นอยู่ระดับมาก โดยตัวแปร “สร้างเนื้อหาสำหรับการประชาสัมพันธ์หรือส่งเสริมการใช้บริการ” (4.52) อยู่ระดับมากที่สุด น้อยที่สุด คือ “วิเคราะห์เนื้อหาและจัดหมวดหมู่ทรัพยากรสารสนเทศโดยอัตโนมัติ” (4.24) กับ “ตรวจสอบความถูกต้องและแก้ไขข้อผิดพลาดในการบรรณานุกรม” (4.24)

2.3 เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ในงานห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

จำแนกเป็น 5 ประเภท ใช้ชื่อปัญญาประดิษฐ์เป็นชื่อตัวแปร มีผลการวิจัย ดังนี้

2.3.1 เครื่องมือสำหรับการวิจัยและสืบค้นข้อมูล มีตัวแปร 7 ตัว มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ได้แก่ Scholarcy (4.31) Keenious (4.27) Elicit (4.25) Research Rabbit (4.23) Semantic Scholar (4.23) Scite (4.22) และ Consensus (4.20)

2.3.2 เครื่องมือ Chatbots และการสร้างเนื้อหา มีตัวแปร 4 ตัว มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด 1 ตัว คือ ChatGPT (4.51) นอกนั้นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ Gemini (4.41) Claude (4.11) และ Perplexity (4.05) ตามลำดับ

2.3.3 เครื่องมือสร้างสรรค์เนื้อหา (เสียง, วิดีโอ, รูปภาพ) มีตัวแปร 4 ตัว มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด 1 ตัว ได้แก่ MidJourney (4.31) DALL-E (4.18) Runway (4.05) และ Suno (4.03)

2.3.4 เครื่องมือปรับปรุงภาษาและไวยากรณ์ มีตัวแปร 2 ตัว มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด 2 ตัว คือ QuillBot (4.03) และ Grammarly (4.01)

2.3.5 เครื่องมือจัดการเอกสารอ้างอิง มีตัวแปรเดียว มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด คือ EndNote (4.41)

2.4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (ประเภทของห้องสมุด, สถานการณ์ทำงาน, ลักษณะงานที่ปฏิบัติ และอายุการทำงาน) กับตัวแปรตาม (การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์) พบว่า สถานะการทำงานที่ต่างกัน ลักษณะงานที่ปฏิบัติต่างกัน และอายุการทำงานต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ไม่แตกต่างกัน ในตารางที่ 3 (หน้าถัดไป) จะพบว่า ประเภทของห้องสมุดที่ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ ประเภทของห้องสมุดมีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้ จึงทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการ LSD (ใช้เกณฑ์นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05) พบว่า (1) ห้องสมุด ม.เทคโนโลยีราชมงคล มีการประยุกต์ใช้มากกว่าห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ (2) ห้องสมุด ม.ราชภัฏ และห้องสมุด ม.เทคโนโลยีราชมงคล มีการประยุกต์ใช้มากกว่าห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ (3) ห้องสมุด ม.ราชภัฏ มีการประยุกต์ใช้มากกว่าห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และ (4) ห้องสมุด ม.เทคโนโลยีราชมงคล มีการประยุกต์ใช้มากกว่าห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ตารางที่ 3 แสดงผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของประเภทของห้องสมุดด้วยวิธีการ LSD

ประเภทของห้องสมุด	ค่าเฉลี่ย	สของรัฐ.	ส. ในกำกับฯ	ม. ราชภัฏ	ม. ราชมงคล	ส. เอกชน
		4.326	4.260	4.441	4.543	4.212
สของรัฐ.	4.326	-	.066	-.115	-.217*	.114
สในกำกับฯ.	4.260		-	-1.805*	-.283*	.048
มราชภัฏ.	4.441			-	-.102	.229*
มราชมงคล.	4.543				-	.331*
สเอกชน.	4.212					-

3. การยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ของบุคลากรห้องสมุด

3.1 การรับรู้ถึงประโยชน์

3.1.1 ปัจจัยอิทธิพลทางสังคม: ตัวแปรมีค่าเฉลี่ยระดับมากทุกตัว ได้แก่ “ทำให้ตัวเองมีความทันสมัยขึ้น” (4.46) “ต้องการส่งเสริมภาพลักษณ์ของหน่วยงาน” (4.34) “ผู้บริหารสนับสนุนและให้ความสำคัญ” (4.22) “เพื่อน/ผู้เชี่ยวชาญ แนะนำให้ใช้” (3.92) ตามลำดับ

3.1.2 ปัจจัยการสร้างความรู้ความเข้าใจ: ตัวแปรมีค่าเฉลี่ยระดับมากทุกตัว ได้แก่ “ทำให้ขั้นตอนการปฏิบัติงานลดลง” (4.31) “เพราะลักษณะงานมีความจำเป็นต้องใช้ AI” (4.23) “รู้สึกได้ประสบความสำเร็จ บรรลุเป้าหมาย” (4.23) “สามารถอธิบายประโยชน์ให้ผู้อื่นเข้าใจได้” (4.22) “งานเสร็จเร็ว มีคุณภาพ และผิดพลาดน้อย” (4.14)

3.2 การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน

3.2.1 ปัจจัยหลัก: ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยระดับมาก 6 ตัว ระดับปานกลาง 2 ตัว ได้แก่ “รู้สึกสนุกมาก เมื่อพบวิธีการใช้งานในรูปแบบใหม่ ๆ” (4.36) “เหมือนการใช้ Smart Phone หรือ Computer อาจใช้งานไม่ยากนัก” (4.31) “สนุก ชอบทดลองฟังก์ชันใหม่ ๆ” (4.26) “น่าจะเรียนรู้วิธีการใช้งานด้วยตนเองได้” (4.23) “ลองใช้เลย ห้องสมุดมีอุปกรณ์ที่จำเป็นทุกอย่างพร้อมแล้ว” (4.07) “ลองใช้เลย มีคนในห้องสมุดคอยช่วยเหลือเมื่อพบปัญหา” (3.86) “จะมีความกังวลใจ เมื่อต้องใช้ AI ที่ไม่คุ้นเคย” (3.36) และ “มีความรู้สึกกลัวว่าจะเกิดความผิดพลาด” (3.19)

3.2.2 ปัจจัยปรับเปลี่ยน: ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมากทุกตัว ได้แก่ “ลองใช้แล้วมีความพึงพอใจ เพราะให้ผลงานที่ดี” (4.26) “ชอบมาก ช่วยแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานได้ดี” (4.17) “ชอบมาก มีฟังก์ชันใช้งานที่ตรงกับความต้องการมาก” (4.16) และ “ผลิตผลการใช้งานมาก โดยไม่คำนึงถึงผลลัพธ์” (4.08)

3.3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในห้องสมุด

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองอนุกรมเวลา ARIMA (0, 1, 2) with predictors เพื่อทำนายการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในห้องสมุด

ตัวแปร	B (สัมประสิทธิ์)	S.E. ค่าคลาดเคลื่อน) (มาตรฐาน)	t	P
ตัวแปรทำนาย (Predictors)				
ค่าคงที่ (Constant)	0.039	0.012	3.218	.001
Aavg (ปัจจัยการรับรู้ประโยชน์(อิทธิพลทางสังคม :	0.170	0.024	6.953	.000
Bavg (ปัจจัยการรับรู้ประโยชน์(สร้างความรู้ :	0.203	0.026	7.770	.000
Cavg (ปัจจัยการรับรู้ความง่าย :ปัจจัยหลัก(	0.106	0.031	3.465	.001
Davg (ปัจจัยการรับรู้ความง่าย(ปัจจัยปรับเปลี่ยน :	0.076	0.033	2.316	.021
องค์ประกอบแบบจำลอง)ARIMA Structure)				
MA Lag 1	-0.215	0.053	-4.085	.000
MA Lag 2	0.093	0.053	1.765	.078
สถิติความแม่นยำ)Model Fit)				
R-squared	.775			
Stationary R-squared	.246			
MAPE (Mean Absolute Percentage Error)	3.636%			
การตรวจสอบแบบจำลอง)Diagnostics)				
Ljung-Box Q (df=16)	8.307			.939

จากตารางที่ 4 ปัจจัยอิทธิพลทางสังคม, การสร้างความรู้ความเข้าใจ, ปัจจัยหลัก และปัจจัยปรับเปลี่ยน ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการประยุกต์ใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย “การสร้างความรู้ความเข้าใจ” เป็นปัจจัยที่ส่งอิทธิพลเชิงบวกสูงที่สุดในแบบจำลอง ตัวแบบจำลองมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ $R\text{-squared} = .775$ หมายความว่า ตัวแปรทำนายทั้งหมด เมื่อรวมกับโครงสร้างอนุกรมเวลา (ARIMA) สามารถอธิบายความแปรปรวนของ “การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์” ได้สูงถึงร้อยละ 77.5 มีค่าความคลาดเคลื่อนสัมบูรณ์เฉลี่ย (MAPE) ในระดับต่ำมาก ร้อยละ 3.636 แสดงว่าแบบจำลองมีความแม่นยำในการพยากรณ์สูง

4. เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่เหมาะสมสำหรับห้องสมุดระดับอุดมศึกษา

4.1 การบอกรับ (subscribe) พบว่า มีการบอกรับเครื่องมือ Chatbots และการสร้างเนื้อหา มากที่สุด (ChatGPT 58 แห่ง Gemini 43 แห่ง Copilot 24 แห่ง Claude 22 แห่ง Perplexity 11 แห่ง) รองลงมา คือ สำหรับการวิจัยและการสืบค้นข้อมูล (Research Rabbit 13 แห่ง Scholarcy 7 แห่ง Semantic Scholar 6 แห่ง SciSpace 6 แห่ง) เครื่องมือสร้างสรรค์เนื้อหา (รูปภาพ, วิดีโอ, เสียง) (Suno 11 แห่ง Runway 8 แห่ง DALL-E 5 แห่ง) เครื่องมือปรับปรุงภาษาและไวยากรณ์ (QuillBot 10 แห่ง Grammarly 10 แห่ง) เครื่องมือจัดการเอกสารอ้างอิง (EndNote 29 แห่ง)

4.2 ปัจจัยความสำเร็จ ได้แก่ การสนับสนุนจากผู้บริหาร นโยบาย และวิสัยทัศน์, ทักษะ ความรู้ และการพัฒนาบุคลากร, งบประมาณและการสนับสนุนทรัพยากร, ทัศนคติ การยอมรับ และความร่วมมือของบุคลากร ตามลำดับ

4.3 ปัญหา อุปสรรค/ได้แก่ งบประมาณจำกัดและต้นทุนสูง, การขาดทักษะ ความรู้ และความเข้าใจ, ทัศนคติ การต่อต้าน ความกลัว และความไม่พร้อมของบุคลากร ตามลำดับ

การอภิปรายผล

1. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

ด้านการปฏิบัติงาน ห้องสมุดนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการใช้บริการมากที่สุด เนื่องจาก Generative AI มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ใช้งานง่าย เข้าถึงสะดวก และสามารถสร้างข้อความ ภาพ หรือสื่อมัลติมีเดียได้หลากหลายรูปแบบภายในเวลาอันสั้น ผู้ปฏิบัติงานสามารถนำผลงานไปใช้ประชาสัมพันธ์ผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ ได้ทันที นอกจากนี้ยังใช้วิเคราะห์ความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ วิเคราะห์สถิติการใช้ทรัพยากร สร้างกราฟ พยากรณ์ข้อมูล สรุปบทความหรือรายงานวิจัย รวมถึงช่วยจัดทำสไลด์และถอดเสียงการประชุมเพื่อจัดทำรายงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการให้บริการ มีการนำปัญญาประดิษฐ์มาให้บริการหลายลักษณะ โดยบริการที่ได้รับความนิยม ได้แก่ การแปลภาษาอัตโนมัติเพื่อช่วยผู้ใช้เข้าถึงทรัพยากรภาษาต่างประเทศ ซึ่งช่วยลดอุปสรรค และเพิ่มความคุ้มค่าในการใช้ฐานข้อมูลต่างประเทศที่มีราคาแพง นอกจากนี้ ห้องสมุดยังนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในระบบสืบค้นสารสนเทศ เช่น การแก้ไขคำค้นที่สะกดผิด การแนะนำคำค้นที่เกี่ยวข้อง ให้บริการตอบ

คำถามและช่วยการค้นคว้า ระบบสืบค้นที่รองรับการค้นหาดำเนินการด้วยภาษาธรรมชาติ (NLP) ใช้ระบบ Chatbots ตอบคำถามทั่วไป การแปลงข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย รวมถึงการวิเคราะห์ประวัติการยืมหรือสืบค้นเพื่อแนะนำทรัพยากรที่เหมาะสมกับผู้ใช้แต่ละคน

การยอมรับเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ มีการยอมรับเครื่องมือประเภท Chatbots และการสร้างเนื้อหา มากที่สุด รองลงมา คือ เครื่องมือสำหรับการวิจัยและการสืบค้นข้อมูล เครื่องมือสร้างสรรค์เนื้อหา (รูปภาพ, วิดีโอ, เสียง) เครื่องมือปรับปรุงภาษาและไวยากรณ์ เครื่องมือจัดการเอกสารอ้างอิง หากพิจารณา โดยภาพรวมของทั้งหมด พบว่า ChatGPT ได้รับความนิยมมากที่สุด ถัดมา คือ Gemini EndNote Copilot และ Claude ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Tandel (2024) ที่ระบุว่า ChatGPT และ EndNote เป็นเครื่องมือ ที่นิยมในห้องสมุด

จากผลการวิจัยเห็นได้ว่าการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ของห้องสมุดในประเทศไทย มีความ สอดคล้องกับห้องสมุดในต่างประเทศ เช่น University of South Florida Libraries (2025) และ Georgetown University Library (2025) รวมทั้งสอดคล้องกับความเห็นของนักวิชาการ Martin และ Armstrong (2024) ที่ แนะนำให้ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา นำเครื่องมือ Generative AI เข้ามาใช้ โดยเน้นให้เลือกใช้ที่เหมาะสม กับบริบท เช่นเดียวกับ Kalbande et al. (2024) ระบุว่า ปัญญาประดิษฐ์เติบโตอย่างต่อเนื่อง เพิ่ม ประสิทธิภาพการทำงาน และมีความนิยมอย่างมากในการใช้ Chatbots การลงรายการ Metadata และ แปลภาษา และ Akinyemi (2023) ได้แบ่งการประยุกต์ใช้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ บริการตอบคำถามและช่วย ค้นคว้า การลงรายการและจัดหมวดหมู่ และบริการยืม-คืน นอกจากนี้ ผลการวิจัย ยังสอดคล้องกับการศึกษา ของนักวิชาการอีกหลายท่าน เช่น Molaudzi และ Ngulube (2025) ที่สำรวจการใช้เทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ห้องสมุดของรัฐ ในประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ Lucy Jelagat Sang และ Samuel Macharia (2025) ที่สำรวจการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในห้องสมุดในเคนยา และ Ali et al. (2024) ที่สำรวจ การใช้เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ในห้องสมุดในประเทศปากีสถาน ซึ่งมีผลการศึกษาที่ใกล้เคียงกัน

จากผลการวิจัย ยังพบว่า ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยทั้งหมดมีการใช้งานเครื่องมือ ปัญญาประดิษฐ์อยู่ในระดับมากใกล้เคียงกัน ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศกัน มีการประยุกต์ใช้ ปัญญาประดิษฐ์ในห้องสมุดต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น โดย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ใช้เครื่องมือ ปัญญาประดิษฐ์มากที่สุด รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สถาบันอุดมศึกษาใน กำกับของรัฐ และสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ตามลำดับ สิ่งนี้ ตรงข้ามกับการศึกษาของ Ali et al. (2024) ที่ ศึกษาห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศปากีสถาน ที่พบว่า มหาวิทยาลัยเอกชนมีแนวโน้มในการใช้เครื่องมือ ปัญญาประดิษฐ์มากกว่ามหาวิทยาลัยของรัฐ ในประเด็นความแตกต่าง และการที่ห้องสมุด มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคล และมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีการใช้เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์มากกว่าห้องสมุด สถาบันการศึกษาประเภทอื่น ๆ ผู้วิจัยมีความเห็นดังนี้

1. การที่ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้น้อยกว่าห้องสมุดสถาบันประเภทอื่น ๆ เล็กน้อย (ค่าเฉลี่ยน้อยกว่าลำดับที่ $1 = 0.331$) อาจเป็นเพราะประเทศไทยมีจำนวนประชากรในช่วงวัยศึกษาลดลง ส่งผลให้จำนวนนิสิตนักศึกษาเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาลดลงในทุกสถาบัน เมื่อพิจารณาด้านต้นทุน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องเน้นความคุ้มค่าและความอยู่ได้เป็นประการสำคัญ ส่งผลต่องบประมาณการบอกรับเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์เพื่อการศึกษา แต่ก็น้อยกว่าสถาบันประเภทอื่นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ขณะที่ในประเทศปากีสถานนั้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนอาจมีงบประมาณมากกว่าและมีความคล่องตัวมากกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จึงสามารถบอกรับเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ได้มากกว่า

2. ประชาชนและผู้อยู่ในวัยศึกษามีค่านิยมในปริญญาดัชนีและเลือกศึกษาในเส้นทางสายอาชีพมากขึ้น อีกทั้งบริษัทเอกชนขนาดเล็กและขนาดย่อมหลายแห่งต่างมีแนวโน้มที่รับพนักงานโดยไม่เน้นปริญญามากนัก ดังนั้น กลุ่มของ มหาวิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีพันธกิจเฉพาะด้านและมุ่งเน้นการปฏิบัติเป็นสำคัญ อาจตอบโจทย์กลุ่มที่ต้องการเน้นการปฏิบัติงานได้จริงและเมื่อสำเร็จแล้วยังได้รับปริญญาดัชนีด้วย จึงส่งผลให้สถาบันทั้งสองกลุ่มนี้ มีความชัดเจนในการนำเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ (เช่น Chatbots, ระบบช่วยสืบค้น ฯลฯ) มาใช้ในห้องสมุดเพื่อสนับสนุนนิสิต นักศึกษา ผู้ใช้บริการ ได้มากกว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และมากกว่าสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มอื่น ๆ

3. การผลักดันของรัฐบาลไทย ที่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาด้านปัญญาประดิษฐ์ และได้จัดทำ “แผนปฏิบัติการด้านปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (พ.ศ. 2565-2570)” ขึ้น โดยมีกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติ นโยบาย “อว. for AI” เป็นกลไกที่สำคัญในการผลักดันระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยไทยไปสู่ “Education 6.0” นั้น อาจส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ มหาวิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ได้รับการงบประมาณ และได้รับการสนับสนุนเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการเรียนการสอน มากกว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

2. การยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ของบุคลากรห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

ผลการวิจัย พบว่า บุคลากรห้องสมุด ให้การยอมรับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในระดับที่สูงมาก โดยปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีทั้ง 4 ปัจจัย ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นสิ่งยืนยันได้ว่าทฤษฎีแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) โดย Fred D. Davis และที่ปรับปรุง ยังสามารถใช้อธิบายเหตุการณ์ได้จนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับการศึกษาของ (1) ปัทมาพร สมุทรประภูต และสมพล พุ่มหว่า (2568) เรื่อง ทักษะดิจิทัลและการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ ของพนักงานบริษัทเอกชนเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การรับรู้ถึงประโยชน์ของเทคโนโลยีมีผลต่อการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์มาก

ที่สุด (2) ณปภัช เติโนฤทธิ์ (2567) เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ AI Chatbot ในการศึกษาด้านสุขภาพจิต ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง พบว่า การรับรู้ถึงประโยชน์และการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน ร่วมกันส่งผลต่อความตั้งใจในการใช้ AI Chatbot ที่ร้อยละ 67.1 (3) นวพรรณ อินสกุล (2567) เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ ChatGPT 4.0 ของนักศึกษา ม.ธรรมศาสตร์ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การรับรู้ถึงควมมีประโยชน์ส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อการยอมรับการใช้ ChatGPT มากที่สุด

3. เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่เหมาะสมสำหรับห้องสมุดระดับอุดมศึกษา

การใช้งานเครื่องมือ Generative AI ทั้ง 5 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 สำหรับการวิจัยและการสืบค้นข้อมูล (Research Rabbit, SciSpace ฯลฯ) รูปแบบที่ 2 สำหรับการปรับปรุงภาษาและไวยากรณ์ (QuillBot, Grammarly) รูปแบบที่ 3 สำหรับการจัดการเอกสารอ้างอิง (Endnote) เหมาะสมมากสำหรับการให้บริการแก่ผู้ให้บริการ ส่วนรูปแบบที่ 4 Chatbots และการสร้างเนื้อหา (ChatGPT, Gemini ฯลฯ) และรูปแบบที่ 5 สำหรับสร้างสรรค์เนื้อหา (รูปภาพ วิดีโอ และเสียง) (Suno, MidJourney ฯลฯ) มีความเหมาะสมทั้งในด้านการปฏิบัติงานและการให้บริการ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ประเภทและรูปแบบของปัญญาประดิษฐ์ที่ได้จากผลการวิจัยนั้น มีความเหมาะสมกับบริบทของความเป็นห้องสมุดแล้ว กล่าวคือ ด้านการบริการจะมีเครื่องมือสำหรับการวิจัยและการสืบค้นข้อมูลไว้ช่วยเหลือเวลาค้นคว้า มีเครื่องมือช่วยด้านภาษาและไวยากรณ์สำหรับจัดทำรายงาน วิทยานิพนธ์ คหุณิพนธ์ หรืองานวิจัย อีกทั้งมีเครื่องมือสำหรับการจัดการเอกสารอ้างอิง ขณะที่ Chatbots และเครื่องมือกลุ่มสร้างสรรค์ จะช่วยบุคลากรในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บริการอีกชั้นหนึ่ง ทั้งการติดต่อ โต้ตอบ ให้ข้อมูลข่าวสาร การผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ รวมทั้งช่วยในการปฏิบัติงานต่าง ๆ

งานวิจัยฉบับนี้สะท้อนให้เห็นว่า หากผู้บริหารสถาบันมีการวางแผนงบประมาณและสนับสนุนการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในห้องสมุด จะได้รับการยอมรับในระดับที่ดี บุคลากรสามารถนำเครื่องมือไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการปฏิบัติงานและการให้บริการ เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาและเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพ ทั้งยังช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์และมีความคุ้มค่าในการลงทุนของสถาบัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการใช้ประโยชน์

1. กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.)ควรเป็นหน่วยงานหลักในการจัดซื้อ/จัดหาเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ ที่เหมาะสมกับห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา เช่นเดียวกับการจัดซื้อ/จัดหาฐานข้อมูลต่าง ๆ

2. สถาบันอุดมศึกษา ควรสนับสนุนและให้ความสำคัญเกี่ยวกับการนำเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์มาประยุกต์ใช้ให้มากยิ่งขึ้น โดยไม่เฉพาะเจาะจงต้องเป็นห้องสมุดเท่านั้น

3. ห้องสมุด ควรจัดทำแผนงบประมาณในการ subscribe เพื่อนำมาประยุกต์ใช้งาน

4. ห้องสมุดควรนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้สนับสนุนการปฏิบัติงานและบริการอย่างมีประสิทธิภาพ จัดฝึกอบรมเพิ่มศักยภาพให้แก่บุคลากรอย่างสม่ำเสมอ จัดฝึกอบรมการใช้แก่นิสิตนักศึกษา เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะในการศึกษาค้นคว้าและสืบค้นข้อมูล ฯลฯ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

(2566). แผนปฏิบัติการด้านปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (พ.ศ. 2565 - 2570). <https://ai.in.th/wp-content/uploads/2022/12/20220726-AI.pdf>

ชลธิชา แสงสีดา. (2567). “AI” การปลดแอกทางนวัตกรรม เทคโนโลยีสารพัดประโยชน์และความท้าทายทางด้านจริยธรรม. <https://www.tcdcmaterial.com/th/article/technology-innovation/34501>

ณภัช เสนอฤทธิ์. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ AI Chatbot ในการปรึกษาด้านสุขภาพจิต. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธัญญ์วีร์ รสมี. (2567). *Generative AI ประเภทต่าง ๆ*. https://race.nSTRU.ac.th/home_ex/blog/topic/show/9580

ธีรพงศ์ เสรีสำราญ. (2565). มาสร้างสรรค์บทเพลงของคุณแบบง่าย ๆ ได้ด้วย AI MUSIC GENERATOR. <https://www.beartai.com/buzz/1133523>

นพพรณ อินสกุล. (2567). การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้แชท GPT 4.0 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปราโมทย์ ลือนาม. (2554). แนวความคิด และวิวัฒนาการของแบบจำลองการยอมรับการใช้เทคโนโลยี. *วารสารการจัดการสมัยใหม่*, 9(1), 9-17.

ปรีดี นกุลสมปรารถนา. (2566). รวม *Generative AI* ทั้ง 7 หมวดหมู่สำหรับการใช้งานในยุคดิจิทัล. <https://www.popticles.com/marketing/generative-ai-category/>

ปัทมาพร สมุทรประภูต และสมพล พุ่มหว่า. (2568). ทักษะดิจิทัลและการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ ของพนักงานบริษัทเอกชนเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารการจัดการ ศึกษาค้นคว้าและกลยุทธ์ธุรกิจ*, 4(2), 106-119.

วลัยลักษณ์ คงพระจันทร์. (2566). *เข้าไปใหม่ ทำไมต้องมี? ออครหัสแผนปฏิบัติการ AI Thailand*. <https://ai.in.th/news/ai-thailand-interview-1/>

โสภิตา วนิชวัชรกุล. (2566). *Generative AI ในอุตสาหกรรมโฆษณา: กรณีศึกษา AI-Deate ของ บริษัท Yell Advertising จำกัด*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2567). *สกว. ร่วมงานแถลงนโยบาย "อว. for AI" โดย "ศุภมาส"*. <https://www.facebook.com/>

ThailandScienceResearchandInnovation/posts/pfbid0L31Q6XUfGUdFzSmFidsYzbriNf9zTRMh
cYJwFGZjNZAY7Nkpf6WWRWRD6ENbg5vxl

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2567). แนวทางการประยุกต์ใช้ *Generative AI* อย่างมี

ธรรมาภิบาลสำหรับองค์กร. [https://library.ipst.ac.th/wp-](https://library.ipst.ac.th/wp-content/uploads/2024/10/GenerativeAIGovernanceGuideline_Vol1_AIGC.pdf)

[content/uploads/2024/10/GenerativeAIGovernanceGuideline_Vol1_AIGC.pdf](https://library.ipst.ac.th/wp-content/uploads/2024/10/GenerativeAIGovernanceGuideline_Vol1_AIGC.pdf)

สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2567). บริการ *Chula AIX: Generative AI*.

https://www.car.chula.ac.th/prnews_detail4.php?id=292

สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2565). รายงานการปรับปรุงกระบวนการ
จัดการหนังสือสู่ผู้ใช้บริการ (กระบวนการวิเคราะห์หมวดหมู่และการลงรายการหนังสือ).

[https://library.nida.ac.th/wp-content/uploads/2022/09/R2R-2560-2-การปรับปรุงกระบวนการ
จัดการหนังสือ.pdf](https://library.nida.ac.th/wp-content/uploads/2022/09/R2R-2560-2-การปรับปรุงกระบวนการจัดการหนังสือ.pdf)

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2568). *AI ตัวท็อปเวอร์ชันพรีเมียม พร้อมให้ใช้ ฟรี!*.

<https://www.lib.ku.ac.th/2024/article/view/621>

สุทิพย์ ประทุม. (2565). การยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศในยุควิถีชีวิตใหม่. *วารสารละศรี มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเทพสตรี*, 6(1), 1-18.

เสาวภา หลิมวิจิตร. (2565). การจัดการความเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล: กรณีศึกษาห้องสมุด

สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย. *อินฟอร์เมชัน (Information)*, 29(1), 19-46.

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2567). *อัปเดต AI เพื่อสร้างทักษะการเรียนรู้และการวิจัยของตนเอง*.

<https://www.instagram.com/p/DBgZCGAJ-Ge/>

ACRL Research Planning and Review Committee. (2024). 2024 top trends in academic libraries. *College
& Research Libraries News*, 85(6), 231-246.

Akinyemi, O. (2023). Enhancing academic library service delivery using artificial intelligence (AI).

Library Philosophy and Practice (e-journal), 8042.

<https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/8042>

Ali, M. Y., Naeem, S. B., & Bhatti, R. (2024). Artificial intelligence (AI) applications and usage among
the LIS professionals of Pakistan. *Journal of Librarianship and Information Science*, 57(3).

<https://doi.org/10.1177/09610006241241306>

Bangkok Bank InnoHub. (2566). *ทำความรู้จัก Generative AI ทั้ง 5 ประเภทที่ช่วยผลิตงานสร้างสรรค์ได้
อย่างมีประสิทธิภาพ*. [https://www.bangkokbankinnohub.com/5-types-of-generative-ai-tools-to-
unlock-your-creativity/](https://www.bangkokbankinnohub.com/5-types-of-generative-ai-tools-to-unlock-your-creativity/)

- Bhui, T. (2024). Transforming libraries with artificial intelligence: A comprehensive exploration of applications and implications. *International Research Journal of Modernization in Engineering Technology and Science*, 6(3), 2444-2451.
- Chandrashekara, G. S., & Mulimani, M. (2024). The impact of artificial intelligence on library and information science (LIS) services. *International Journal of Innovative Practice and Applied Research*, 14(5), 50-56. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4856459>
- Clarivate. (2024). 60% of libraries evaluating or planning for AI integration - report. *Research Information*. <https://www.researchinformation.info/news/60-libraries-evaluating-or-planning-ai-integration-report/>
- Dixit, C et al. (2024). Role of academic libraries and information services: A study. *International Journal of Modern Achievement in Science, Engineering and Technology (IJSET)*, 1(2), 76-82. <https://doi.org/10.63053/ijset.28>
- Georgetown University Library. (2025). *AI tools for research*. Georgetown University. <https://guides.library.georgetown.edu/ai/tools>
- Harkawal, A. (2023, February 2). *Academic library: Types and functions*. Retrieved from <https://blog.harkawal.in/2023/02/02/academic-library-types-and-functions/>
- Jagannara, M. (2023). A study of the AI tools performing innovative services in academic libraries. *IJCSPUB*, 13(2), 201-205.
- Kalbande, D., Yuvaraj, M., Verma, M., A., S., Suradkar, P., & Chavan, S. (2024). Exploring the integration of artificial intelligence in academic libraries: A study on librarians' perspectives in India. *Open Information Science*, 8(1), 20240006. <https://doi.org/10.1515/opis-2024-0006>
- Lucy Jelagat Sang, & Macharia, S. (2025). Artificial intelligence (AI) for smart library systems: A focus on awareness and level of adoption in the Kenyan university libraries. *The CUEA Journal of Science*, 2(1), 1-19.
- Martin, J., & Armstrong, M. (2024). *AI developments and resources for academic librarians*. ACRL Instruction Section, Spring.
- Molaudzi, A. I., & Ngulube, P. (2025). Use of artificial intelligence innovations in public academic libraries. *IFLA Journal*, 51(3). <https://doi.org/10.1177/03400352241301780>
- Ritu. (2024). Libraries in AI era: Applications and perspectives. *Thiagarajar College of Preceptors Education Spectra*, 6(2), 45-52.

STKS. (2566). *Text-to-video AI generator*. <https://www.thailibrary.in.th/2023/03/07/text-to-video-ai-generator/>

Tandel, B. (2024). Artificial intelligence (AI) tools used in libraries. *International Journal of Research Publication and Reviews*, 5(6), 4195-4199. <https://ijrpr.com/uploads/V5ISSUE6/IJRPR30235.pdf>

Tijani, L. T., et al. (2024). Artificial intelligence in academic libraries and its impact on library services and operation. *OMANARP International Journal of Library & Information Science*, 1, 53-61.

University of South Florida Libraries. (2025). *Tools for research: AI tools and resources*. <https://guides.lib.usf.edu/c.php?g=1315087&p=9678775>

Venkatesh, A., & Davis, F. D. (1996). A model of the antecedents of perceived ease of use: Development and test. *Decision Sciences*, 27, 451-481.

Venkatesh, V., & Bala, H. (2008). Technology acceptance model 3 and a research agenda on interventions. *Decision Sciences*, 39(2), 273-315. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5915.2008.00192.x>

Venkatesh, V., & Davis, F. D. (2000). A theoretical extension of the technology acceptance model: Four longitudinal field studies. *Management Information Systems Quarterly*, 24(4), 115-139. <https://doi.org/10.2307/3250959>

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ “โคก หนอง นา”

The Philosophy of Sufficiency Economy, “Khok Nong Na” Model

ทวีศักดิ์ เกษปทุม¹ (Thaweesak Gedpatoom)²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสัมฤทธิ์ผลของการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ (Model) โคก หนอง นา และแนวปฏิบัติเพื่อนำไปประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการดำเนินชีวิตทั่วไปภายใต้หลักทฤษฎีใหม่ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากกลุ่มตัวอย่างที่บรรลุผลช่วยเหลือตนเอง สร้างงานสร้างอาชีพ และศูนย์การเรียนรู้กับศูนย์พักพิง โดยผู้วิจัยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ อำเภอมือง อำเภอหนองแซง อำเภอเสนาห์ และอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม กล่าวคือ ตัวแทนกลุ่มลดรายจ่าย กลุ่มช่วยเหลือตนเอง กลุ่มสร้างงานสร้างอาชีพ และกลุ่มศูนย์เรียนรู้กับศูนย์พักพิง บรรลุผลตามเป้าหมายที่กลุ่มตัวอย่างยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่รูปแบบ โคก หนอง นา มาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ทำกินจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่กลุ่มตัวอย่างต้องการ

คำสำคัญ: เศรษฐกิจพอเพียง; โคก หนอง นา; เกษตรทฤษฎีใหม่

Abstract

This research aimed to investigate the outcomes of applying the Sufficiency Economy Philosophy through the Khok Nong Na Model and to establish practical guidelines for its implementation in agricultural occupations and daily life, based on the principles of this new theory. The study examined sample groups that had successfully, establishing career, and developing learning and sanctuary centers. The researcher focused on samples in four districts of Saraburi Province: Muang, Nong Saeng, Sao Hai, and Muak Lek.

The findings were analyzed qualitatively. The analysis conducted that representatives from all four focus groups-the expense deduction group, the self-reliance group, the job and career development group, and the learning and shelter center group-reached their state goals. This success was linked to their

¹ นักเขียนอิสระ

² Freelance writer

* Received January 30, 2026, Revised June 5, 2026 and Accepted June 5, 2026

application of Sufficiency Economy Philosophy and new theory agriculture of the Khok Nong Na to their farmsteads.

Keywords: Sufficiency Economy Philosophy; Khok Nong Na; New Theory agriculture.

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระเมตตาต่อพสกนิกรชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อบรรดารายกรในพื้นที่ชนบทซึ่งได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียน เพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่ซึ่งนำไปสู่พระบรมราชวินิจฉัยในปัญหา ที่มาแห่งปัญหา แนวทางในการแก้ไขปัญหา นโยบาย มาตรการที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา พระบรมราชวินิจฉัยในปัญหาความยากจนของพสกนิกรส่วนใหญ่ในชนบท แสดงออกถึงพระอัจฉริยภาพในการวิเคราะห์เชิงเศรษฐกิจที่ต้องแก้ ลึกซึ่งอันสอดคล้องกับข้อเท็จจริง และหลักเศรษฐศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับใช้อธิบายปัญหาของประเทศไทย

ในเบื้องแรกพระองค์ทอดพระเนตรเห็นสังขรณ์ว่าเศรษฐกิจชนบทเป็นปัญหาพื้นฐานของเศรษฐกิจแห่งประเทศไทย ซึ่งต้องการความรู้ความเข้าใจข้อมูลความเป็นจริง อีกทั้งนโยบายและมาตรการที่เหมาะสมสำหรับดูแลแก้ไข การเสด็จพระดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎรในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งพระราชอาณาจักร รวมทั้งถิ่นทุรกันดาร ซึ่งแม้แต่ข้าราชการก็ไม่เคยไปเยือนและนักวิชาการก็ไม่ได้ความสนใจ ทำให้พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพล อดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ทรงได้รับรายละเอียดของปัญหาความเดือดร้อนต่าง ๆ ของราษฎร ด้วยพระอัจฉริยภาพในการวิเคราะห์ปัญหา และพระปรีชาสามารถในวิชาการแขนงต่าง ๆ ทั้งในด้านวิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงกำหนด “ยุทธศาสตร์” ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะเป็นสำคัญ คือแบบจำลอง และ โครงการ

ยุทธศาสตร์ในลักษณะแรกเป็นการสร้าง “แบบจำลอง” ของเศรษฐกิจไทยมีความสอดคล้องกับศักยภาพ และสภาพความเป็นจริงเพื่อที่จะได้เห็นจุดแข็งและจุดอ่อน ซึ่งนำไปสู่ นโยบายและมาตรการที่จำเป็นในการแก้ไขปัญหา สำหรับยุทธศาสตร์ในลักษณะที่ 2 สะท้อนออกมาเป็น “โครงการ” ต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งโครงการวิจัยและค้นคว้าทดลอง โดยโครงการที่เป็นมาตรการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม โครงการพัฒนาเฉพาะกิจและโครงการเพื่อการศึกษาสาธารณสุขและสังคมศาสตร์ ซึ่งมีจำนวนรมนับพันโครงการทางราชการได้น้อมเกล้าฯ รับโครงการตามพระราชดำริเพื่อไปพิจารณาดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์

ในส่วนของ “ยุทธศาสตร์” ที่มีลักษณะเป็น “แบบจำลอง” นั้น ทรงให้ความสำคัญเป็นพิเศษหลายเรื่อง

ในด้านโครงสร้างระบบเศรษฐกิจอันเป็นส่วนรวม ทรงเน้นการพัฒนาโดยการสร้างพื้นฐาน คือ “ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน” แล้ว “จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปโดยลำดับต่อไป”

แนวพระราชดำริในเรื่องของโครงสร้างเศรษฐกิจนี้ ต่อมาได้รู้จักกันในมโนทัศน์ “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งขยายความว่า แนวทางการพัฒนาที่จะนำความมั่นคงและยั่งยืนมาสู่สังคมไทยนั้น จำเป็นจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “ความพอเพียง” ซึ่งหมายถึง “การพอมีพอกิน” ที่เกิดจากการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญทั้งในระดับบุคคล ชุมชนและระดับประเทศเป็นเบื้องต้นก่อน

การกำหนดฐานรากของโครงสร้างเศรษฐกิจประเทศไทยด้วยมโนทัศน์ “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามนัยข้างต้นนี้ จึงเป็นการอภิวัฒน์แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่มีความสำคัญจนนำไปใช้กับกลุ่มประเทศที่มีขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองทางเทคโนโลยีในระดับต่ำโดยทั่วไปที่แสวงหา “ความพอมีพอกิน” ของราษฎรส่วนใหญ่ และ “ความสงบสุข” ของสังคมเป็นส่วนรวม (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, 2546, หน้า 17-19)

ก่อนจะเข้าสู่เนื้อหาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขอทำความเข้าใจในความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเบื้องต้นเสียก่อน ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาประเทศดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อก้าวทันต่อโลกโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่พอค้ำจุนต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรู้ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (มานิต กิตติงจित, 2556, หน้า 23)

จากแนวคิดนี้ พอได้บทสรุปที่ได้ใจความที่ชัดเจนยิ่งขึ้นจากองคมนตรีอำพล เสนาณรงค์ ที่กล่าวถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือแนวปฏิบัติซึ่งพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงปรารภจะให้เราแก่ในสังคมยึดเป็นแนวดำรงชีวิตเพื่อความกินดีอยู่ดี ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงมีด้วยกัน 7 ข้อ กล่าวคือ พึ่งพาตนเอง พอประมาณ เดินสายกลาง มีภูมิคุ้มกัน มีเหตุผลเป็นคนดี และรู้จักสามัคคี หลักสำคัญ 7 ข้อนี้ คนทุกกลุ่มอาชีพก็นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตเท่าที่ทำได้ (เอก อนันต์, 2550, หน้า 34)

การนำหลักคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เนื่องจากพระองค์ทรงเห็นความทุกข์ยากเดือดร้อนของพสกนิกรที่เป็นเกษตรกรทั่วประเทศ จึงทรงมีแนวคิดการทำกิจกรรมแบบทฤษฎีใหม่ โดยทรงคิดและดำเนินการปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลนำไปปฏิบัติได้และนำไปใช้คู่กับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนเกิดผลสำเร็จ เมื่อเกษตรกรและประชาชนทุกหมู่เหล่านำไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมในบริบททางสังคมของแต่ละบุคคล

ด้วยเหตุนี้ พระองค์จึงทรงให้มูลนิธิชัยพัฒนาดำเนินการจัดซื้อที่ดิน 2 แปลง แปลงหนึ่ง 16 ไร่ 2 งาน อยู่ติดกับวัดมงคลชัยพัฒนา เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 และอีกแปลงหนึ่ง จำนวน 15 ไร่ 2 งาน ที่อยู่ติดกัน โดยแปลงนี้มีทั้งที่ดินที่ชาวบ้านบริจาค และขายให้มูลนิธิ ใน พ.ศ. 2535 โดยที่ดินทั้งสองแปลง รวมกันแล้วได้ 32 ไร่ อยู่ในพื้นที่ 2 ตำบล คือ ตำบลห้วยบง และตำบลเขาคินพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี โดยมีพระราชประสงค์จะทำการเกษตรกรรมรูปแบบใหม่ทรงเน้นให้อยู่ใกล้ชิด เพื่อดำเนินงาน โครงการแบบ 3 ประสาน เรียกว่า “บวร” คือ วัด ราชการ หรือโรงเรียน ต่อมาทางราชการโดยกรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร นายอำเภอ และผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรี ได้เตรียมงานพัฒนาเบื้องต้น ด้วยการขุดบ่อน้ำ โดยใช้เงินมูลนิธิชัยพัฒนา และหน่วยราชการส่วนหนึ่งในการขุดบ่อสำหรับเพาะปลูกพืช ที่ทดลอง หลังจากการขุดบ่อน้ำที่ใช้พื้นที่ประมาณร้อยละ 30 ของพื้นที่ทั้งหมด ถัดมาก็ปลูกพืชผสมผสาน พืชที่ปลูกเป็นผลไม้ เช่น มะม่วง กระท้อน ขนุน ฯลฯ รวมทั้งพืชไร่อายุ 3-5 เดือน และดอกไม้ โดยใช้พื้นที่อีกร้อยละ 30 ที่เหลือ ร้อยละ 40 แบ่งย่อยอีกร้อยละ 30 ของทั้งหมดเป็นพื้นที่นาข้าว และที่เหลือร้อยละ 10 เป็นพื้นที่อยู่อาศัย และคอกสัตว์เลี้ยง ทั้งเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจจำพวก โค กระบือ สุกร เพื่อใช้แรงงานหรือบริโภคเนื้อ เป็ด ไก่ บริโภคเนื้อ บริโภคไข่ ภายในระยะเวลา 5 ปี ผลผลิตในพื้นที่ทดลองทั้งนาข้าว พืชผักผลไม้ พืชไร่ พืชผัก สัตว์เลี้ยงได้ผลผลิตเต็มที่ สัตว์เลี้ยงเติบโตให้ผลผลิตตามต้องการ จนเมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2536 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา ด้วยการทำการเกษตรกรรมแบบผสมผสานของทั้ง 2 แปลงที่ทดลองจนประสบความสำเร็จ เรียกการเกษตรรูปแบบใหม่นี้ว่า “เกษตรทฤษฎีใหม่” จึงถือเป็นต้นกำเนิดของ “ทฤษฎีใหม่” ในวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2536 ณ วัดมงคลชัยพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี (เกษตรกรก้าวหน้า, 2560, หน้า 21-22)

ผลผลิตในพื้นที่ทดลองได้นำออกไปจำหน่ายให้กับราษฎรในพื้นที่ใกล้เคียงรายได้นำสู่มูลนิธิชัยพัฒนา และมูลนิธิจัดสรรมาเป็นงบประมาณบริหารโครงการต่อไป และเพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของ เกษตรทฤษฎีใหม่ จึงสรุปความสำคัญ ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงให้แนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงแก่เกษตรกร เพื่อให้สามารถทำการเกษตรแบบผสมผสานเป็นขั้นเป็นตอน ซึ่งได้กำหนดเป็นขั้นตอนในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ 3 ขั้นตอน (อภิรักษ์ พันธเสน, สรวิษญ์ เปรมชื่น และพิเชษฐ เกียรติเดช ปัญญา, 2546, หน้าคำนำ)

ขั้นที่ 1 เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ส่วนที่เหลือจากการบริโภคจึงนำออกจำหน่าย

ขั้นที่ 2 การรวมกลุ่มเพื่อแปรรูปผลผลิตให้เกิดมูลค่าเพิ่มและสามารถอยู่ในตลาดได้นานเป็นการเพิ่มอำนาจในการต่อรองให้เกษตรกรรายย่อยพร้อมกัน

ขั้นที่ 3 การร่วมมือกับทุนขนาดใหญ่ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่ และการแข่งขันระหว่างประเทศ เมื่อกลุ่มเกษตรกรมีความเข้มแข็งเพียงพอแล้ว (ณรัชชอร์ ศรีทอง, 2556, หน้า 88)

เมื่อนำหลักคิดหลักปฏิบัติตามรูปแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ และบทสรุปที่กำหนดเป็นขั้นตอนในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนกับการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรเป็นประจำ ได้แก่ ฝนแล้ง เกิดความยากจน เป็นหนี้ ละทิ้งถิ่นฐาน มุ่งสู่เมืองหลวง พระองค์ทรงศึกษาค้นคว้าและทดลองแล้ว จึงพระราชทานหลักการและรูปแบบตัวอย่างแก่ราษฎรให้นำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่ ไร่ นา ของตนเองได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งพระราชทาน “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรากฐานของการดำรงชีวิตของคนไทย” (วิโรจ นาคชาตรี, 2551, หน้า 3)

ท่ามกลางสภาวะของโลกปัจจุบันที่ต้องเผชิญกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ มีโรคระบาด ความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง ทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นเหตุให้เกิดสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำไปทั่วโลกก็เกิดปัญหาข้าวยากหมากแพง ซึ่งนับวันจะเพิ่มทวีความรุนแรงด้วยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ส่งเตือนคนไทยแล้วใน ส.ค.ศ. ปีใหม่ พ.ศ. 2547 ว่าประเทศไทยจะต้องเผชิญกับภัยต่าง ๆ ดังกล่าวเปรียบเสมือนระเบิดเข้าโจมตีประเทศทั้ง 4 ด้าน จากปี พ.ศ. 2547 ถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2566) เป็นเวลา 19 ปี ประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบจากวงจรนี้โดยภาพ ส.ค.ศ. พระราชทานเป็นภาพประเทศไทยมีระเบิดล้อมอยู่ 4 ลูกมีภาพเรือสำเภากำลังล่มและข้อความ “สามัคคี เป็นพลังคำจูนประเทศไทย” (เอี่ยมพร ลอยประดิษฐ์ และอาบอำไพ รัตนานู, 2561, หน้า 31) จากปี พ.ศ. 2547 ที่ทรงเตือนคนไทยจนถึงปัจจุบันปี พ.ศ. 2566 ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากวงจรนี้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะประเทศไทยพจญกับโรคระบาด ความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ และภัยทางการเมืองระหว่างประเทศ ภัยธรรมชาติ ส่งผลกระทบจนทำให้เศรษฐกิจตกต่ำเกิดสภาวะข้าวยากหมากแพง ทางรอดของประเทศไทยต้องกลับมาพิจารณาถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ทรงพระราชทานแนวคิดไว้ แต่ปี พ.ศ. 2517 โดยมีพระราชดำรัสครั้งแรกในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครงกฏาคม พ.ศ. 2517 ความตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาประเทศต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน เป็นเบื้องต้นเสียก่อน โดยใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นสูง โดยลำดับต่อไป หากตั้งแต่จะทุ่มเทสร้าง ความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วยก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุดดังจะเห็นได้ทีอาระยะประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้...” (เอี่ยมพร ลอยประดิษฐ์ และอาบอำไพ รัตนานู, 2561, หน้า 32)

เมื่อพิจารณาจากการที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเตือนคนไทยแล้วใน ส.ค.ศ. ปี พ.ศ. 2547 แล้วจะเห็นว่า ปัจจุบัน (พ.ศ. 2567) ประเทศไทยยังประสบปัญหาทั้ง 4 ปัญหาคือ ภัยพิบัติธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (environmental crisis) ดังจะเห็นได้จากภัยธรรมชาติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่บ่อย ๆ ครั้ง เช่น ฤดูกาลที่เปลี่ยนแปลงเป็นเหตุให้ฝนแล้ง น้ำท่วมในระยะเวลาอันเกิดผลเสียต่อการกสิกรรม ผลผลิตด้านกสิกรรมลดลง กสิกรรายได้ลดลงและยังได้รับความเสียหายจากแมลงศัตรูพืช ดินถูกชะล้างขาดความอุดมสมบูรณ์ วิกฤตโรคระบาด (epidemic crisis) จากสภาวะภูมิอากาศ

เปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดโรคระบาดในมนุษย์ กล่าวคือ โรคโคโรนาไวรัส 19 หรือโควิด 19 (Covid-19) ไข้หวัดนกที่ระบาดในสัตว์ปีก โรคลัมปีสกิน (Lumpy Skin Disease) เป็นผลมาจากภัยพิบัติธรรมชาติเกิดจากโรคพืช เป็นเหตุให้ผลผลิตด้านเกษตรกรรมทั้งพืชพันธุ์ธัญญาหารเนื้อสัตว์ต่าง ๆ ขาดแคลนจนมีราคาสูงขึ้น และวิกฤตความขัดแย้งทางความคิดก่อให้เกิดวิกฤตความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง (Political/Social crisis) เป็นเหตุให้บ้านเมืองไม่สงบ ขาดเสถียรภาพทางการเมืองจากวิกฤตดังกล่าวปรากฏขึ้นจากทรงเดือนจาก ศ.ค.ศ. พ.ศ. 2547 ที่พระราชทานมานานถึง 20 ปี จึงพอสรุปจากอดีตหลังส่งเดือนจากภัยธรรมชาตินำไปสู่สภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ขาดความเชื่อมั่นทางการเมืองจนไม่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศไปสู่เกษตรกรรมที่ยั่งยืน (a sustain table garniture) ยังความเสียหายให้เกิดขึ้นกับเกษตรกรอันเป็นรากฐานความมั่นคงของสังคมชนบท รวมทั้งระบบเศรษฐกิจของไทยในรูปแบบทุนนิยม (ทุนนิยม คือ ระบบเศรษฐกิจที่ยอมให้บุคคลมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและทรัพยากรที่เป็นทุนในการผลิตและการค้า) ทำให้ประเทศไทยที่มีทุนน้อยเสียเปรียบและกลายเป็นอาณานิคมแบบใหม่ให้กับประเทศที่ร่ำรวยกว่า ผลจากความผิดพลาดในการวางรากฐานและพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่พร้อมทำทุกอย่างเพื่อให้ได้ผลผลิตหรือค่าตอบแทนสูงสุดก่อให้เกิดผลเสียต่อประเทศในหลาย ๆ เรื่อง ดังนี้ (วิวัฒน์ ศัลยกำธร, 2554, หน้า 52-53)

ปัญหาสิ่งแวดล้อม ดังจะเห็นว่า มีการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศจนเป็นเหตุให้

1. การขาดแคลนทรัพยากรน้ำที่รุนแรงขึ้น
2. มหันตภัยธรรมชาติ พายุเขตร้อน
3. มหันตภัยธรรมชาติ แผ่นดินไหว
4. มหันตภัยธรรมชาติ น้ำท่วม

ปัญหาการเมืองและความขัดแย้ง

1. การก่อการร้ายระหว่างประเทศ
2. สงครามการเมือง สงครามภายในประเทศ
3. ปัญหาคอร์รัปชัน และอาชญากรรมข้ามชาติ
4. ปัญหาความขัดแย้งในโลกตะวันออกกลาง

ปัญหาด้านสังคมและสุขภาพ

1. ปัญหาโรคระบาดที่เกิดขึ้นในประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น ไข้หวัดนก
2. โรคภัยเรื้อรัง และโรคเรื้อรังในประเทศที่พัฒนาแล้วที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต เช่น โรคมะเร็ง

ปัญหาเหล่านี้ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเตือนคนไทยแล้วใน ศ.ค.ศ. ปีใหม่ พ.ศ. 2547 ว่าประเทศไทยจะต้องเผชิญกับภัยพิบัติทั้ง 4 อย่าง ทั้งภัยพิบัติทางธรรมชาติ โรคระบาด ความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง ปัจจุบันทางประเทศไทยและประชากรชาวโลกกำลังเผชิญอยู่ และเพื่อให้ประเทศไทยอยู่รอดมีกินมีใช้อย่างพอเพียง อันเป็นพื้นฐานเบื้องต้น เมื่อระบบ

เศรษฐกิจมีกินมีใช้อย่างพอเพียงอย่างทั่วถึง หลังจากนั้น จึงเริ่มพัฒนาต่อยอดเศรษฐกิจให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น
อย่างเหมาะสมมีเหตุมีผลต่อไป

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยประสงค์จะศึกษาอย่างจริงจังและเป็นการศึกษาให้เป็นที่ประจักษ์ว่าหลักปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงกับแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดช
มหาราช บรมนาถบพิตร นำมาปฏิบัติใช้ได้จริงสู่ความสำเร็จเป็นรูปธรรมภายใต้สัมฤทธิ์ผลจากแนวคิด
กลุ่มตัวอย่างที่ว่า ลดรายจ่าย พึ่งพาตนเอง สร้างงานสร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ และศูนย์การเรียนรู้กับศูนย์พักพิง มา
ใช้กับการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพเกษตรกรรมและประยุกต์ใช้ให้ได้กับการดำเนินชีวิตในการประกอบ
อาชีพอื่น ๆ ตามความเหมาะสมจนได้ผลสรุปว่านำมาปฏิบัติได้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบแนวปฏิบัติจากการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ โคก หนอง นา โมเดล
มาใช้ประยุกต์กับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและอาชีพอื่น ๆ ให้กับประชาชนทั่วไป
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษารูปแบบการดำเนินการ โคก หนอง นา ในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอ
หนองแซง อำเภอเสนาห์ อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดสระบุรี ภายใต้หลักคิด ซึ่งเป็นตัวแทนแนวคิดที่ว่า
“ลดรายจ่าย พึ่งพาตนเองได้ การสร้างงานสร้างอาชีพ ศูนย์เรียนรู้กับศูนย์พักพิง”
3. ขอบเขตด้านประชากร ศึกษาประชากรที่เป็นเกษตรกรไร่นาสวนผสม โดยน้อมนำแนวคิดเกษตร
ทฤษฎีใหม่ และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพล อดุลยเดช
มหาราช บรมนาถบพิตร จำนวน 4 ราย ขึ้นอยู่กับกายภาพของพื้นที่และจำนวนพื้นที่ที่ถือครองโดย 4 รายนี้เป็น
ตัวแทนของการลดรายจ่าย การพึ่งพาตนเอง การสร้างงานสร้างอาชีพและศูนย์เรียนรู้กับศูนย์พักพิง

ดำเนินการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยมีระเบียบวิธีการวิจัย วิธีการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง การรับรู้ของเกษตรกร อำเภอเมือง อำเภอหนองแซง อำเภอเสนาห์ อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดสระบุรี
กับการน้อมนำรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โคก หนอง นา และการนำไปปฏิบัติจนเกิดผลเป็นรูปธรรม

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 การศึกษาเอกสาร

การศึกษาเอกสารด้วยการค้นคว้าจากหลักปรัชญาแนวพระราชดำริเรื่องทฤษฎีใหม่และ
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ บทความ วารสาร เว็บไซต์ (Website) ต่าง ๆ เป็นต้น

2.2 การศึกษาภาคสนาม

ผลการวิจัยจากการสังเกต (Observation Research) โดยรวบรวมข้อมูลวิธีการที่เกษตรกรนำไปปฏิบัติกับอาชีพเกษตรกรรมด้วยเกษตรทฤษฎีใหม่และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ โคก หนอง นา ในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอหนองแซง อำเภอเสนาห์ อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดสระบุรี ด้วยการสัมภาษณ์แบบไม่มีส่วนร่วมสัมภาษณ์เชิงลึกและเจาะลึกผู้เข้าร่วมกิจกรรม โคก หนอง นา ในพื้นที่และสังเกตรวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ กับการใช้ชีวิตประจำวัน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การบรรยายลักษณะสภาพเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการนำวิธีการเกษตรทฤษฎีใหม่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ โคก หนอง นา ดังนี้

3.1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่กับเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอเมือง อำเภอหนองแซง อำเภอเสนาห์ อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดสระบุรี

3.2 ข้อมูลทางกายภาพ ภูมิประเทศของอำเภอทั้ง 4 ดังกล่าวของจังหวัดสระบุรี

3.3 วิธีการของเกษตรกรที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่มาปฏิบัติจนเกิดผลเป็นรูปธรรม

3.4 การมีส่วนร่วมเกษตรกรที่นำหลักเกษตรทฤษฎีใหม่และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการดำเนินชีวิต

ผลการวิจัยผลการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดรายจ่ายของ นางสาวธณกร เพ็งจิตร

1. ความพอประมาณ มีการวางแผนใช้สอยพื้นที่เพื่อเกษตรกรรม โดยคำนึงถึงแรงงานที่ช่วยกันในครอบครัว และผลลัพธ์ที่ได้เพียงเพื่อบริโภคมีเหลือก็แบ่งจำหน่าย เพื่อเป็นรายได้ให้แก่ครอบครัว

2. ความมีเหตุผล เริ่มจากการวางแผนออกแบบพื้นที่ การนำความรู้มาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์พึ่งพาตนเองให้มากที่สุด เพราะไม่ต้องการให้ใช้จ่ายเพิ่มขึ้น รวมทั้งใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เช่น การทำปุ๋ยหมัก ทำอาหารเลี้ยงไก่จากเศษพืชผักเป็นต้น นอกจากนี้ ยังต้องเปิดร้านอาหารตามสั่งจากพื้นที่ทำกินเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว ผลที่ได้คือครอบครัวมีรายจ่ายลดลงและมีรายได้เพิ่มขึ้น

3. มีภูมิคุ้มกัน ตั้งแต่ทำหลักคิดทางด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตจนเกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ครอบครัว อันประกอบด้วย ตัวของนางสาวธณกร เพ็งจิตร สามี และลูกชาย อีกทั้งแม่สามีได้มีอาหารรับประทานอย่างเพียงพอครบทุกหมู่ ประหยัดรายจ่ายด้านอาหาร ผลผลิตที่เหลือก็แบ่งปันเพื่อนบ้าน จำหน่ายเป็นรายได้ สร้างความมั่นคงให้ครอบครัว ได้มิตรภาพจากเพื่อนบ้าน รวมทั้งครอบครัวอบอุ่น เนื่องจากทุกคนมีส่วนร่วมในการประกอบกิจกรรมให้ครอบครัวมีอาหารปลอดภัยมีรายได้จากการขายผลผลิต อาชีพเสริมสวย และบริการอาหารกับเครื่องดื่ม ทั้งหมดเป็นการเสริมสร้างให้ครอบครัวมีภูมิคุ้มกันอย่างมั่นคง

4. เงื่อนไขความรู้ เมื่อคิดจะนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเพื่อประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิต นางสาวธณกร เพ็งจิตร ได้ศึกษาหาความรู้จากการเข้าร่วมในองค์กรหน่วยงานที่ให้การศึกษาระบบแก่นักเรียนทุกคน นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาดูงานจากเพื่อนเกษตรกรที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้จนประสบความสำเร็จ ขณะเดียวกันเมื่อ นางสาวธณกร เพ็งจิตร ได้มีความรู้มาแล้วก็นำมาปรับใช้กับครอบครัวตนเอง ตามความเหมาะสมจนประสบผลสำเร็จ ที่บ้านก็ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่ผู้ร่วมแนวคิดเดียวกัน คือ เป็นผู้หาความรู้และเป็นผู้ให้ความรู้ให้แก่ผู้อื่นในเวลาเดียวกัน

5. เงื่อนไขคุณธรรม ครอบครัวของ นางสาวธณกร เพ็งจิตร มีความคิดเห็นร่วมกันที่จะนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเพื่อลดรายจ่ายของครอบครัว ทำให้ครอบครัวประหยัดค่าใช้จ่าย ซึ่งต้องร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อให้บรรลุผล โดยร่วมกันรับผิดชอบตามที่สมาชิกในครอบครัวนัด มีความขยันและอดทนจนเกิดผลผลิตที่ร่วมกันทำอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ครอบครัวยังได้ความรัก ความอบอุ่นที่มีให้แก่กัน ครอบครัวรู้จักคุณค่าของการร่วมกันทำงานและเล็งเห็นคุณค่าของการประหยัดค่าใช้จ่าย รวมถึงการเก็บออม อีกทั้งยังรู้จักการให้และการแบ่งปันการเอื้อเฟื้ออาทรต่อเพื่อนบ้านและผู้ร่วมแนวคิดเดียวกัน

ผลการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ดำเนินชีวิตภายใต้หลักคิดการพึ่งพาตนเอง ของ นางจิตติมา แสงขาว

1. ใช้หลักพอประมาณ ผลจากการแยกครอบครัวออกมาสร้างครอบครัวตนเอง แม้ว่าจะมีที่ดินที่บิดามารดาให้ทำมาหากิน 10 ไร่เศษ แต่นางจิตติมา แสงขาว คิดอยู่เสมอว่าจำเป็นต้องพึ่งพาตนเอง เป็นอันดับแรก ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรม นาข้าว ปลูกพืชผักสวนครัว ไม้ผลอายุปานกลาง เลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ ทั้งหมดเพื่อใช้กินในครัวเรือน ยกเว้น นาข้าว นำข้าวที่เหลือไปจำหน่าย ทั้งนี้ เพื่อลดรายจ่าย แต่ต่อมามากๆ เพิ่มผลผลิตตามกำลังแรงงานในครอบครัวให้มากที่สุด จนมีผลผลิตเหลือมาจำหน่าย ส่วนมากเป็นพืชผักสวนครัว ไข่เป็ด ไข่ไก่ จนต่อมาได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานราชการทั้งสำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ปศุสัตว์จังหวัด ประมงจังหวัด และด้วยความพยายาม ขยันหมั่นเพียรทำ ทุกอย่างด้วยความคิด แรงงานตนเอง และคนในครอบครัว โดยประมาณตนอยู่เสมอว่า ไม่ใช้จ่ายเกินตัว ทำเกษตรผสมผสานทฤษฎีใหม่ตามรอยศาสตร์พระราชานี้ได้ผลผลิตออกมาจำหน่าย นอกจากนี้ ยังขยายเครือข่ายสู่เกษตรกรที่มีแนวคิดเดียวกัน รวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นจนมีผลผลิตจากนาข้าว พืชผักสวนครัว ผลไม้ตามฤดูกาล ไข่ไก่ ไข่เป็ด ผลผลิตเกษตรแปรรูปต่าง ๆ ด้วยความมุ่งมั่น ซึ่งล้วนมาจากความพอประมาณอันนำมาสู่การสร้างงานสร้างรายได้ในชุมชน

2. ความมีเหตุผล ด้วยความที่ต้องทำอย่างพอประมาณจนมีผลต่อการบริหารจัดการพื้นที่ไร่นาของตนเอง ต้องทำอย่างมีเหตุผล กล่าวคือ หากมีกิจกรรมบางอย่างกระทำด้วยแรงงานของคนในครอบครัวได้ก็ต้องทำ เช่น การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์จากวัตถุดิบที่เหลือใช้ในครัวเรือนจำพวกพืชผักต่าง ๆ การหาความรู้เพิ่มเติมมาเสริมสร้างผลผลิตให้มากขึ้น ทั้งนี้ ก็เพื่อลดค่าใช้จ่าย อันจะทำให้ผลผลิตเพิ่มตัวอย่างการทำปุ๋ย

หมัก ปุ๋ยอินทรีย์ และผลตอบแทนจากควมมีเหตุมีผลทำให้เกิดความประหยัด การประหยัดก็คือแนวทางหนึ่งของการเพิ่มรายได้ กรณีของนางจิตติมา แสงขาว การลดรายจ่ายยังทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นด้วย

3. การมีภูมิคุ้มกัน เมื่อแยกตัวออกมา

4. การสร้างครอบครัวเป็นของตัวเอง นางจิตติมา แสงขาว จึงจำเป็นต้องทำทุกอย่างด้วยแรงงานตนเองเท่าที่ทำได้ ทั้งนาข้าว พืชผักสวนครัว ไม้ผล เลี้ยงไก่ไข่ ไช้เปิด เลี้ยงปลา จนมีเงินมีใช้อย่างพอเพียง ทั้งต้องการลดรายจ่ายจากต้นทุนการผลิต และผลผลิตเหลือจากการบริโภค นำออกไปจำหน่ายให้ครอบครัวมีรายได้ ครอบครัวมีความมั่นคงมากขึ้นเป็นลำดับ อนุมาณได้ว่า มีความมั่นคงในเรื่องการบริโภคมีภูมิคุ้มกัน ความมั่นคงให้กับครอบครัว เห็นได้จากเมื่อคราวที่โรคโควิด-19 ระบาด และรัฐบาลประกาศให้เฝ้าระวังเต็มที่ ห้ามออกนอกบ้านโดยไม่จำเป็น ครอบครัว นางจิตติมา แสงขาว ไม่ได้ได้รับความเดือดร้อน จากการประกาศของทางราชการ เนื่องจากมีอาหารบริโภคในครัวเรือนอย่างพอเพียง และยังเหลือจำหน่ายให้เพื่อนบ้านที่มาจับจ่ายกับข้าวไปบริโภค ตลอดระยะเวลาที่โควิด-19 ระบาด ครอบครัวของ นางจิตติมา แสงขาว ไม่เดือดร้อนเรื่องการเงินอยู่ในครอบครัว แสดงให้เห็นว่า การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้กับอาชีพเกษตรกรรมผสมผสานทฤษฎีใหม่ ตามศาสตร์พระราชา ได้ผลจนเกิดการบริโภคในครัวเรือนอย่างมั่นคง

5. การหาความรู้ เมื่อแรกสร้างครอบครัว นางจิตติมา แสงขาว มีความขยันหมั่นเพียรทำทุกอย่างเท่าที่ตนมีความสามารถทำได้ แต่ลำพังความขยันหมั่นเพียรอย่างเดียวจะพัฒนาผลผลิตในพื้นที่ทำกินให้เพิ่มขึ้น จะทำให้ได้ผลล่าช้า และไม่เต็มศักยภาพ ด้วยเหตุนี้ นางจิตติมา แสงขาว จึงร่วมมือกับหน่วยงานทางราชการของจังหวัดสระบุรีที่เข้ามาส่งเสริมผลผลิตในหลายด้าน กล่าวคือ ส่งเสริมการเลี้ยงโค เพื่อสนองนโยบายธนาคารโคกระบือ ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาล การเพาะเลี้ยงปลาในพื้ การเลี้ยงไก่ไข่ การปลูกผักปลอดสารพิษหรือเกษตรอินทรีย์ และด้วยกิจกรรมที่ได้รับการส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐ จังหวัดสระบุรี ทำให้นางจิตติมา แสงขาว ได้รู้เพิ่มเติมด้านการเพาะเลี้ยงปลาสัตว์ การเลี้ยงปลาในพื้ รวมทั้งการทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ องค์ความรู้เหล่านี้ นางจิตติมา แสงขาว นำมาส่งเสริมใช้ในพื้นที่ทำกินของตนเอง โดยนำมาใช้ปฏิบัติจนเกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน จนทำให้เกิดผลผลิตในพื้นที่ทำกินเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ นางจิตติมา แสงขาว ยังนำความรู้มาเผยแพร่ ให้เพื่อนเกษตรกรในที่ทำกินและบ้านของ นางจิตติมา แสงขาว เป็นศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกษตรกรรมผสมผสาน ตามแนวทฤษฎีใหม่ศาสตร์พระราชา และเกิดการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนขึ้น มีเพื่อนเกษตรกรเข้าร่วมจนจำหน่ายผลผลิตการเกษตรให้แก่กัน รวมทั้งรวบรวมไปจำหน่ายยังตลาดกลางเทศบาลเมืองสระบุรี และงานเกษตรแฟร์ต่าง ๆ ของจังหวัด ผลที่ตามมาคือกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายมีรายได้เพิ่มขึ้น นางจิตติมา แสงขาว นอกจากจะขยันหมั่นเพียรแล้วยังมีความพอประมาณ และยังเป็นผู้เฝ้าหาความรู้จากการอบรมที่ทางราชการจัดมาให้การส่งเสริมจนทำให้ขยายผลผลิต การบำรุงรักษาผลผลิต การแปรรูปผลผลิต การบริหารจัดการผลผลิต จนทำให้นางจิตติมา แสงขาว ยืนอยู่ในอาชีพเกษตรกรได้อย่างมั่นคง

6. เงื่อนไขคุณธรรม ผลต่อเนื่องจากการเฝ้าหาความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ การอบรม การศึกษาดูงาน ที่หน่วยราชการในจังหวัดสระบุรีจัดให้นางจิตติมา แสงขาว นำความรู้ไปเผยแพร่ให้เพื่อนเกษตรกรนำไปต่อยอดเกิดผลผลิตเพิ่มขึ้น เพื่อนเกษตรกรเครือข่ายมีรายได้เพิ่มขึ้นหลายราย นำผลผลิตไปจำหน่ายให้นางจิตติมา แสงขาว นำไปแปรรูป เช่น นำกล้วยมาทำกล้วยตาก หน่อไม้มาทำหน่อไม้ดอง นำไข่มาทำไข่เค็ม นางจิตติมา แสงขาว รับซื้อด้วยราคาที่พอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย บางรายขายให้แล้วยังช่วย นางจิตติมา แสงขาว แปรรูป นางจิตติมา แสงขาว ก็มอบเงินให้ผู้มาช่วยงานแปรรูป เป็นค่าแรงตอบแทนคืนให้ไปอีก บางรายอีกเช่นกัน นำผลผลิตการเกษตรฝาก นางจิตติมา แสงขาว รวบรวมไปจำหน่ายที่ตลาดเกษตรกลางของเทศบาลเมืองสระบุรี และนำรายได้จากการจำหน่ายมอบให้เพื่อนเกษตรกรที่ฝากสินค้าไปขาย โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย การกระทำของนางจิตติมา แสงขาว ที่มีต่อเพื่อนเกษตรกรด้วยกัน เป็นเหตุผลที่ชัดเจนที่สุด คือ ความมีคุณธรรม ที่มีอยู่ในตัวของนางจิตติมา แสงขาว นั่นเอง เป็นแบบอย่างที่ยึดปฏิบัติตามเงื่อนไขของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ชัดเจน โดยนางจิตติมา แสงขาว ยึดคำสอนนี้มาตลอด และทำให้ชีวิตพอเพียงอย่างมั่นคง

ผลการนำหลักคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ดำเนินชีวิต ภายใต้หลักคิด การสร้างงาน สร้างรายได้ ภายใต้การเป็นผู้นำชุมชนของ กำนันวนิดา ศรีเม่น

วิเคราะห์ผลการนำหลักคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ดำเนินชีวิต ภายใต้หลักคิดการสร้างงาน สร้างรายได้ ภายใต้การเป็นผู้นำชุมชนของ กำนันวนิดา ศรีเม่น ดังนี้

1. นำหลักการเรียนรู้นำไปปฏิบัติให้เกิดผลเป็นที่ประจักษ์ ด้วยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางจนมีผลผลิตเกิดขึ้น นำมาบริโภคในครัวเรือนจนหลักการนี้ไปใช้อย่างต่อเนื่อง และขยายวงกว้างออกไป แต่กำนันวนิดา ศรีเม่น ก็ยังแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากหน่วยงานต่างๆ ของทางราชการ องค์กรเอกชนเพื่อให้เกิดองค์ความรู้มากขึ้น และนำไปบริหารชุมชนในท้องถิ่นที่ตนเองเป็นผู้นำจนเกิดผลดีกับชุมชนมากขึ้น

2. ใช้หลักการพอประมาณ ผลจากการหาความรู้ การอบรม การแนะนำของหน่วยงานต่าง ๆ จนนำความรู้นั้นมาปฏิบัติจนเกิดผลที่จับต้องได้ และยังนำความรู้นั้นมาปลูกฝังให้กับคนในชุมชน ภายใต้เงื่อนไขความพอประมาณ เพื่อความเหมาะสมของแต่ละครัวเรือน แต่ละคน ทั้งนี้ ในเบื้องต้นก็ต้องการพึ่งพาตนเองเพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ให้ครอบครัว มีกิน มีใช้ อย่างพอเพียง เมื่อครัวเรือน มีความมั่นคงแล้ว จึงต้องขยายผลผลิตต่อยอดให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

3. เงื่อนไขมีภูมิคุ้มกันตนเอง จากการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้กับการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่ตำบลม่วงงาม ด้วยการปลูกพืชผักสวนครัว ผลไม้เพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นการลดรายจ่ายของครัวเรือน การลดรายจ่ายก็คือ การเพิ่มรายได้ ช่วงที่เกิดโควิด-19 ระบาด ชาวบ้านมีกินมีใช้ตลอด เนื่องจากมีข้าว พืชผักสวนครัว ผลไม้ ไข่ ปลา บริโภคได้ตลอด โดยไม่ต้องออกไปซื้อหา นอกจากนี้ ชาวบ้านยังแบ่งปันแลกเปลี่ยนกันกิน แลกเปลี่ยนกันใช้ การพึ่งพาตนเอง ประกอบกับ ความรักสามัคคีที่

ชาวบ้านมีต่อชาวบ้านด้วยกัน ด้วยการช่วยเหลือกัน มีความมั่นคงทางอาหาร สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยในการครองชีพ ถือเป็นภูมิคุ้มกันกับการใช้ชีวิต การดำเนินชีวิตให้กินดีอยู่ดีได้อย่างสุขสงบ

4. เกิดความร่วมมือร่วมใจกัน ขับเคลื่อนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรูปธรรม ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนกลายเป็นเครือข่ายของผู้มีแนวคิดในการพัฒนาจากหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ โดยมีแนวคิดไปในทิศทางเดียวกันจนเกิดการพัฒนาให้ชุมชนหรือท้องถิ่น มีความมั่นคงทางอาหารพึ่งพาตนเองได้ ก่อนที่จะต่อยอดพัฒนาตนเองและของชุมชนในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

5. เกิดพัฒนาต่อยอดจนเกิดการสร้างงาน สร้างรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำเพื่อช่วยเหลือตนเอง ลดค่าใช้จ่าย เพื่อสร้างรายได้ให้ชาวบ้าน นอกเหนือจากอาชีพเกษตรกรรม การสร้างงานสร้างอาชีพ เพื่อให้เกิดรายได้ ได้พิจารณาถึงการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่รับผิดชอบมาพิจารณาเพื่อเป็นปัจจัยในการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นในท้องถิ่นของตนเอง ในตำบลม่วงงาม เกิดการจ้างงานให้ชาวบ้านที่มีความสามารถที่แตกต่างกัน เช่น การทำอาหาร การผลิตสิ่งทอ การประกอบพิธีกรรมด้านประเพณีวัฒนธรรม การนวดแผนไทย การบริหารจัดการร้านค้าและเครื่องดื่ม ทั้งนี้ก็เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยววิถีชุมชน บ้าน โคนา ศัย โสมสเคย์ มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเข้าไปเที่ยวชมอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะในวันหยุดสุดสัปดาห์ วันหยุดนักขัตฤกษ์ เป็นการเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้าน

จะเห็นได้ว่า การบริหารงานของ ท่านวันนิดา ศรีเม่น ท่านตำบลม่วงงาม อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี ในฐานะผู้นำชุมชน นักปกครองท้องถิ่น ภายใต้การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นแนวทางเป็นหลักยึดในการพัฒนาชุมชนให้มีกินมีใช้อย่างพอเพียง จนเกิดความมั่นคงในท้องถิ่นและยังสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้เป็นที่ประจักษ์จนถึงปัจจุบัน

ผลการนำหลักคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติจนเป็นศูนย์เรียนรู้ และศูนย์พักพิง ของโรงเรียนบ้านโป่งเกตุ บ้านโป่งเกตุ ตำบลซับสนุ่น อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี

1. มีการศึกษา เรียนรู้จากองค์ความรู้ที่ได้จากสื่อต่าง ๆ ไปศึกษาอบรมทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติของ ครูสมจิตร ชนะชัย โดยศึกษาอบรมที่ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติที่มบเอื้อง ตำบลหนองบอน อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดชลบุรี และลงมือปฏิบัติที่โรงเรียนบ้านโป่งเกตุ อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี

2. มีการนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปปฏิบัติในชุมชนจนเกิดความเข้าใจ และเกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

3. ช่วยเหลือ เพื่อเผยแพร่ไปยังชุมชนอื่น ๆ ที่มีแนวคิดเดียวกัน และต้องการช่วยเหลือจนประสบความสำเร็จ

4. สร้างสถานภาพทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน เริ่มจากให้มีพอกินพอใช้ เอื้อเพื่อแผ่แผ่ต่อกันในชุมชน ช่วยครัวเรือนให้มีรายได้เสริม จากการจำหน่าย ผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือนและเหลือจากการแบ่งปัน

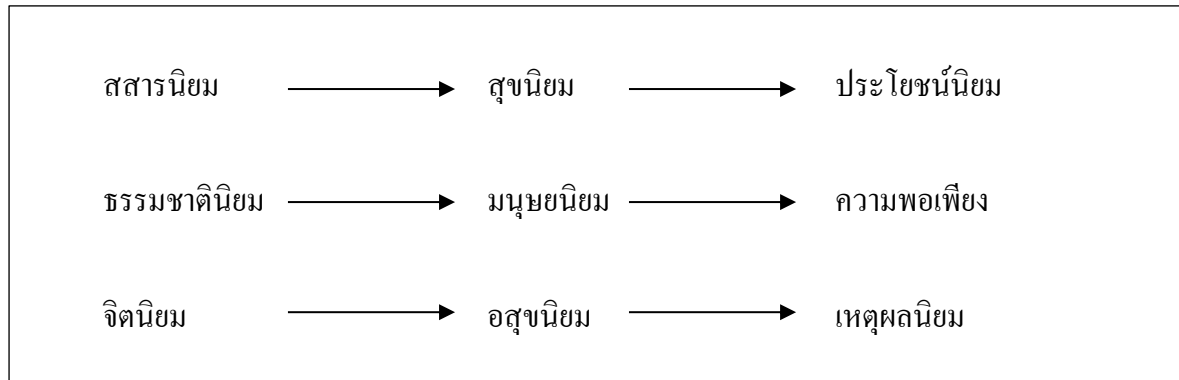
5. ผลสำเร็จจากตัวอย่าง โรงเรียนบ้านโป่งเกตุ ชุมชนบ้านโป่งเกตุ ทำให้โรงเรียนบ้านโป่งเกตุ เป็นศูนย์เรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รูปแบบ โลก หนอง นา มีผลผลิตด้านเกษตรกรรมปลอดสารพิษ ตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ ศาสตร์พระราชา ชาวบ้าน ชุมชน มีกินมีใช้อย่างสมบูรณ์ พอเพียง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีผู้เข้ามาเรียนรู้ด้วยการศึกษาดูงาน

6. กรณีโรงเรียนบ้านโป่งเกตุ หมู่ 3 เป็นศูนย์เรียนรู้ และเป็นศูนย์พักพิง กรณีเกิดเหตุฉุกเฉินโรคโควิด-19 ระบาด จนต้องปิดหมู่บ้าน และได้รับความร่วมมือเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน จนทุกอย่างคืนสู่ภาวะปกติ การเป็นศูนย์เรียนรู้ศูนย์พักพิง เป็นอีกวัตถุประสงค์ที่บรรลุผลสำเร็จอย่างชัดเจนของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รูปแบบ โลก หนอง นา เนื่องจากมีผลผลิตที่เป็นพืชอาหารที่เป็นพืชผักสวนครัว ผลไม้ พืชสมุนไพร มีไข่ไก่ ไข่เป็ด เป็นวัตถุดิบสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนได้อย่างพอเพียงตลอดทั้งปี หมุนเวียนไปตามฤดูกาล นอกจากนี้ ยังเป็นศูนย์พักพิงกรณีเหตุฉุกเฉิน ปัจจุบันโรงเรียนบ้านโป่งเกตุเป็นต้นแบบที่มีผู้เข้ามาศึกษาดูงานอยู่ตลอดเวลา

อภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่อง หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รูปแบบ โลก หนอง นา แสดงถึง แนวคิดด้านอภิปรัชญา ธรรมชาตินิยม (Naturalism) ที่ว่า ชีวิต ประกอบด้วย ร่างกายและจิตวิญญาณ (จิตใจ) (วิโรจ นาคชาติ, 2551, หน้า 11) โดยที่มีความสัมพันธ์ต่อการดำรงชีวิต เพื่อให้เกิดความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ หรือจิตวิญญาณ รวมทั้งมีแนวคิดทางญาณวิทยาที่มีการผสมผสานระหว่างเหตุผลนิยมและประจักษ์นิยม ส่วนด้านจริยศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงหลักปรัชญาที่ผสมผสานกันอย่างเหมาะสมระหว่างสุขนิยมกับประโยชน์นิยม อสุขนิยม และปัญญานิยม กล่าวคือ การแสวงหาความสุขทางร่างกาย จำเป็นต้องอาศัยวัตถุภายนอก เพื่อตอบสนองความต้องการความอยากได้ อยากมี โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เหมาะสม คือ การรู้จักพอ ไม่โลภ รู้จักหาความสุขทางใจ การมีสติปัญญาคือหาเหตุผลในการยับยั้ง จนกล่าวได้ว่าเป็นหลักปรัชญาต่าง ๆ ผสมผสานอย่างเหมาะสม จนนำมาปฏิบัติได้จริงจนสัมฤทธิ์ผลตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แสดงถึงพระอัจฉริยภาพอันสูงส่งของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทางด้านปรัชญา

เพื่อให้เข้าใจพื้นฐานความคิดและเป้าหมายการดำเนินชีวิต โดยแสดงตารางผังแนวคิดด้าน อภิปรัชญา สสารนิยม ธรรมชาตินิยม และจิตนิยม ดังนี้



ที่มา: วิโรจ นาคราตรี, รายงานวิจัย เรื่อง *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่ออาหารกลางวันของนักเรียน*, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, คณะมนุษยศาสตร์, ภาควิชาปรัชญา, 2551, หน้า 46.

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่นำมาใช้คู่กัน เพื่อประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมของชาวบ้านและชุมชนในชนบทที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ และนำไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมกับชีวิตประจำวันของประชากรทั่วไปได้ เช่น การปลูกผักในกระถางสำหรับครัวเรือนที่มีพื้นที่ไม่มาก ปลูกไม้ผลโตเร็ว เช่น กล้วย มะละกอ เป็นต้น ดังนั้น หลักคิดทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่นำมาปฏิบัติ เพื่อพึ่งพาตนเองให้มีความอยู่อย่างพอเพียง เป็นเบื้องต้นต่อเมื่อครัวเรือนมีความมั่นคงค่อยขยายผลผลิตให้มากขึ้น เพื่อการพาณิชย์อย่างสมดุลและยั่งยืน หรือรวมกลุ่มก็ขึ้นอยู่กับปัจจัย

จากการออกพื้นที่ในเขตอำเภอเมือง อำเภอหนองแสง อำเภอเส้าไห้ และอำเภอมวกเหล็ก พบว่าการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใช้ของชาวบ้าน คือ การพึ่งพาตนเองจากภูมิปัญญา สอนให้ชาวบ้านขยันหมั่นเพียร ใช้ปัญญาในการทำมาหากินคู่กับการมีคุณธรรม มีศีลธรรม ควบคู่กับการประกอบอาชีพ รวมทั้งสามัคคีระหว่างชาวบ้านที่มีแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปในทิศทางเดียวกันตัวอย่างที่ชัดเจน คือ การลดรายจ่ายของ นางสาวธนากร เพ็งจิตร กรณีพึ่งพาตนเองของ นางจิตติมา แสงขาว ส่วนการสร้างงาน สร้างอาชีพ ของ กำนันนวนิดา ศรีเม่น กำนันตำบลม่วงงามที่เป็นผู้นำชุมชนที่มีความเชื่อในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและนำมาปฏิบัติในพื้นที่ตนเอง รวมทั้งแนะนำชาวบ้านที่มีความเชื่อมั่นในปรัชญานี้ ลงมือทำปฏิบัติจนได้ผล มีกินมีใช้ มั่นคงพอดี ตามฐานานุรูปของแต่ละครัวเรือน มีกินมีใช้ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร มีรายได้เสริมจนเกิดความมั่นคงแล้ว แต่กำนันนวนิดา ศรีเม่น ไม่ได้หยุดเพียงเท่านี้ ยังต่อยอดให้ตำบลม่วงงาม เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงการเกษตรและศึกษาวิถีชุมชน โดยใช้ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาเป็นสิ่งจูงใจตลอดจนการบริการ อาหาร เครื่องดื่ม และนวดแผนไทย โดยดึงภูมิปัญญาและศักยภาพของชาวบ้านที่มีอยู่ออกมา จนบ้านโคก ตำบลม่วงงาม อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนและวัฒนธรรมของจังหวัดสระบุรีจนถึงปัจจุบัน

กรณีตำบลม่วงงาม หากชาวบ้านมีสถานภาพทางเศรษฐกิจไม่ดีพอ ยังพึ่งพาตนเองไม่ได้ กิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนจะยังเกิดขึ้นไม่ได้ ด้วยเหตุผลที่ครัวเรือนร่วมโครงการมีความพร้อมซึ่งหมายถึงมีความเป็นอยู่ที่

ดีแล้ว หากจะต่อ ยอดร่วมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ก็เกิดขึ้นได้ เพราะทุกคนพร้อม ไม่ต้องห่วงเรื่องปากท้อง และการเป็นอยู่เพราะมีความสมบูรณ์อย่างพอเพียงเป็นพื้นฐานที่มั่นคงแล้ว

ส่วนกรณีที่เป็นศูนย์เรียนรู้และศูนย์พักพิง โรงเรียนบ้านโป่งเกิดเป็นตัวอย่างชุมชนที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด เพราะความศรัทธาและเชื่อมั่นในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ โคก หนอง นา เป็นที่ดึงดูดเข้ากับความสามัคคีของชาวบ้านที่มีให้กัน โรงเรียนบ้านโป่งเกิด จึงเป็นศูนย์เรียนรู้และศูนย์พักพิงได้อย่างสมบูรณ์ เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินโรคโควิด-19 ระบาด การวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลวิจัยของ รองศาสตราจารย์วิโรจ นาคชาตรี ในปี พ.ศ. 2551 เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่ออาหารกลางวันของนักเรียน ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนบ้านคชาธาร ตำบลท่าฉาง อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การพัฒนาจากอดีตถึงปัจจุบันที่ผ่านมา ซึ่งอยู่ในระบบทุนนิยม วัตถุนิยม บริโภคนิยม มีผลให้ชุมชนในชนบทต้องพึ่งพาอาศัยปัจจัยภายนอกมากกว่าพึ่งพาตนเอง จนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 วิกฤตเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2551 มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวม กล่าวคือ ค่าครองชีพสูงสู่สถานะข้าวยากหมากแพง ชาวบ้านเดือดร้อนจากสถานะค่าครองชีพที่เพิ่มขึ้น คนว่างงานมีมากขึ้น หากประเมินบริบทในการพัฒนาแล้วได้ว่า มีผลทางลบต่อค่าครองชีพ โดยเฉพาะพื้นที่ชนบท แต่ถ้ามองการพึ่งพาตนเองของชาวบ้านในชนบท พบว่า เป็นผลดี ดังนี้

1. ก่อให้เกิดการปรับตัวของครัวเรือนในชนบท ในการพึ่งพาปัจจัยภายนอกลดลง พึ่งพาตนเองมากขึ้น
2. ชุมชนเกิดการเรียนรู้มากขึ้น โดยเฉพาะการเรียนรู้ ที่มาของปัญหา และการแก้ไขปัญหา หรือ พลิกปัญหาให้เป็นโอกาส การพึ่งพาตนเองให้มากขึ้น พึ่งพาปัจจัยภายนอกให้น้อยลง เป็นผลให้เกิดความพอดี ความสมดุลในครัวเรือน

เมื่อครัวเรือนพึ่งพาปัจจัยภายนอกลดลง พึ่งพาตนเองให้มากขึ้น และขยายตัวการพึ่งพาตนเองในวงกว้างขึ้นทั่วประเทศก็จะเป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคเกษตรกรรมช่วยให้คนไทยในภาคเกษตรกรรมมีภูมิคุ้มกันจากระบบเศรษฐกิจทั้งภายในภายนอกประเทศ ซึ่งจะทำให้คนไทย มีอยู่มีกิน มีใช้ได้อย่างมีความสุขต่อไป สังคมในชุมชนมีความสุขสงบ มีอาชีพ ขยายผลผลิตเกษตรกรรมเป็นรายได้หลักหรือรายได้เสริม สังคมและครัวเรือนมีความมั่นคงจนบุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สังคมก็มีคุณภาพดีขึ้นด้วย แนวคิดนี้แตกต่างกับแนวคิดปรัชญาตะวันตกที่มีพื้นฐานจากการแข่งขัน เพื่อให้ได้ครอบครองทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อความต้องการส่วนตน

เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ให้พิจารณา ตารางเปรียบเทียบ หลักปฏิบัติเศรษฐกิจแบบตะวันตกกับ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจแบบตะวันตก	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
รหัสพัฒนาเศรษฐกิจ KPM พื้นฐานความคิด “ทำอย่างไรจะรวย”	รหัสพัฒนาเศรษฐกิจ GCK พื้นฐานความคิด “ความดีคืออะไร”
1. K: Knowledge (ความรู้)	1. G: Goodness (ความดี)
2. P: Power (อำนาจ)	2. C: Culture and Community (วัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกัน)
3. M: Money (เงิน)	3. K: Knowledge (ความรู้)

ที่มา: วิโรจ นาคชาตรี, รายงานวิจัย เรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่ออาหารกลางวันของนักเรียน, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, คณะมนุษยศาสตร์, ภาควิชาปรัชญา, 2551, หน้า 35.

สำหรับการวิจัยทั้ง 4 แห่ง ที่มีสัมฤทธิ์ผล 4 กรณี กล่าวคือ

1. การลดรายจ่ายของ นางสาวธนกร เพ็งจิตร หมู่ 3 ตำบลหนองยาว อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี
2. การพึ่งพาตนเองของ นางจิตติมา แสงขาว หมู่ 1 บ้านหนองนกชุม ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี
3. การสร้างงาน สร้างรายได้ของ กำนันวนิดา ศรีเม่น บ้านโคก ตำบลม่วงงาม อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี
4. ศูนย์เรียนรู้ ศูนย์พักพิงของ โรงเรียนบ้านโป่งเกตุ บ้านโป่งเกตุ ตำบลชัยสุนทร อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี

จะเห็นได้ว่าเป็นการลงมือปฏิบัติจริงภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ จนเกิดผลผลิตภายใต้ภูมิปัญญาชาวบ้านบวกกับความขยันหมั่นเพียรเป็นเบื้องต้น และการหาความรู้ใส่ตนอยู่ตลอดเวลา และร่วมมือกับชุมชนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เห็นได้ชัดเจนในกรณีของ นางสาวธนกร เพ็งจิตร และนางจิตติมา แสงขาว นอกจากขยันหมั่นเพียรแล้ว การหาความรู้ใส่ตนแล้ว ยังร่วมแรงร่วมใจ ช่วยเหลือกัน รวมทั้งความคิดแนวคิดในการสร้างงาน สร้างรายได้ ด้วยการรวมกลุ่มประกอบกิจกรรมร่วมกันจนสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชนภายใต้การนำของกำนันวนิดา ศรีเม่น กำนันตำบลม่วงงามในฐานะผู้นำชุมชนประสบความสำเร็จถึงปัจจุบัน ส่วนการร่วมแรงร่วมใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันของโรงเรียนบ้านโป่งเกตุกับชาวบ้าน ช่วงโควิด 19 ระบาดเป็นตัวชี้วัดด้านศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์พักพิง ช่วยเหลือกันได้ชัดเจน โดยยึดหลักช่วยเหลือเกื้อกูลแก่กันจนประสบความสำเร็จเป็นความภูมิใจของกลุ่มคนทั้ง 4 ตัวอย่างที่สัมฤทธิ์ผลด้วยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ตามศาสตร์พระราชามาใช้ปฏิบัติเกิดผลแก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชนเป็นตัวอย่าง และที่ศึกษาดูงานแก่ผู้ที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบ โคก หนอง นาของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาจักรีบรมนาถบพิตร มาใช้จนเกิดสัมฤทธิ์ผลตามที่กลุ่มตัวอย่างตั้งใจ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาทั้งแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ รวมทั้งศึกษาในพื้นที่ตัวแทนเกษตรกรที่ใช้หลักคิด ลดรายจ่าย พึ่งพาตนเอง การสร้างงาน สร้างรายได้ และศูนย์เรียนรู้กับศูนย์พักพิง พบว่ากลุ่มตัวแทนและชาวบ้านเครือข่ายนำหลักคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ นำมาปฏิบัติได้ผลตามวัตถุประสงค์

ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยนี้เป็นพื้นฐานต่อยอดแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รูปแบบ โคก หนอง นา ในพื้นที่ลาดชัน หรือพื้นที่ลุ่มต่ำ หรือกรณีพื้นที่แห้งแล้งฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ซึ่งจำเป็นต้องทำการศึกษาต่อยอดแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามรูปแบบหรือบริบทของสภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ เพื่อความสมบูรณ์แบบของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่จะนำมาปฏิบัติให้เกิดผลที่เหมือนหรือแตกต่างกันต่อไปอย่างไรให้ครอบคลุมพื้นที่ สภาพภูมิประเทศที่แตกต่างกันทั่วประเทศอีกต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เกษตรกรก้าวหน้า. (2560). *อยู่ดีกินดีด้วยเกษตรทฤษฎีใหม่*. สำนักพิมพ์แม่บ้าน.
- ณรัชชอร์ ศรีทอง. (2556). *หลักการและการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์.
- มานิต กิตติงจิต. (2556). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทางออกของชีวิต*. สำนักพิมพ์กิจอักษร.
- วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. (2546). *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย*. สำนักพิมพ์แสงดาว.
- วิโรจ นาคชาตรี. (2551). *รายงานวิจัย เรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่ออาหารกลางวันของนักเรียน*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, คณะมนุษยศาสตร์, ภาควิชาปรัชญา.
- วิวัฒน์ ศัลยกำธร. (2559). *กลไกธรรมชาติดี แบบคนจน*. สำนักพิมพ์คอกหมู.
- อภิชัย พันธเสน, สรวิชัย เปรมชื่น และพิเชษฐ์ เกียรติเดชปัญญา. (2546). *การประยุกต์พระราชดำริ-เศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เอก อนันต์. (2550). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. สำนักพิมพ์เม็ดทราย.
- เอี่ยมพร ลอยประดิษฐ์ และอาภาไพโรจน์ รัตนพานิช. (2561). *กลไกธรรมชาติดี การแปลงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ แบบคนจน*. สำนักพิมพ์คอกหมู.

วิเคราะห์จิตรกรรมสักขาลายขององค์อุลิตมาลกับการพัฒนาตนและการขัดเกลาทางสังคมวิถีพุทธ

กรณีวัดบวกรกรหลวง จังหวัดเชียงใหม่

An Analysis of *Sak Khalai* in the Angulimala Mural at Wat Buak Khrok Luang: Dimensions of Self-Development and Buddhist Socialization

วิโรจ นาคชาตรี¹ (Wiroj Nakchatri)

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดบวกรกรหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ตอนองค์อุลิตมาลไล่ล่าพระพุทธเจ้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อถอดรหัสสัญลักษณ์สักขาลาย และการแต่งกายแบบหยักกรั้ง ภายใต้บริบทสังคมวัฒนธรรมล้านนา การศึกษาใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพผ่านกรอบแนวคิดสัญวิทยา ผนวกกับแนวคิดโครงสร้างนิยมเรื่อง “คนดิบ-คนสุก” และทฤษฎีทุนทางวัฒนธรรม ผลการศึกษาบ่งชี้ว่า ศิลปินล้านนาใช้อัตลักษณ์ศิลปะแบบสำนิยมทางชาติพันธุ์ ในการประกอบสร้างเรือนร่างขององค์อุลิตมาลให้เป็นนักเลงล้านนา ผู้มีรอยสักเต็มขา ซึ่งสะท้อนถึงทุนที่ฝังอยู่ในร่างและสถานะสุกทางโลกที่ผ่านพิธีกรรมความเจ็บปวดแล้ว แต่จิตวิญญาณยังคงดิบทางธรรม ภาพความล้มเหลวขององค์อุลิตมาลในการไล่ล่าพระพุทธองค์ สื่อถึงความพ่ายแพ้ ของอำนาจกายภาพและไสยเวทย์ต่ออำนาจพุทธธรรม ภาพจิตรกรรมสักขาลายของอุลิตมาลจึงทำหน้าที่เป็นกลไกการขัดเกลาทางสังคม เพื่อโน้มน้าวกุลบุตรชาวล้านนาให้ตระหนักถึงการพัฒนาตนจากคนดิบสู่คนสุกที่สมบูรณ์ด้วยปัญญาตามหลักภาวนา 4

คำสำคัญ: สักขาลาย; องค์อุลิตมาล; วัดบวกรกรหลวง; คนดิบ-คนสุก; การขัดเกลาทางสังคม

Abstract

This article analyzes the mural painting of “Angulimala Chasing the Buddha” at Wat Buak Khrok Luang, Chiang Mai Province, with the objective of decoding the cultural meanings of “Sak Khalai” (traditional Lanna leg tattoos) and “Yak Rang” (tucked loincloth attire) within the Lanna socio-cultural context. The study employs a qualitative approach through semiotic analysis, integrating Claude Lévi-Strauss’s structuralist concept of “The Raw and The Cooked” with Pierre Bourdieu’s Cultural Capital

¹ นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม

Ph.D. Student, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College, E-mail:

rojnakchatri@gmail.com

* Received May 29, 2026, Revised June 19, 2026 and Accepted June 19, 2026

Theory. The findings reveal that Lanna artists utilized ethnographic realism to construct Angulimala's physique with the distinct identity of a "Nak Leng Lanna" (local strongman). His tattoos symbolize embodied cultural capital and the status of being "socially cooked" (culturally matured through pain rituals); however, his aggressive behavior reflects a state of remaining "spiritually raw". The narrative illustrates the futility of physical power and sorcery when confronted with the spiritual authority of the Buddhaddhamma. Ultimately, the mural serves as a mechanism for Buddhist socialization, guiding Lanna men to transition from being "spiritually raw" to becoming fully "cooked" with wisdom through the Fourfold Development (Bhavana 4).

Keywords: Sak Khalai; Angulimala; Wat Buak Khrok Luang; The Raw and The Cooked; Socialization

บทนำ

จิตรกรรมฝาผนังในวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยทั่วไปแล้วดูเหมือนเครื่องประดับตกแต่งศาสนสถานให้งดงามวิจิตรและเป็นพุทธบูชาตามขนบประเพณี แต่ความเป็นจริงแล้วจิตรกรรมฝาผนังยังทำหน้าที่เป็นแหล่งพื้นที่ทางสังคม เป็นคลังจดหมายเหตุนที่ถ่ายทอดความรู้ วิถีชีวิต และโลกทัศน์ของผู้คนในแต่ละยุคสมัยภายใต้ร่มเงาของพระพุทธศาสนา

สำหรับจิตรกรรมฝาผนังในล้านนา ศิลปินได้รังสรรค์ผลงานโดยสอดแทรกอัตลักษณ์วิถีชีวิตท้องถิ่นลงไปในเรื่องพุทธประวัติจนเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ผสมผสานระหว่างวิถีชีวิต วัฒนธรรมและเรื่องเล่าทางพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดนวัตกรรมทางความคิด ที่มีความหมายลึกซึ้งและน่าสนใจ โดยเฉพาะกรณีที่โดดเด่นและท้าทายการตีความทางวิชาการ ณ วิหารวัดบวกรกรหลวง ตำบลท่าศาลา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งภาพจิตรกรรมฝาผนังห้องที่ 9 ตอน "องคุลิมาลได้ล่าพระพุทธรูปเจ้า" ความน่าสนใจมีทั้งความตื่นตันทึ่งใจของเหตุการณ์ และกลวิธีการสร้างเรือนร่างขององคุลิมาล ซึ่งศิลปินเลือกที่จะใส่วิถีชีวิตและจิตวิญญาณความเป็นชาวนาเข้าไปในร่างของมหาโจร ผ่านสัญลักษณ์สำคัญสองประการ คือ รอยสักขาลายอันเข้มขลัง และการนุ่งผ้าหยักที่เผยให้เห็นรอยสักขาลายอย่างโจ่งแจ้ง

บทความฉบับนี้วิเคราะห์สัญลักษณ์ทางทัศนศิลป์จากจิตรกรรมฝาผนัง วิหารวัดบวกรกรหลวง โดยเฉพาะภาพลักษณ์ขององคุลิมาล ผ่านกรอบแนวคิดสัญวิทยาและมานุษยวิทยากายภาพ โดยมีสมมติฐานว่ารอยสักขาลายและการแต่งกายแบบหยักที่ นอกเหนือจากศิลปะแล้วยังเป็น ทูตทางวัฒนธรรมที่ถูกนำมาใช้ในกระบวนการจัดเถาทางสังคม เพื่อสอนสั่งชาวล้านนาให้ตระหนักถึงวุฒิของการเปลี่ยนผ่านจาก "คนดิบ" ผู้พึ่งพาอำนาจทางกายและไสยเวทไปสู่ "คนสุก" ผู้สมบูรณ์ด้วยสติและปัญญาตามวิถีทางแห่งพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเรื่องอำนาจทางโลกกับอำนาจทางธรรมในบริบทของสังคมล้านนา

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์จิตรกรรมสักขาลายในบริบทพุทธศิลป์ล้านนาครั้งนี้ ผู้เขียนได้ประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาที่สำคัญ 4 ประการ เพื่อถอดความหมาย ดังนี้

1. สัญวิทยาร่างกาย (Semiotics of the Body) ของ แฟร์ดีนันด์ เดอ โซซูร์ (De Saussure, 1966) ที่มีแนวคิดว่าร่ายกายมิใช่เพียงวัตถุทางชีวภาพ แต่ยังเป็นพื้นที่ทางสังคมที่บันทึกความหมายของวิถีชีวิตและวัฒนธรรม เมื่อรอยสักและเครื่องนุ่งห่มทำหน้าที่เป็น “สัญญาณ” ที่สื่อสารถึงสถานภาพ ค่านิยม ในบริบทขาลายล้านนา ซึ่งรอยสักขาลายมิใช่เพียงลวดลายประดับ แต่เป็นรหัสที่บ่งบอกถึงความเป็นชายชาติ บ่งชี้ถึงความอดทน และความขลัง ส่วนการนุ่งผ้าแบบ “หยักครึ่ง” หรือการรวบชายผ้าโจงกระเบนขึ้นสูงเพื่อเผยให้เห็นช่วงขาและรอยสัก เป็นภาษาร่างที่สื่อถึงความพร้อมในการปฏิบัติการหรือการสู้รบ

2. มานุษยวิทยาโครงสร้างนิยม คนดิบและคนสุก (The Raw and The Cooked) ของ โคลด เลวี-สตราสส์ (Lévi-Strauss, 1969) ที่มีแนวคิดเรื่องคู่ตรงข้ามระหว่าง “คนดิบ-คนสุก” ซึ่งสามารถใช้อธิบายกระบวนการเปลี่ยนผ่านสถานภาพในวัฒนธรรมล้านนาได้อย่างชัดเจน ได้แก่

คนดิบ หมายถึง ชายที่ยังไม่ผ่านกระบวนการทางสังคม เปรียบเสมือนอาหารดิบ โดยในสายตาขาลายล้านนา ชายที่ “ขาลาว” หรือไม่สักขาลาย มักถูกมองว่ายังไม่มีวุฒิภาวะ เป็นขี้ขลาด ไม่มีความกล้าหาญ

คนสุก หมายถึง ชายที่ผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม 2 ระดับ คือ “สุกทางโลก” เป็นผู้ที่ผ่านการสักขาลายที่มีความอดทนต่อความเจ็บปวด เป็นคนกล้า และ “สุกทางธรรม” เป็นผู้ที่ผ่านการบวชเรียน ภารกิจของอุดมคติในภาพจิตรกรรม จึงสะท้อนภาวะข้อยกเว้นของการเป็นผู้ที่สุกทางโลก คือชายที่มีรอยสักเต็มขา แต่ยังดิบทางธรรมคือมีจิตใจโหดเหี้ยม ซึ่งชี้ให้เห็นว่าลัทธิอำนาจทางกายภาพไม่เพียงพอที่จะยกระดับจิตวิญญาณได้

3. ทฤษฎีทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital Theory) ของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Bourdieu, 1986) ที่มีแนวคิดที่ “ทุน” มิได้มีเพียงตัวเงิน แต่รวมถึงทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่

ทุนที่ฝังอยู่ในร่าง (Embodied Capital) หมายถึง รอยสักขาลายคือทุนที่ต้องแลกมาด้วยเวลา ความเจ็บปวด และความอดทน เป็นสินทรัพย์ติดตัวที่ไม่สามารถถ่ายโอนให้ผู้อื่น

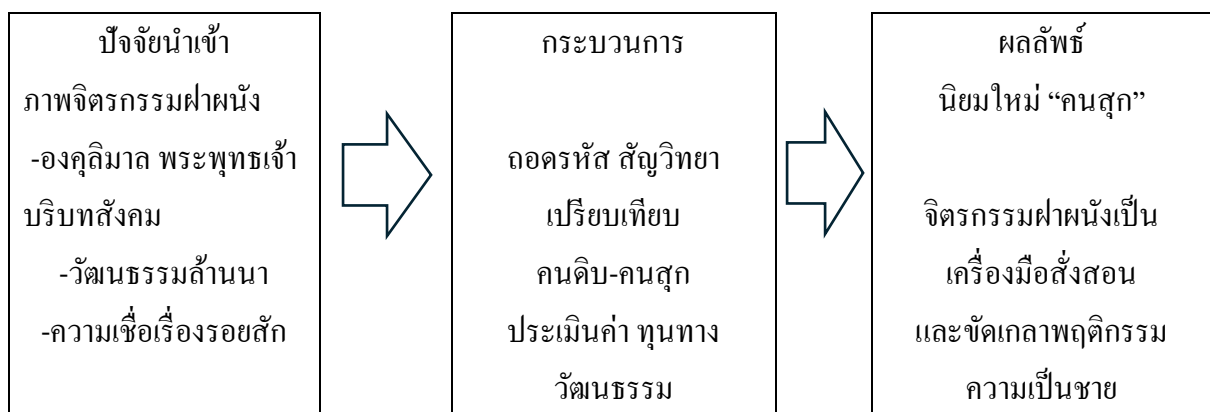
ทุนทางสัญลักษณ์ (Symbolic Capital) หมายถึง รอยสักทำหน้าที่สร้างเกียรติยศ ความน่าเกรงขาม และอำนาจต่อรองในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งภาพของอุดมคติใช้ทุนนี้ในการข่มขู่ผู้อื่น

4. การขัดเกลาทางสังคมวิถีพุทธและพุทธศาสตร์ท้องถิ่นนิยม การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) คือกระบวนการปลูกฝังบรรทัดฐานให้สมาชิกในสังคม โดยวัดและจิตรกรรมฝาผนังทำหน้าที่เป็นสื่อในการควบคุมพฤติกรรมความก้าวร้าวของผู้ชาย พนวกกับพุทธศาสตร์ท้องถิ่นนิยม ที่ศิลปินล้านนารื้อเรื่องเล่าสากล

คือพุทธประวัติ มาสวมใส่บริบทท้องถิ่น (Local Context) เช่น การวาดองค์ลัทธิเป็น “ลาวพุงดำ” เพื่อให้ผู้ชมรู้สึกว่าเป็นเรื่องบาปบุญคุณโทษเป็นเรื่องใกล้ตัว

ทฤษฎี 4 ประการ เป็นระบบที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์บนเรือนร่างขององค์ลัทธิอย่างเป็นพลวัต โดยเริ่มจาก (1) สัญลักษณ์ร่างกาย ทำหน้าที่ถอดรหัสชั้นปฐมภูมิว่าสักขาลายและหยักร้าง คือ ภาษาภาพของชายชาตรี (2) มานุษยวิทยาโครงสร้างนิยม คือ การนำสัญลักษณ์นั้นมาจำแนกสถานะซ้อนแย้งระหว่างสูงทางโลก (สักขาลาย) แต่ดิบทางธรรม (โหดร้าย) ซึ่งนำไปสู่ (3) ทฤษฎีทุนทางวัฒนธรรม ที่ชี้ให้เห็นว่ารอยสัก คือ ทุนฝังในร่างที่ไร้มูลค่าเมื่อปะทะกับพุทธปัญญา และระบบความหมายทั้งหมดสามารถบูรณาการเข้าสู่ (4) การขัดเกลาทางสังคมวิถีพุทธ เพื่อทำหน้าที่เป็นสื่อสาธารณะเพื่อคัดค้านิยัตยและลดทอนความรุนแรงของชายฉกรรจ์ล้านนา เป็นการยกระดับจากคนดิบสู่คนสุกที่แท้จริง

กรอบแนวคิดการวิเคราะห์



การวิเคราะห์บริบทพื้นที่และลักษณะทางศิลปกรรม

วัดบวรกรกหลวง สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในช่วงที่อาณาจักรล้านนามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสยาม และกลุ่มวัฒนธรรมไทใหญ่ องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมและจิตรกรรมที่ปรากฏในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการบูรณะครั้งใหญ่ในสมัยของเจ้าแก้วนารัฐ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 9 ในระยะ พ.ศ. 2454 - พ.ศ. 2482 (Chang Puak Magazine, 2025) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สังคมล้านนากำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทั้งจากการปฏิรูปการปกครองจากส่วนกลางของสยามที่เรียกว่า “มณฑลเทศาภิบาล” และกระแสวัฒนธรรมตะวันตก รวมถึงอิทธิพลของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะชาวไทใหญ่ ไทลื้อ และพ่อค้าชาวจีน

โดยชื่อ “บวกรก” มีที่มาจากลักษณะภูมิประเทศที่เป็นหนองน้ำ เรียกว่า “บวกร” ซึ่งมีตำนานเล่าขานเกี่ยวกับครกกระเดื่องดำข้าวขนาดใหญ่ที่สร้างขึ้นเพื่อแจกจ่ายอาหารแก่ชาวบ้านในยามข้าวขาดแคลน ซึ่งสะท้อนถึงความผูกพันระหว่างวัดกับวิถีชีวิตเกษตรกรรม สำหรับวัดบวกรกหลวงไม่ปรากฏประวัติและหลักฐานการสร้าง แต่ในสมัยของเจ้าแก้ววันรัฐมีการบูรณะครั้งใหญ่ โดยโครงสร้างของวิหารเป็นไม้ผสมปูน หลังคาเป็นหลังคาจั่วซ้อนสามชั้น ที่พิเศษคือลักษณะของวิหารได้รับการยกย่องว่าเป็นเพชรน้ำงามที่เกิดจาก อุตลักษณ์พิเศษขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่เรียกว่า “วิหารมหาอุด” หรือการปิดไว้อย่างยิ่งใหญ่ อันเกิดขึ้นจากเจตจำนงของผู้สร้างวิหารเพื่อสร้างสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมกับพิธีกรรมทางไสยศาสตร์และพุทธาคม สามารถเก็บพลังมนต์ไม่ให้รั่วไหลไปภายนอก ทำให้วัดอุดมกลมีความเข้มขลังศักดิ์สิทธิ์สูงสุด โดยเฉพาะในวันสำคัญทางโหราศาสตร์และไสยศาสตร์ที่คนไทยทั่วไปเรียกว่า “วันเสาร์ห้า” มักจะมีการประกอบพิธีปลุกเสกวัตถุมงคล พระเครื่องหรือเครื่องรางของขลังเพื่อให้เกิดคุณวิเศษ ด้านคงกระพันชาตรี และเมตตามหานิยม นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าวิหารมหาอุดแห่งนี้ยังเป็นที่สงบ มีแสงสัวเหมาะแก่การทำสมาธิ และทำพิธีต่าง ๆ ทำให้ผู้ประกอบพิธีสามารถเข้าสู่ความสงบมีสมาธิได้เร็วและลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในวัดบวกรกหลวงจึงมีพุทธศาสนิกชนเข้ามานั่งสมาธิอยู่บ่อย ๆ ที่สำคัญคือ วัดบวกรกหลวงเป็นสถานที่ที่มีพระเจ้าทันใจถึง 2 องค์ และชาวล้านนาเชื่อว่าพระเจ้าทันใจจะอำนวยพรให้ผู้อธิษฐานประสบความสำเร็จรวดเร็วทันใจจึงมีนักท่องเที่ยวมาขออธิษฐานขอพรอยู่เสมอ



ภาพ 1 นาคปากครุฑหน้าวิหารมหาอุด วัดบวกรกหลวงและพระเจ้าทันใจ ด้านขวา-ซ้าย ของพระประธานที่มหา วิโรจ นาคราช (2567)

บริเวณด้านหน้าวิหารเป็นมุขโถงยื่นออกมาคลุมรวบบันไดหรือที่เรียกทั่วไปว่า “บันไดนาค” ซึ่งมีลักษณะงดงามพิเศษเป็นรูปมกรคายนาครที่มีปากลักษณะเหมือนจะงอยปากนกแก้วหรือจะงอยปากครุฑ เรียกว่า “นาคปากครุฑ” ซึ่งการสร้างนาคปากครุฑที่รวบบันไดวัดบวกรกหลวงนี้ นักการศาสนาเชื่อว่า

เป็น การใช้ศิลปะสื่อคุณธรรมสามัคคี แม่แต่นาคและครุฑที่เป็นปรกกัน เมื่อถึงคราวปฏิบัติศาสนกิจ ที่ตน
ปวารณาตนไว้แล้ว ก็ต้องละทักขิณ เพื่อความสำเร็จในการประกอบกิจกับพระศาสนาตามที่เห็นรูปรูปนาค
ปากครุฑ (ปากนกแก้ว) รวบรวมได้ในปัจจุบัน (พระวัชรวิรุ วชิรเมธี, 2550, หน้า 14)

จิตรกรรมฝาผนังภายในวิหารวัดบวรกรกหลวง ได้รับการยกย่องจากนักประวัติศาสตร์ศิลปะ เช่น
น. ณ ปากน้ำ (2544) ว่าเป็นเพชรน้ำเอกแห่งศิลปะล้านนาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แตกต่างจากจิตรกรรม
วัดอื่น ๆ ในล้านนา มีลักษณะเด่นที่สำคัญ ได้แก่ การเขียนภาพ ที่มีเส้นสายและองค์ประกอบภาพมีความ
ฉับไว อิสระ และมีการใช้สีที่สดจัดจ้าน เช่น สีแดงชาด สีคราม และสีทอง ตัดเส้นด้วยสีดำและน้ำตาลอย่าง
เฉียบคม ซึ่งพบมากในศิลปะพม่า ไทลื้อ และไทใหญ่ การจัดวางองค์ประกอบ มีการแบ่งพื้นที่ด้วยเส้นสีเทา
หรือขีดหินธรรมชาติ และมักนำเสนอภาพในมุมมองตานก (Bird's-eye view) ทำให้เห็นรายละเอียดของ
เหตุการณ์ได้รอบด้าน ที่สำคัญ คือ ศิลปินวาดภาพบุคคลในลักษณะเหมือนจริงตามชาติพันธุ์ โดยเฉพาะ
ภาพชาวบ้าน ทหาร หรือตัวละครฝ่ายร้ายอย่างซุกหรือองคูลิมาล ที่มักถูกวาดให้มีรูปร่างหน้าตา การแต่ง
กาย และรอยสัก ที่ตรงกับความเป็นจริงของคนในท้องถิ่นยุคนั้น มิใช่ภาพอุดมคติที่ลอยละล่องอยู่เหนือ
ความจริง โดยเฉพาะผนังที่ 9 ซึ่งเป็นที่ตั้งของภาพองคูลิมาล ศิลปินได้สร้างฉากการไล่ล่าที่เต็มไปด้วยพลวัต
โดยใช้เส้นสายที่รวดเร็วและรุนแรง เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกที่ปั่นป่วนของตัวละคร ซึ่งนำไปสู่ความ
น่าสนใจว่าเหตุใดช่างแต้มจึงเลือกให้องคูลิมาลสวมใส่จิตวิญญาณของลูกผู้ชายล้านนาอย่างเต็มรูปแบบ

การศึกษาขั้วบาบริบทพื้นที่ศึกษาและอัตลักษณ์สกุลช่างจิตรกรรมฝาผนังเรื่ององคูลิมาล ณ วิหาร
วัดบวรกรกหลวง มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบ “วิหารมหาอุด” อันเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับประกอบ
พิธีกรรมพุทธาคม สะท้อนถึงบรรยากาศความเชื่อเรื่องไสยเวทที่เข้มข้นในชุมชน จากการวิเคราะห์รูปแบบ
ศิลปกรรม พบว่าศิลปินมีอัตลักษณ์ทางศิลปะแบบสันนิษฐานทางชาติพันธุ์ คือการปฏิเสธการวาดภาพตัวละคร
ตามขนบอุดมคติแบบราชสำนัก แต่เลือกที่จะจำลองภาพวิถีชีวิตจริงของชาวบ้านลงไปในงานพุทธศิลป์
โดยเฉพาะการประกอบสร้างเรือนร่างขององคูลิมาลที่สะท้อนภาพลักษณ์ “นักเลงล้านนา” อย่างชัดเจน

การวิเคราะห์รหัสสัญลักษณ์เรือนร่าง สักขาลายและหยักร้าง (Decoding the Body)

“สักขาลาย” หรือ “สักเตี้ยก้อม” หรือ “สักกางเกงขาสั้น” เป็นคำที่ใช้เรียกรูปแบบการสักที่เป็น
เอกลักษณ์ของชายชาวล้านนาและกลุ่มชาติพันธุ์ไทในลุ่มน้ำโขง โดยมีการสักด้วยหมึกสีดำหรือสีครามเข้ม
ตั้งแต่บริเวณเอว (พุง) ลงไปจนถึงหัวเข่าหรือใต้เข่าเล็กน้อย จนมองดูประหนึ่งว่าสวมใส่กางเกงขาสั้นสีดำ
อยู่ตลอดเวลาแม้ในยามเปลือยกาย ลักษณะทางกายภาพที่โดดเด่นนี้ ทำให้ชาวสยามและชาวต่างชาติเรียก
ชาวล้านนาว่า “ลาวพุงดำ” เพื่อจำแนกออกจาก “ลาวพุงขาว” หรือกลุ่มคนทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงบางกลุ่มที่สัก
เฉพาะส่วนขา



ภาพ 2 สักขาลายล้านนา จาก Temples and Elephants by Carl Bock. P. 163

ฉบับภาษาฝรั่งเศส เล่มขอบทอง ของ โกมล พาณิชพันธ์

โดยที่วัฒนธรรมล้านนา มีแนวคิดว่าคุณชายที่เกิดมาตามธรรมชาติถือเป็นคนดิบ คือ ยังมีความเป็นธรรมชาติเถื่อนถ้ำ และไม่มีระเบียบแบบแผนทางสังคม การจะเปลี่ยนสภาพเป็นคนสุกหรือการเป็นชายที่สมบูรณ์จำเป็นต้องผ่านพิธีกรรมเปลี่ยนผ่าน คือ การสักขาลาย ซึ่งเป็นกระบวนการทำให้สุกทางกาย จากความเชื่อที่ว่า เข็มสักเปรียบเสมือนไฟที่แผดเผาความอ่อนแอและความกลัว ความเจ็บปวดที่ได้รับจากการสักคือบททดสอบความอดทน ผู้ที่ผ่านการสักขาลายจนเสร็จสิ้นถือว่าได้ก้าวข้ามพ้นความเป็นเด็กชายสู่ความเป็นลูกผู้ชายอย่างเต็มตัว เป็นผู้ใหญ่มาก่อนที่มีความพร้อมที่จะปกป้องครอบครัวและชุมชน สักขาลายจึงเป็นใบประกาศนียบัตรบนเรือนร่างที่สังคมยอมรับ ที่สำคัญคือ การสักขาลายยังทำหน้าที่เป็นเส้นแบ่งเขตแดนทางชาติพันธุ์ที่ชัดเจน ผู้ที่สักขาลายคือชาวล้านนา ส่วนผู้ที่ไม่สักขาลายไม่ใช่ชาวล้านนา ดังนั้นภาพจิตรกรรมวัดบวรศรีท้าว การที่องค์อุลิตมาลถูกวาดให้มีรอยสักขาลายเต็มพื้นที่ขา จึงเป็นการประกาศสถานะว่า ชายสักขาลายเป็นสมาชิกของสังคมล้านนา มิใช่คนจากต่างแดน โดยเฉพาะชาวต่างชาติที่รุกรานล้านนา เช่น พม่า สยาม ฝรั่งเศส ดังนั้นการเลือกใช้อัตลักษณ์นี้จึงมีนัยยะสำคัญในการดึงอารมณ์ร่วมของผู้ชมให้รู้สึกว่าการร้าวขององค์อุลิตมาลเป็นเรื่องใกล้ตัว และความรุนแรงที่เกิดขึ้นก็เป็นปัญหาที่ฝังรากอยู่ในสังคมล้านนา



ภาพ 3 องค์อุลิตมาลกำลังเล่าทำร้ายพระพุทธเจ้า และที่วางเครื่องบูชา
ที่มาน. ณ ปากน้ำ (2544)

จากภาพขยายและเทียบเคียงกับข้อมูลทางชาติพันธุ์วิทยา รูปแบบรอยสักขององค์อุมาลในภาพ มีลักษณะเป็นการสักขาลาย ซึ่งการสักต้องใช้เวลาอดทนอย่างยิ่งยวดต่อความเจ็บปวด และต้องใช้ปริมาณหมึกจำนวนมาก ซึ่งตามสูตรโบราณ หมึกสักมักผสมด้วยน้ำมันและดีสัตว์ร้าย เช่น เสือ หมี งูจิ้งจอก และว่านยาอาคมต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความขลัง ลวดลายการสักทั้งขาจึงเป็นสัญลักษณ์ของความเข้มขลัง และความหนักแน่น หรือที่ชาวล้านนาเรียกว่า “ขามคง” จากภาพรอยสักแม้ว่าจะเลื่อนตามกาลเวลาแต่ก็พบรูปสัตว์ที่มีความหมายเชิงอำนาจ ที่สำคัญ คือ “มอม” สัตว์กึ่งเทพในตำนานของล้านนา ที่สื่อถึงความว่องไว มีกำลังพละกำลังมหาศาลและน่าเกรงขาม



ภาพ 4 มอม ในรอยสักขาลายของอุมาล
ที่มา น. ณ ปากน้ำ (2544)



ภาพ 5 มอมในแบบต่าง ๆ จากสมุดภาพต้นแบบ
ของพระศุภชัย ชยสุโก วัดสวนดอก (2567)

การที่องค์อุมาลมีรอยสักเหล่านี้บนขา สื่อความหมายว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติของนักรบ ผู้มีพละกำลัง และมีความเชื่อมั่นในอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์อย่างแรงกล้า ซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนให้องค์อุมาลกล้ากระทำการอันอุกอาจไล่ล่าสังหารผู้คนนับพัน

นอกจากรอยสักแล้ว การแต่งกายขององค์อุมาลยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยขยายความหมายทางสังคม โดยเฉพาะการนุ่งผ้าหยักครึ่ง คือการนำชายผ้าโจงกระเบนหรือผ้าผืนยาว ม้วนแล้วดึงรั้งขึ้นไปเหน็บไว้ที่เอวด้านหลังสูง ๆ เพื่อเปิดช่วงขาให้โล่งเตียน (สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ, 2542) ซึ่งในชีวิตจริง ผู้ชายจะนุ่งแบบนี้เมื่อต้องทำกิจกรรมที่ต้องการความคล่องตัวสูง เช่น การทำงานหนักในนา การเดินทางไกล การปีนป่าย หรือการสู้รบ (เผ่าทอง ทองเจือ, 2543) ดังนั้นในบริบทของภาพศิลปะ การนุ่งหยักรั้งจนเห็นลายสักสุดโคนขา จึงเป็นการแสดงออกถึงภาวะพร้อมรบและความก้าวร้าว อันเป็นภาษากายที่ตะโกนบอกว่า “ข้าพร้อมจะปะทะ” เป็นการอวดศักดิ์ดาของลูกผู้ชายที่มั่นใจในพละกำลังและรอยสักของตน เมื่อนำมาวางคู่กับพระพุทธรองค์ที่ทรงครองจีวรยาวมิดชิด เรียบร้อย และสงบนิ่ง ภาพนี้จึงสร้างคู่ตรงข้ามที่ทรงพลังที่สุดในงานจิตรกรรม คือ องค์อุมาล ที่มีลักษณะเปิดเผย รุ่มร้อน เคลื่อนไหว รุนแรง และลักษณะของพระพุทธรเจ้าที่สงบเย็น นิ่ง เมตตา

ผลการวิเคราะห์สัญลักษณ์วิทยาแห่งเรือนร่างสักราย และหยักรั้ง จากภาพองคฺุณิมล พบการใช้สัญลักษณ์ทางกายภาพที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่

1. ปรากฏการณ์ลาวพุงดำ ศิลปินได้วาดองคฺุณิมลให้มีรอยสักราย ตั้งแต่เอวลงไปถึงหัวเข่าด้วยหมึกสีดำทึบ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชายชาวล้านนาและกลุ่มชาติพันธุ์ไทในลุ่มน้ำโขง รอยสักรนี้เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดพบรูปสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ คือ “ตัวมอม” สัตว์กึ่งเทพในตำนานล้านนาที่สื่อถึงพลังกำลังและความว่องไว การมีรอยสักรูปสัตว์ร้ายบนเรือนร่าง เป็นการประกาศสถานะความ “ขำคอง” หรือความเหนียว ซึ่งเป็นคุณสมบัติหลักของนักรบและนักเลงโบราณ ที่สำคัญ คือ สัญลักษณ์มอมในรอยสักรขององคฺุณิมลเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ประจำถิ่นล้านนา การเลือกใช้สัญลักษณ์นี้มีความหมายทางมานุษยวิทยาภาพที่น่าสนใจดังนี้

(1) ลักษณะทางกายภาพและตำนานของ “มอม” เป็นสัตว์ในจินตนาการของล้านนามีลักษณะเป็นสัตว์ผสมระหว่างสิงห์ ลิง และสัตว์เลื้อยคลาน มีลำตัวยาวหมอบต่ำคล้ายจิ้งจกหรือตุ๊กแก แต่มีแผงคอและหางเป็นพุ่มเหมือนสิงห์ ตามคติความเชื่อล้านนา “มอม” เป็นพาหนะของเทพปักษุนนะ (เทพแห่งเมฆและฝน) ทรงอิทธิฤทธิ์ในเรื่องความว่องไว และมีพลังล้ามมหาศาล มักปรากฏรูปปั้นเฝ้าอยู่ตามบันไดหน้าวัดในฐานะผู้พิทักษ์ศาสนสถาน (สมเจตน์ วิมลเกษม, 2542)

(2) วัฒนธรรมการสักในบริบทของ “สักราย” การสักรูปตัวมอมลงบนต้นขา มิได้ทำเพื่อความสวยงามเพียงอย่างเดียว แต่ทำหน้าที่เป็นเครื่องหมายที่ฝังในเนื้อหนังตามคติความเชื่อเรื่อง “ขำคอง” หรือความอยู่ยงคงกระพัน ซึ่งมอมมีความพิเศษ เช่น มีความว่องไว เพราะสรีระของมอมที่คล้ายสัตว์เลื้อยคลานและแมว การสักสักรายนี้ชาวล้านนาเชื่อว่าจะส่งผลให้เจ้าของเรือนร่างมีกำลัง มีความคล่องแคล่ว ว่องไวในการต่อสู้หรือหลบหนี รวมทั้งเป็นมหาอำนาจ เพราะเป็นสัตว์กึ่งเทพที่น่าเกรงขาม การมีสักรายนี้จึงเป็นการข่มขวัญศัตรู และเสริมบารมีให้นักเลงผู้นั้นดูเป็น “คนจริง” หรือ “ชายฉกรรจ์” ที่ยากจะมีผู้ต่อกร

(3) การประกอบสร้างความหมายในภาพองคฺุณิมล ศิลปินล้านนาจงใจใส่สักร “มอม” ไว้บนขาขององคฺุณิมล เพื่อสื่อสารบุคลิกภาพภายในของตัวละครออกมาเป็นรูปธรรม คือ การสร้างความมั่นใจในอำนาจดิบเพราะรอยสักรมอมเป็นตัวแทนของอำนาจทางกายภาพที่องคฺุณิมลยึดถือ เพราะเชื่อมั่นในความเร็วและความแข็งแกร่งคั่งสัตว์เทพจนกล้าวิ่งไล่ล่าพระพุทเจ้า รวมทั้งความเป็นเดรัจฉานวิชา ซึ่งตรงข้ามกับพระพุทเจ้าที่ทรงเปี่ยมด้วยปัญญาและเป็นมนุษย์ที่พัฒนาสูงสุด ต่างจากรอยสักรูปสัตว์ “มอม” บนขาขององคฺุณิมล ที่กลับตอกย้ำสภาวะจิตที่ยังผูกติดอยู่กับสัญชาตญาณสัตว์คือความก้าวร้าวและการล่า

ดังนั้นการปรากฏของมอมบนขาขององคฺุณิมล จึงเป็นกุญแจสำคัญที่ไขความลับว่าเหตุใดจึงวิ่งไล่ล่าพระพุทเจ้าไม่ทัน ไม่ใช่เพราะขาดพลังกำลังเพราะมีพลังคั่งมอม แต่เพราะองคฺุณิมลใช้พลังอำนาจของสัตว์คือความเร็วรุนแรง ไปไล่ตามอำนาจแห่งธรรมคือความสงบ การหยุด

2. การนุ่งผ้าหัยกรั้ง องคฺุลิมาลถูกวาดให้อยู่ในลักษณะนุ่งผ้าโจงกระเบนแบบรวบชายผ้าขึ้นสูง เรียกว่า“หัยกรั้ง” เปิดเผยช่วงขาที่เต็มไปด้วยรอยสัก ภาษากายในลักษณะนี้สื่อความหมายถึง สภาวะพร้อมรบ ความคล่องตัว และความดุคั่น ซึ่งตรงกันข้ามกับการครองจีวรที่มีดชิดและสงบสำรวมของพระพุทธรเจ้า

ตารางเปรียบเทียบสัญลักษณ์ทางกายภาพในภาพจิตรกรรม

องค์ประกอบ	องคฺุลิมาล	พระพุทธรเจ้า	นัยยะทางธรรม
ผิวพรรณ-รอยสัก	สีกขาลาย	ผิวพรรณผ่องใสเกลี้ยงเกลา	ความยึดติดในกาย-อวิชชา กับความบริสุทธิ์-ปัญญา
การแต่งกาย	นุ่งผ้าหัยกรั้ง	ครองจีวรเรียบร้อย	ความวุ่นวาย-กามกิเลส กับความสำรวม-วินัย
อากัปกิริยา	วิ่งไล่สุดกำลัง	ดำเนินปกติ	ความคึ้นรนของตัณหา กับความสงบของนิพพาน
อาวุธ (อุปกรณ์)	ดาบ	บาตร	อำนาจแห่งการทำลายล้าง กับ อำนาจแห่งการให้-การโปรดสัตว์

การวิเคราะห์ผ่านทฤษฎีมานุษยวิทยา

เมื่อการสีกขาลายล้าंनाไม่เพียงพอที่จะทำให้องคฺุลิมาลเป็นคนดีได้ แนวคิดเรื่อง “คนดิบ-คนสุก” (The Raw and The Cooked) ของ เลวี-สเตราส์ โคลด (Lévi-Strauss, Claude) สามารถวิเคราะห์ผ่านบริบทวัฒนธรรมไท-ล้าंना คือ

1. การบวช คือ การทำให้สุกทางจิตวิญญาณ

ในทัศนะทางพระพุทธศาสนาแบบล้าंना การสุกเพียงร่างกายนั้นยังไม่เพียงพอ เพราะจิตใจยังอาจถูกรอบำด้วยกิเลสและความรุนแรงได้เหมือนกรณีขององคฺุลิมาล ดังนั้นการจะเป็นคนสุกที่แท้จริง หรือที่เรียกว่า “บัณฑิต” หรือ “หนาน” ซึ่งตรงกับคำว่า “ทิด” ในภาคกลาง จำเป็นต้องผ่านกระบวนการบวชเรียน ถือเป็นการทำให้สุกทางจิตวิญญาณ ดังนั้นการบวชจึงเป็นการขัดเกลาจิตใจด้วยพระธรรมวินัย การเปลี่ยนจากผู้อือดาบมาเป็นผู้อือบาตร จากผู้เบียดเบียนมาเป็นผู้อุ่เบียดเบียน ผู้ชายที่ผ่านการบวชแล้วจะได้รับความเคารพ นับถืออย่างสูง และถูกเรียกว่า “คนสุก” ในความหมายที่สมบูรณ์ที่สุด ภาพจิตรกรรมวัดบวก

ครกหลวงได้นำเสนอภาวะย้อนแย้งที่น่าสนใจยิ่ง คือ องค์กรในภาพมีรอยสักขาลายเต็มพิกัด แสดงถึงการผ่านการสูท ทางกายมาแล้ว เป็นชายชาตรีที่สังคมยกย่องในแง่ความอดทน แข็งแกร่ง แต่พฤติกรรมของเขากลับดิบเถื่อน ยิ่งกว่าสัตว์ป่า ไล่ฆ่าคนเพื่อเอาเนื้อมาแขวนคอ ชี้ให้เห็นว่ารอยสักไม่ได้ทำให้เป็นคนดี และความแข็งแกร่งทางกายมิใช่คำตอบสุดท้ายของชีวิต ภาพนี้จึงเป็นการวิพากษ์ค่านิยมความเป็นชายแบบดั้งเดิมที่เน้นแต่พลัง กำลังและความคงกระพัน โดยชี้ให้เห็นว่า หากขาดการขัดเกลาทางปัญญามนุษย์ผู้นั้นก็ไม่ได้เป็นได้เพียงโจรผู้ทรงพลังเท่านั้น

การวิเคราะห์ภาวะย้อนแย้งของคนดิบ-คนสุก เมื่อองค์กรในภาพคือตัวแทนของชายที่ผ่านการสูททางโลก คือ ผ่านพิธีกรรมการสักที่เจ็บปวดมาแล้วถือเป็นชายชาตรีที่สังคมยอมรับในเชิงกายภาพ แต่พฤติกรรมโหดเหี้ยมนั้นแสดงให้เห็นว่าเขายังคงเป็นคนดิบทางธรรม ภาพนี้จึงทำหน้าที่วิพากษ์ค่านิยมสังคมว่าเพียงแค่รอยสักที่เป็นเปลือกนอก ไม่สามารถทำให้คนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ หากขาดการขัดเกลาจิตใจ

2. ทูทางวัฒนธรรมและเศรษฐศาสตร์ความรุนแรง

เมื่อพิจารณาจากทฤษฎีทุนทางวัฒนธรรมของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) จะเห็นมิติของการต่อรองอำนาจที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นในภาพจิตรกรรมนี้ ได้แก่ รอยสักในฐานะทุนที่ฝังอยู่ในร่าง ซึ่งชายชาวล้านนาเชื่อว่ารอยสักขาลายเป็นการสะสมทุนประเภทหนึ่ง คือทุนที่ฝังอยู่ในร่างกาย ซึ่งต้องลงทุนด้วยความเจ็บปวดเวลา และทรัพย์สินคือค่าครูในการสักขาลาย ทุนชนิดนี้ให้ผลตอบแทนเป็น

(1) ทุนทางสัญลักษณ์ (Symbolic Capital) คือ เกียรติยศ ศักดิ์ศรี การได้รับการยอมรับว่าเป็นลูกผู้ชาย และนักเลง ในความหมายของผู้กล้า

(2) ทุนทางสังคม (Social Capital) คือ โอกาสในการหาคู่ครอง ดังคำพูดที่ว่า “ชาขวานอนคนเดียว ขาลายนอนกับสาว” และการเข้าเป็นพวกพ้องในกลุ่มชายฉกรรจ์

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า องค์กรในภาพคือผู้ที่มั่งคั่งด้วยทุนประเภทนี้อย่างถึงที่สุด เพราะมีร่างกายที่แข็งแกร่ง มีรอยสักที่แสดงถึงอำนาจ และมีอาวุธที่ทรงพลัง ทุนเหล่านี้จะทำให้ชนะทุกสิ่ง แม้กระทั่งพระพุทธเจ้า ซึ่งจากการไล่ล่าในภาพจิตรกรรม คือจากการปะทะกันของระบบคุณค่า สองระบบ ได้แก่

(1) ระบบขององค์กรในภาพ คือ การใช้ฐานานุรูปแห่งความรุนแรง และอำนาจกายภาพ

(2) ระบบของพระพุทธเจ้า คือ การใช้ฐานานุรูปแห่งธรรมะ ความสงบ และปัญญา

การที่องค์กรในภาพเจนน้อยชอบ เหนือโอทรมกายแม้จะมีรอยสักขามคง แต่กลับไล่ตามพระพุทธองค์ที่เดินเนิบช้าไม่ทัน คือการแสดงภาพแทนของการล้มละลายของอำนาจทางกายภาพ ซึ่งในอาณาจักรแห่งธรรม ทุนทางกายภาพ ทั้งลายสัก กล้ามเนื้อ และดาบ ไม่มีค่าแลกเปลี่ยนใด ๆ เลย ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “เราหยุดแล้ว ท่านยังไม่หยุด” คือการประกาศยกเลิกฐานานุรูปเก่า และสถาปนาระบบคุณค่าใหม่คือการหยุด คือ การละกิเลส ที่มีค่ามากกว่าการวิ่ง หรือการแสวงหาอำนาจ



ภาพ 6 องคุลิมาลน้อมกราบพระพุทธเจ้า
ที่มาน. ณ ปากน้ำ (2544)

ผลการวิเคราะห์ ตามทฤษฎีของ บูร์ดิเยอ รอยสักคือทุนที่ฝังอยู่ในร่างกาย (Embodied Capital) และเป็นทุนทางสัญลักษณ์ (Symbolic Capital) ที่สร้างอำนาจข่มขู่ แต่ในฉากการไล่ล่านี้ ศิลปินได้แสดงให้เห็นถึงการลดค่าฐานานุรูป คือทุนทางกายภาพอันยิ่งใหญ่ขององคุลิมาล ทั้งรอยสัก ดาบ และพละกำลัง กลับไร้มูลค่าโดยสิ้นเชิงเมื่อเผชิญหน้ากับทุนทางปัญญาของพระพุทธเจ้า การที่องคุลิมาลวิ่งไล่ตามไม่ทัน สะท้อนความจริงที่ว่า อำนาจทางโลกไม่สามารถเอาชนะอำนาจทางธรรมได้

จิตรกรรมองคุลิมาลกับการพัฒนาสังคม

การศึกษาจิตรกรรมฝาผนังวัดบวรจักรกร์หลวง ทำให้เห็นได้ว่าจิตรกรรมทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนในยุคโบราณ ที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทาสังคมให้กับสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนชาย ได้แก่

1. การปราบพยศนักเลง ซึ่งสังคมล้านนาในอดีตมีระบบนักเลง หรือกลุ่มชายฉกรรจ์ที่มีอิทธิพลในท้องถิ่น ซึ่งมักสร้างปัญหาความรุนแรง ภาพองคุลิมาลในรูปลักษณะนักเลงที่สักรายา จึงทำหน้าที่เป็นกระจกเงาให้กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งก็คือชายหนุ่มที่มาทำบุญที่วัด ได้เห็นภาพสะท้อนของตนเอง คือ

1) กลยุทธ์ความกลัว จากภาพความเหนื่อยอ่อน ความพ่ายแพ้ และความหมกหมุ่นทางขององคุลิมาล เป็นการเตือนสติว่า วิธินักเลงนั้นมีจุดจบที่ความทุกข์และความล้มเหลว (Angulimala, n.d.)

2) กลยุทธ์ดันแบบ จากภาพการขอมจํานนและบวชขององคุลิมาลในฉากถัดไป เป็นการเสนอทางออกว่า ลูกผู้ชายตัวจริงต้องกล้าที่จะวางดาบ และหันมาถือธรรม

2. จากไสยศาสตร์สู่พุทธศาสตร์

ภาพองค์มูลลัทธิขาลายยังทำหน้าที่ในการจัดระเบียบความเชื่อ โดยไม่ได้ปฏิเสธไสยศาสตร์ (รอยสัก) โดยสิ้นเชิง แต่จัดลำดับชั้นใหม่โดยวางพุทธศาสตร์ไว้เหนือไสยศาสตร์ คือรอยสักขาลายอาจช่วยให้หนังเหนียวหรือดูน่าเกรงขามในทางโลก แต่เมื่อเผชิญกับสังขารแห่งชีวิต รอยสักเหล่านั้นช่วยอะไรไม่ได้ มีเพียงสติ และปัญญาเท่านั้นที่จะพาให้พ้นทุกข์ได้ ศิลปินจึงใช้ภาพนี้สอนให้คนสำนึกในการพินทุททภาวะมากกว่าการมกมายในเครื่องรางของขลัง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของพระพุทธศาสนาที่เน้นกรรมและการกระทำ

ที่สำคัญที่สุดคือ แม้ภาพนี้จะวาดขึ้นเมื่อว่าศตวรรษมาแล้ว แต่สาระสำคัญยังคงทันสมัยและสามารถประยุกต์ใช้กับแนวคิดจิตวิทยาการพัฒนาตนในยุคปัจจุบันได้ ดังนี้

1) การก้าวข้ามอดีต เพราะรอยสักขาลาย เป็นสัญลักษณ์ของอดีตที่ถูกสร้างขึ้นอย่างวิจิตรบรรจง เพื่อประกาศความยิ่งใหญ่ของตัวตน การวิ่งไล่ตามพระพุทธรเจ้าคือการพยายามใช้อัตตาเพื่อเอาชนะความจริง การพัฒนาตนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเราตระหนักถึงขีดจำกัดของอัตตา และยอมรับที่จะหยุดพฤติกรรมเดิม ๆ ที่สร้างปัญหา การหยุดในที่นี้ไม่ใช่การยอมแพ้ แต่คือการมีสติรู้เท่าทัน

2) การบูรณาการด้านมืด องค์มูลลัทธิคือตัวแทนของ “เงา” หรือด้านมืดในจิตใญมนุษย์ที่มีความก้าวร้าวรุนแรง ซึ่งพระพุทธองค์ไม่ได้ฆ่าองค์มูลลัทธิ คือไม่ได้ทำลายเงา แต่ทำการเปลี่ยนสภาพองค์มูลลัทธิให้กลายเป็นพระอรหันต์

ดังนั้นโดยนัยยะสำหรับการพัฒนาตนคือ เราไม่จำเป็นต้องรังเกียจอดีตที่เลวร้าย หรือรอยสักที่ระลึกถึงความผิดพลาด เช่น ความเป็นนักเลงฆ่าคนในอดีต แต่เราสามารถเปลี่ยนความหมาย พลังงานเหล่านั้นจากพลังงานแห่งการทำลายล้าง ให้กลายเป็นพลังงานแห่งการสร้างสรรค์และการตื่นรู้ได้ จึงกล่าวได้ว่ารอยสักขาลายของพระองค์มูลลัทธิเถระ ไม่ได้หายไปไหนเมื่อท่านบวช แต่ได้กลายเป็นเครื่องเตือนใจถึงชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ที่สุด คือชัยชนะเหนือตนเอง

3. กลไกการขัดเกลาและพัฒนาตนตามหลักภาวนา 4 (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) ซึ่งในเชิงหน้าที่ทางสังคม ภาพองค์มูลลัทธิจึงทำหน้าที่เป็นสื่อการสอนเพื่อขัดเกลาและพัฒนาตนของชายหนุ่มล้านนา โดยสามารถวิเคราะห์ผ่านหลักการพัฒนา 4 ด้าน หรือภาวนา 4 คือ

1) ภายภาวนา จากภาพการนุ่งห่มหัยกรั้งและวิ่งไล่ด้วยความรุนแรงขององค์มูลลัทธิ สะท้อนถึงการขาดกายภาวนา คือการใช้อินทรีย์ไปในทางเบียดเบียน ในขณะที่พระพุทธองค์ทรงสำรวมระวังเป็นแบบอย่างของกายภาวนาที่สมบูรณ์

2) ศิลภาวนา จากการที่องค์อุลิมาลเป็นตัวแทนของการขาดศีล (การฆ่า) ศิลปินฉายภาพความเหนื่อยล้าและทางตันของเขา เพื่อสอนว่าการละเมิดศีลย่อมนำมาซึ่งความทุกข์ แม้จะมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ (รอยสัก) ก็ช่วยไม่ได้

3) จิตตภาวนา จากความรุ่มร้อน กระวนกระวาย และโทสะขององค์อุลิมาล เป็นสภาวะจิตที่ยังไม่พัฒนา ตรงข้ามกับความสงบเย็นของพระพุทธเจ้า ภาพนี้กระตุ้นให้ผู้ชมเห็นคุณค่าของสมาธิที่สามารถสยบความเคลื่อนไหวได้

4) ปัญญาภาวนา จุดเปลี่ยนสำคัญคือตอนที่องค์อุลิมาลสำนึกได้จากพุทธวาจาว่า “เราหยุดแล้ว ท่านยังไม่หยุด” บ่งชี้ถึงกระบวนการเกิดปัญญา ที่ทำให้เปลี่ยนจาก “โจร” มาเป็น “พระ”

ภาพจิตรกรรมสักขาลาของอุลิมาล ณ วัดบวรกรกหลวง จึงมิใช่เพียงภาพประกอบเล่าเรื่อง แต่เป็นนวัตกรรมทางสังคมที่ทำหน้าที่เปลี่ยนรอยสักให้เป็นบทเรียน โดยชี้ชวนให้เห็นว่าความเป็นชายที่แท้จริงมิใช่อยู่วัดลดาบบนผิวน้ำ (สุกนอก) แต่อยู่ที่การมีสติปัญญาและคุณธรรมภายใน (สุกใน) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ

เพื่อให้เห็นภาพรวมของการร้อยเรียงแนวคิดตลอดทั้งบทความ สามารถสรุปความเชื่อมโยง ดังนี้

หัวข้อ	สัญลักษณ์/ปรากฏการณ์	ทฤษฎีที่ใช้วิเคราะห์	ผลเชิงพฤติกรรม/สังคม
บริบทพื้นที่	วิหารมหาอุด	มนุษย์วิทยาวัฒนธรรม	พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่รองรับอำนาจไสยเวทของชุมชน
เรือนร่างโกรธเกรี้ยว	สักขาลาย/ผ้าหัยกรั้ง	สัณยวิทยาร่างกาย	ภาษากายที่แสดงความพร้อมปะทะและอำนาจดิบ
จากวังไถ่ล่า	องค์อุลิมาลวังไถ่ พระพุทธเจ้า	ทุนทางวัฒนธรรม	ความล้มละลายของทุนทางโลกเมื่อเผชิญพุทธปัญญา
การยอมจำนน	วางดาบ/หันมาถือนิบาตรและบวช	คนดิบ-คนสุก	การจัดเถลาทางสังคมและยกระดับจิตใจ (ภาวนา 4)

สรุป

จิตรกรรมฝาผนังตอนองค์อุลิมาลไถ่ล่าพระพุทธเจ้า ณ วัดบวรกรกหลวง มิใช่เพียงภาพประกอบพุทธประวัติธรรมดา แต่เป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรม (Cultural Innovation) ของช่างแต้มล้านนาที่สามารถผนวกเอาสุนทรียศาสตร์ มานุษยวิทยากายภาพ และพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกันได้อย่างกลมกลืน โดยเฉพาะการใช้สัญลักษณ์สักขาลายและผ้าหัยกรั้ง เป็นเครื่องมือในการเล่าเรื่อง ทำให้ภาพนี้มีพลังในการสื่อสารกับคนท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ที่สำคัญคือ เป็นบันทึกประวัติศาสตร์ยืนยันอัตลักษณ์ลาวพุงดำและวัฒนธรรมการสัก

ของล้านนา นอกจากนี้ภาพสักขาลายในองคฺุณมาลยังแสดงถึงมิติการพัฒนาคนที่ชี้ให้เห็นเส้นทางจากความ
ดิบสู่ความสุกทางวิญญูณ และการจัดเกลาทางสังคมวิถีพุทธโดยการสอนสั่งลูกผู้ชายให้ละวางความรุนแรง
และหันหาธรรมะ

ปัจจุบันท่ามกลางกระแสโลกที่วัฒนธรรมรอยสักกำลังถูกผลิตซ้ำในฐานะสินค้าแฟชั่น และซอฟต์แวร์
เพาเวอร์เพื่อการท่องเที่ยว โดยภาพจิตรกรรมวัดบวรจรกหลวงยังคงยืนหยัดเป็นหลักชัยทางปัญญาที่เตือน
เราว่าคุณค่าที่แท้จริงของรอยสักมิได้อยู่ที่ความสวยงามวิจิตรภายนอก แต่อยู่ที่ว่าเจ้าของเรือนร่างนั้นสามารถ
ใช้ชีวิตให้สุกอมด้วยคุณธรรมความดีงาม สมกับลวดลายอันศักดิ์สิทธิ์ที่จารึกไว้หรือไม่ ดังพุทธพจน์ที่แผ่
อยู่ในภาพว่า “หยุดวิ่งตามกิเลส แล้วท่านจะพบกับความสงบเย็น”

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาบริบทสักขาลาย และเรื่องราวขององคฺุณมาลในจิตรกรรมวัดบวรจรกหลวง สามารถ
นำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในมิติต่าง ๆ ได้แก่

1. มิติเศรษฐกิจสร้างสรรค์

อัตลักษณ์สักขาลาย จัดว่าเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีมูลค่าสูง สามารถนำมาพัฒนาเป็นสินค้าและ
บริการเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ เช่น

(1) การออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยการนำลวดลายกราฟิกที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะ “มอม” มา
ประยุกต์ใช้ในงานออกแบบแฟชั่น เครื่องประดับ หรือของที่ระลึกโดยคำนึงถึงความเหมาะสมและจริยธรรม
คือ ไม่นำลวดลายศักดิ์สิทธิ์ไปใช้ในที่ต่ำ

(2) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวตามรอยสลา่ดัม หรือ
ถอดรหัสลายสัก ณ วัดบวรจรกหลวง โดยจัดทำป้ายสื่อความหมายที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าใจความหมาย
เชิงลึกของรอยสักและคดิธรรมในภาพ มากกว่าการชมความงามเพียงผิวเผิน

2. มิติการพัฒนาสังคมและพฤติกรรม

จากเรื่องราวขององคฺุณมาลจัดว่าเป็นต้นแบบที่ทรงพลังสำหรับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
โดยเฉพาะในกลุ่มเสี่ยงหรือผู้ก้าวพลาด

(1) พุทธจิตวิทยาและศิลปะบำบัด ด้วยการแนวคิดการเปลี่ยนผ่านจากคนดิบสู่คนสุก มาใช้
ในกระบวนการบำบัดและฟื้นฟูผู้ต้องขัง โดยใช้กิจกรรมศิลปะ เช่น การวาดภาพ งานปั้น ฯลฯ เป็นเครื่องมือ
ในการจัดเกลาจิตใจ สะท้อนให้เห็นว่าอดีตที่ผิดพลาด สามารถแปรเปลี่ยนเป็นพลังในการทำมาดีได้
เช่นเดียวกับพระองคฺุณมาล

(2) การรณรงค์ลดความรุนแรง ด้วยการใช้ภาพลักษณ์องค์อุลิมาลเพื่อสื่อสารกับวัยรุ่นชาย ให้ตระหนักว่า ความเป็นลูกผู้ชายที่แท้จริง ไม่ได้วัดกันที่ความก้าวร้าวหรือการใช้กำลัง แต่เป็นความกล้าหาญที่จะ “หยุด” และเอาชนะใจตนเอง

3. มิติการจัดการองค์ความรู้

องค์ความรู้เรื่องการสักขาลายและสูตรหมึกโบราณเป็นความรู้ฝังลึกที่เสี่ยงต่อการสูญหาย ดังนั้นควรจัดทำคลังข้อมูลดิจิทัล ด้วยการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลลายสัก อักษรเลขยันต์ และกรรมวิธีโบราณ ลงในฐานข้อมูลดิจิทัล หรือใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการประมวลผลและสืบสาน เพื่อเปลี่ยนให้เป็น ความรู้ที่ชัดเจนสำหรับการศึกษาอ้างอิงในอนาคต

องค์ความรู้ที่ได้จากบทความ

จากการสังเคราะห์ผลการศึกษาและวิเคราะห์ภาพจิตรกรรมฝาผนังองค์อุลิมาล วัดบวรนิเวศวิหาร สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ 3 ประการ คือ

1. องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะและมานุษยวิทยากายภาพ

บทความนี้ยืนยันว่าร่างกายในจิตรกรรมล้านนา ทำหน้าที่เป็นจดหมายเหตุทางสังคม (Social Archives) ที่บันทึกอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไว้อย่างแม่นยำ โดยเฉพาะรอยสักขาลาย และการแต่งกายแบบหยกกรั้ง ที่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ของวัฒนธรรมลาวพุงดำ และวิถีชีวิตลูกผู้ชายล้านนาโบราณ ซึ่งแตกต่างจากชนบศิลปะสกุลช่างหลวงหรือสกุลช่างอื่น ๆ อย่างสิ้นเชิง ที่สำคัญคือการวาดภาพบุคคลในพุทธประวัติ ด้วยรูปลักษณะคนพื้นถิ่น สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างพุทธจักรกับอาณาจักรในระดับชาวบ้าน

2. องค์ความรู้ด้านนิเทศศาสตร์และสัณยวิทยา

บทความนี้ทำให้เห็นถึงยุทธศาสตร์การสื่อสารแบบท้องถิ่นนิยมของช่างแต้มล้านนา ที่ศิลปินใช้วิธีการ แปลสิ่งนามธรรมทางพระพุทธศาสนา คือกิเลสและความรุนแรง ให้กลายเป็นรูปธรรมที่คนท้องถิ่นคุ้นเคย คือนักเลงสักขาลายและดาบ แสดงถึงการใช้คู่ตรงข้ามระหว่างความร้อนและการเคลื่อนไหวขององค์อุลิมาล กับความเย็นและความสงบนิ่งของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นกลวิธีทางทัศนศิลป์ที่มีประสิทธิภาพสูงในการสื่อสารชัยชนะของธรรมะโดยไม่ต้องใช้คำบรรยาย

3. องค์ความรู้ด้านการพัฒนาสังคมวิถีพุทธ

บทความนี้เสนอโมเดลองค์อุลิมาล (Angulimala Model) เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือการพัฒนาคนต้องเริ่มจากการยอมรับความจริง และต้องผ่านกระบวนการขัดเกลาที่ครบถ้วนทั้ง 4 ด้าน (ภาวนา 4) คือ กาย สิล จิต ปัญญา เพื่อแสดงให้เห็นว่าคนสูงที่แท้จริง ไม่ได้วัดที่เครื่องหมายภายนอก คือรอยสักและ

สถานะทางสังคม แต่วัดที่คุณภาพจิตใจภายใน องค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้เป็นฐานคิดในการออกแบบ
หลักสูตรฟื้นฟูสมรรถภาพผู้กระทำผิด หรือกิจกรรมพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงได้จริง

เอกสารอ้างอิง

- น. ณ ปากน้ำ. (2544). *จิตรกรรมฝาผนังวัดบวรศรีหลวง. เมืองโบราณ.*
- เผ่าทอง ทองเจือ. (2543). *ผ้าและการแต่งกายในสมัยโบราณจากจิตรกรรมฝาผนัง. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.*
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- พระวัชรวิทย์ วชิรเมธี. (2550). *ประวัติและตำนานวัดบวรศรีหลวง. สำนักพิมพ์ MaxxPrint (ดาวคอมพิวกราฟิก).*
- พระศุภชัย ชยสุโก. (2567). *สมุดภาพต้นแบบลายสัก (อัดสำเนา), วัดสวนดอก.*
- วิโรจ นาคชาติ. (2567). *ภาพถ่ายนาคปากครุฑหน้าวิหารมหาอุด วัดบวรศรีหลวงและพระเจ้าทันใจ.*
- สมเจตน์ วิมลเกษม. (2542). *สักสี ภายวิทย์ล้านนา: ลายสักยันต์และเครื่องราง. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.*
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ. (2542). *มุขนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย วิชาการไทยพาณิชย์.*
- Angulimala. (n.d.). *The story of Angulimala.* <https://angulimala.org.uk/the-story-of-angulimala/>
- Bock, C. A. (1986). *Temples and elephants: Travels in Siam in 1881–1882.* Oxford University Press.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). Greenwood.
- Chang Puak Magazine. (2025). *Architecture & Murals.*
- <https://changpuakmagazine.com/en-article/ARCHITECTURE-/326735/>
- De Saussure, F. (1966). *Course in general linguistics* (C. Bally & A. Sechehaye, Eds.; W. Baskin, Trans.). McGraw-Hill Book Company.
- Lévi-Strauss, C. (1969). *The raw and the cooked: Introduction to a science of mythology* (J. Weightman & D. Weightman, Trans.; Vol. 1). Harper & Row.

Der Textbegriff in der Linguistik seit den 1980er-Jahren: Ansätze und Implikationen für DaF

The Concept of Text in Linguistics since the 1980s: Approaches and Implications for German as a Foreign Language

Salifou Traoré¹

Zusammenfassung

Dieser Artikel untersucht die Entwicklung des Textbegriffs in der linguistischen Forschung seit den 1980er-Jahren mit besonderem Fokus auf drei zentrale Ansätze. Zunächst wird das Textualitätskonzept von Beaugrande und Dressler vorgestellt, das sieben Kriterien zur Bestimmung von Texten etabliert. Anschließend wird der integrative Textbegriff von Brinker analysiert, der strukturelle, funktionale und kommunikative Aspekte kombiniert. Schließlich wird der Prototypenansatz betrachtet, der Texte nicht über strikte Kriterien, sondern über prototypische Merkmale definiert. Der Beitrag diskutiert, wie diese Ansätze das Verständnis von Textproduktion und -rezeption beeinflussen und welche Implikationen sie für Deutsch als Fremdsprache (DaF) haben. Abschließend werden Potenziale und Herausforderungen einer theoriegeleiteten Anwendung im DaF-Unterricht aufgezeigt, insbesondere hinsichtlich Textverständnis, Textproduktion und Förderung textueller Kompetenz.

Schlüsselwörter: Text; Textualitätskriterien; integrativer Textbegriff; Prototyp; Textkompetenz; Deutsch als Fremdsprache

Abstract

This article examines the development of the concept of text in linguistic research since the 1980s, with a particular focus on three central approaches. First, the textuality framework by Beaugrande and Dressler is presented, which defines texts through seven essential criteria. Next, Brinker's integrative concept of text is analyzed, combining structural, functional, and communicative aspects. Finally, the prototype approach is discussed, which defines texts based on prototypical features rather than strict criteria. The article explores how these approaches have influenced the understanding of text production and reception and considers their implications for German as a Foreign Language (GFL). Potential benefits and challenges

¹ German Section, Department of Western Languages, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University,
e-mail: salifou.t@ru.ac.th

* Received April 16, 2026, Revised June 16, 2026 and Accepted June 19, 2026

of applying these theoretical perspectives in GFL instruction are highlighted, especially regarding text comprehension, text production, and the development of textual competence.

Keywords: text; textuality criteria; integrative concept of text; prototype; text competence; German as a Foreign Language

1. Einleitung

Der Begriff „Text“ nimmt in der Linguistik eine zentrale Stellung ein, da Sprache in der Regel nicht isoliert in einzelnen Sätzen, sondern in kohärenten kommunikativen Einheiten eingesetzt wird. Innerhalb der Textlinguistik hat sich der Textbegriff als fundamentale Kategorie etabliert, um sprachliche Strukturen, kommunikative Funktionen sowie die Bedingungen der Textproduktion und des Textverstehens systematisch zu analysieren (vgl. Fix/Poethe/Yos³ 2003; Krieg-Holz/Bülow 2016). Seit der Etablierung der Textlinguistik in der zweiten Hälfte der 1960er- und der ersten Hälfte der 1970er-Jahre (vgl. Heinemann/Viehweiger 1991, p. 13) hat sich die Auffassung dessen, was als Text gilt und wie Texte beschrieben werden können, kontinuierlich weiterentwickelt (vgl. z. B. Heinemann/Heinemann, 2002, pp. 110-112; Gansel/Jürgens,² 2009, pp. 35-52; Adamzik,² 2016, pp. 40-97; 2018, pp. 26-30).

Seit den 1980er-Jahren ist in der textlinguistischen Forschung eine deutliche Erweiterung des Textbegriffs zu beobachten. Während frühe Ansätze primär strukturelle Eigenschaften von Texten sowie die Satz-zu-Satz-Beziehungen in den Mittelpunkt stellten (vgl. z.B. Harweg, 1968; 2000), rückten in späteren Forschungsrichtungen zunehmend pragmatische, kognitive und diskursbezogene Perspektiven in den Vordergrund (vgl. Feilke, 2000, 68-76; Heinemann/Heinemann, 2002, pp. 61-64; Fix, 2009, pp. 12-16; Warnke,² 2019, pp. 35-51). Texte werden heute nicht mehr ausschließlich als abgeschlossene sprachliche Produkte verstanden, sondern verstärkt als komplexe kommunikative Handlungen, die in spezifische soziale, kulturelle und mediale Kontexte eingebettet sind (vgl. Fix, 2001, 475; Fix/Habscheid/Klein, 2001, pp. 7-11; Pentzold/Fraas/Meier, 2013, pp. 87-97). Darüber hinaus haben die Entwicklungen digitaler Medien und multimodaler Kommunikationsformen den traditionellen Textbegriff erheblich erweitert (vgl. Adamzik,² 2016; Eckkrammer,² 2019; Storrer,² 2019).

Diese theoretischen Entwicklungen sind sowohl für die linguistische Forschung als auch für die Fremdsprachendidaktik, insbesondere im Bereich Deutsch als Fremdsprache, von zentraler Bedeutung. Da Texte im Fremdsprachenunterricht gleichermaßen Gegenstand des Verstehens und Ziel der Produktion

sind, beeinflusst das zugrunde liegende Textverständnis entscheidend die Konzeption von Lehrmaterialien, Unterrichtsmethoden und Lernzielen.

Vor diesem Hintergrund verfolgt der vorliegende Beitrag das Ziel, zentrale Ansätze der textlinguistischen Forschung zum Textbegriff seit den 1980er-Jahren darzustellen und ihre Entwicklung nachzuzeichnen. Im Fokus stehen das Textualitätskonzept von Beaugrande/Dressler (1981), der integrative Textbegriff von Klaus Brinker (1985/⁷2010) sowie die Konzeption von Texten als Prototypen. Darauf aufbauend werden die wichtigsten Implikationen für Deutsch als Fremdsprache diskutiert, wobei besonderes Augenmerk auf die praktische Anwendbarkeit theoretischer Konzepte gelegt wird, um eine fundierte Verbindung zwischen linguistischer Theorie und praxisorientierter Fremdsprachendidaktik herzustellen.

2. Das Textualitätskonzept von Beaugrande/Dressler

Das Textualitätskonzept von Beaugrande/Dressler (1981), erstmals in ihrem Standardwerk *Einführung in die Textlinguistik* vorgestellt, bietet einen zentralen theoretischen Rahmen für die Textlinguistik. Es zielt darauf ab, die Bedingungen zu bestimmen, unter denen sprachliche Äußerungen als Texte gelten. Anders als frühere strukturalistische Ansätze, die Sprache vornehmlich auf der Satzebene analysierten, legt dieses Modell den Fokus auf zusammenhängende kommunikative Einheiten jenseits einzelner Sätze. Der Grundgedanke besteht darin, dass eine sprachliche Äußerung nur dann als Text betrachtet werden kann, wenn sie bestimmte Kriterien erfüllt. Folglich bilden Texte komplexe Einheiten, in denen grammatische, semantische, pragmatische und kognitive Faktoren systematisch zusammenwirken. Vor diesem Hintergrund definieren Beaugrande/Dressler (1981, p. 3) einen Text als

eine KOMMUNIKATIVE OKKURRENZ (engl. „occurrence“), die sieben Kriterien der TEXTUALITÄT erfüllt (Hervorhebungen im Original).

Damit wird Textualität nicht als rein strukturelle Eigenschaft verstanden, sondern als Ergebnis eines komplexen Zusammenspiels verschiedener Faktoren. Ein Text ist demnach nicht lediglich eine Abfolge grammatisch korrekter Sätze, sondern eine kommunikative Einheit, die bestimmte funktionale Bedingungen erfüllt. Texte werden als Mittel der Kommunikation betrachtet, deren Struktur und Bedeutung durch die Intention des Produzenten, die Erwartungen der Rezipienten sowie den situativen Kontext geprägt sind.

Beaugrande/Dressler unterscheiden insgesamt sieben Kriterien, die zusammen die Grundlage für die Textualität bilden. Es sind die Kriterien *Kohäsion*, *Kohärenz*, *Intentionalität*, *Akzeptabilität*, *Informativität*, *Situationalität* und *Intertextualität*. Diese Kriterien betrachten Beaugrande/Dressler in Anlehnung an Searles Unterscheidung zwischen konstitutiven und regulativen Regeln als „konstitutive Prinzipien“², denn „sie bestimmen und erzeugen die als Text-Kommunikation bestimmbare Verhaltensform, die zusammenbricht, falls sie zerstört werden“ (Beaugrande/Dressler, 1981, pp. 13-14).

Im Folgenden werden die sieben von Beaugrande/Dressler formulierten Textualitätskriterien noch einmal knapp zusammenfassend erläutert. Anschließend werden die Bedeutung und die Kritikpunkte des Konzepts in der neueren textlinguistischen Forschung diskutiert.

Das erste formulierte Kriterium ist die *Kohäsion*. Sie bezieht sich auf „die Art, wie die Komponenten des OBERFLÄCHENTEXTES [...] miteinander verbunden sind“ (Beaugrande/Dressler, 1981, pp. 3-4; Hervorhebung im Original), und entsteht durch grammatische und lexikalische Verknüpfungsmittel, die einzelne Sätze miteinander verbinden. Beaugrande/Dressler (1981, pp. 51-87) identifizieren als zentrale Mittel der Kohäsionsherstellung die intrasprachliche Referenz (z.B. Pronomen), Substitution, Ellipse, Konjunktionen sowie die lexikalische Wiederaufnahme. Kohäsion gewährleistet die Wahrnehmung eines Textes als strukturierter und in sich geschlossener Einheit wahrzunehmen. Dies veranschaulichen Beispiele (1a-b):

- (1) a. Kahn kritisierte seinen Chef. Daher wurde er entlassen.
- b. Kahn kritisierte seinen Chef. Danach wurde er entlassen.

In (1a) wird die Kohäsion durch den kausalen Konnektor *daher* realisiert, in (1b) durch den temporalvorzeitigen Konnektor *danach* sowie das Personalpronomen *er*. Diese morphosyntaktischen Mittel verknüpfen die Sätze auf der formalen Ebene.

Zwar ist die Kohäsion ein wichtiges Kriterium zur Anzeige textueller Beziehungen zwischen Sätzen, doch sie gewährleistet nicht automatisch einen akzeptablen Text, wie das folgende Beispiel zeigt:

² Nach Searle (1971, pp. 54-55) steuern regulative Regeln „eine bereits existierende Tätigkeit, eine Tätigkeit, deren Vorhandensein von den Regeln logisch unabhängig ist, Konstitutive Regeln konstituieren (und regeln damit) eine Tätigkeit, deren Vorhandensein von den Regeln logisch abhängig ist. [...] Die Regeln für Fußball oder Schach zum Beispiel regeln nicht bloß das Fußball- oder Schachspiel, sondern sie schaffen überhaupt erst die Möglichkeit, solche Spiele zu spielen“. Für das Phänomen Text bedeutet dies, dass die Kriterien erfüllt sein müssen, damit man von einem Text sprechen kann.

- (2) Gestern besuchte mich *ein alter Freund* aus München. Zu diesem Zeitpunkt saß *er* in der *Bibliothek*. *Deshalb* besuchen diese *Bibliothek* einige *Menschen*. Solche *Menschen* essen oft Weißwürste (Lötscher 2008, 86).

Obwohl alle Sätze durch sprachliche Mittel miteinander verknüpft sind (vgl. die kursiv markierten Einheiten), entsteht dennoch kein akzeptabler Text, da die Satzabfolge kein sinnzusammenhängendes Ganzes bildet.

Das Kriterium der *Kohärenz* bezieht sich auf den inhaltlich-semanticen Zusammenhang eines Textes. Es entsteht durch logische und semantische Beziehungen zwischen den Aussagen eines Textes. Dabei spielt das Weltwissen der Rezipienten eine zentrale Rolle. Leser oder Hörer interpretieren Texte auf der Grundlage ihres Vorwissens und konstruieren dadurch einen sinnvollen Zusammenhang zwischen den einzelnen Informationen. Beaugrande/Dressler (1981, p. 5) beschreiben Kohärenz als „die Konstellation von KONZEPTEN (Begriffen) und RELATIONEN (Beziehungen), welche dem Oberflächentext zugrundeliegen, für einander *gegenseitig zugänglich* und *relevant* sind“ (Hervorhebungen im Original). Somit handelt es sich bei Kohärenz nicht nur um eine Eigenschaft des Textes selbst, sondern auch um ein kognitives Konstrukt, das im Interpretationsprozess entsteht.

Darüber hinaus ist Kohärenz nicht notwendigerweise auf der Textebene explizit manifest. In diesem Fall muss der Rezipient in diesem Fall auf sein Weltwissen zurückgreifen, um die nicht explizit repräsentierten Zusammenhänge zu rekonstruieren, die sich meist unmittelbar aus dem Inhalt der verknüpften Sachverhalte ergeben, wie das folgende Beispiel verdeutlicht:

- (3) Die Straßen sind überflutet. Es hat heftig geregnet.

In Beispiel (3) liegt ein kausaler Zusammenhang vor, den die am Kommunikationsprozess Beteiligten aufgrund ihres Weltwissens mühelos erschließen. Das Kriterium der Kohärenz verdeutlicht die semantisch-thematische Perspektivierung des Textes.

Kohäsion und Kohärenz sind laut Beaugrande/Dressler (1981, p. 8) „*text-zentrierte* Begriffe, deren Operationen direkt das Textmaterial betreffen“ (Hervorhebung im Original). „Dennoch können sie in der tatsächlichen Kommunikation keine absoluten Grenzlinien zwischen Texten und Nicht-Texten festlegen“ (Beaugrande/Dressler, 1981, p. 118).

Die übrigen Kriterien – Intentionalität, Akzeptabilität, Informativität, Situationalität und Intertextualität – sind hingegen „*verwender-zentrierte* Briffe [...], welche die Aktivität der Text-Kommunikation betreffen,

sowohl hinsichtlich des Produzenten als auch des Rezipienten von Texten“ (Beaugrande/Dressler 1981, p. 8; Hervorhebung im Original). Sie beziehen sich auf die kommunikativen und pragmatischen Eigenschaften von Texten.

Das Kriterium der *Intentionalität* bezeichnet die kommunikative Absicht des Textproduzenten. Jeder Text wird mit einem bestimmten Ziel erstellt, beispielsweise um Informationen zu vermitteln, zu argumentieren oder zu unterhalten. Die Intention beeinflusst sowohl die Struktur als auch die sprachliche Gestaltung eines Textes. Ein wissenschaftlicher Artikel verfolgt beispielsweise andere kommunikative Ziele als ein Werbetext oder ein literarischer Text. Beaugrande/Dressler (1981, p. 8) beziehen das Kriterium der *Intentionalität* auf die Einstellung des Textproduzenten, „der einen kohäsiven und kohärenten Text bilden will, um die Absichten eines Produzenten zu erfüllen [...]“.

Das Kriterium der *Akzeptabilität* „betrifft die Einstellung des Text-Rezipienten, einen kohäsiven und kohärenten Text zu erwarten, der für ihn nützlich oder relevant ist [...]“ (Beaugrande/Dressler, 1981, p. 9). Ein Text muss von seinem Publikum als sinnvoll, verständlich und kommunikativ relevant akzeptiert werden. Dabei spielen kulturelle Normen, Textsortenkonventionen und situative Erwartungen eine zentrale Rolle. Auch formal kohäsive und kohärente Texte können scheitern, wenn sie von den Rezipienten nicht akzeptiert werden. Leser, die beispielsweise den Autor Ernst Jandl kennen oder mit seinem Gedicht ‚loch‘ vertraut sind, werden den folgenden Text kohäsiv, kohärent und intentional einordnen. In diesem Fall erfolgt die Akzeptanz automatisch:

- (4) loch
 loch
 loch doch
 so loch doch
 so loch doch schon
 so loch doch
 loch doch
 loch
 üch loch müch kronk

Beispiel (4) macht deutlich, dass *Akzeptabilität* ein relativer Begriff ist, dessen Bestimmung die Textadressaten zwingend einbezieht.

Das Kriterium der *Informativität* beschreibt den Grad an Neuigkeit oder Unvorhersehbarkeit eines Textes. Texte enthalten sowohl bekannte als auch neue Informationen, deren ausgewogenes Verhältnis entscheidend für die Verständlichkeit ist. Für Beaugrande/Dressler (1981, pp. 10-11) betrifft die *Informativität* „das Ausmaß der Erwartetheit bzw. Unerwartetheit oder Bekanntheit bzw. Unbekanntheit/Ungewissheit der dargebotenen Textelemente“. Zu geringe Informativität mindert die Aufmerksamkeit, während übermäßige Informativität das Textverständnis erschwert. Die Verbreitung eines kommunikativen Gegenstands in einem Text ist daher nicht absolut, sondern stets relativ zum jeweiligen Kommunikationskontext zu bewerten.

Das Kriterium der *Situationalität* bezieht sich auf die Einbettung eines Textes in eine konkrete Kommunikationssituation. Bedeutung und Funktion eines Textes werden stark durch den Kontext bestimmt, in dem er verwendet wird. Zu den relevanten Faktoren gehören die sozialen Rollen der Beteiligten, das Kommunikationsziel, der kulturelle Kontext sowie Ort und Zeit der Kommunikation, „die das Verstehenskönnen und Verstehen eines Textes bedingen können“ (Dalferth, 2018, p.232). Beaugrande/Dressler (1981, p. 4) verdeutlichen dies am folgenden Beispiel:

- (5) Langsam
 Spielende Kinder

Beispiel (5) lässt sich laut Beaugrande/Dressler nur durch die Platzierung am Straßenrand als Warnschild interpretieren. Dadurch werden die Autofahrer eindeutig als Rezipienten adressiert, während die Bedeutung für Fußgänger aufgehoben wird. Situationalität verdeutlicht somit, dass Texte immer in einen situativen Kontext eingebettet sind.

Intentionalität, Akzeptabilität, Informativität und Situationalität sind also kommunikativ-pragmatisch orientiert und unabhängig vom Textproduzenten. Sie nehmen daher eine zentrale Stellung in der Textbeschreibung ein. In diesem Zusammenhang hebt Fix (²2019, p. 26) zu Recht hervor:

Man hat davon auszugehen, dass Texte immer von jemandem für jemanden mit einer bestimmten Intention gemacht werden und dass das „Leben“ der Texte davon abhängt, ob jemand sie als eine intentional auf eine bestimmte Wirkung hin verfasste Mitteilung rezipiert und ihnen Sinn gibt. Andernfalls bleiben sie unabgeschlossene Entitäten.

Das Kriterium der *Intertextualität* beschreibt die Beziehungen eines Textes zu anderen Texten. Texte existieren selten isoliert, sondern stehen in einem Netzwerk von Bezügen zu anderen Texten. Diese Bezüge können beispielsweise entstehen durch Zitate, Anspielungen, Textsortenkonventionen und thematische Bezugnahmen. Beaugrande/Dressler betonen, dass das Verständnis vieler Texte vom Wissen über andere Texte abhängt.

Das Textualitätskonzept von Beaugrande/Dressler hat das Verdienst, dass es sprachliche, kognitive und kommunikativ-pragmatische Faktoren miteinander verbindet. Durch die Kombination struktureller und pragmatischer Aspekte ermöglicht das Modell eine umfassendere Analyse von Texten als frühere satzorientierte Ansätze. Besonders innovativ ist die Erkenntnis, dass Textualität nicht allein im Text selbst liegt, sondern im Zusammenspiel von Text, Produzent, Rezipient und Kontext entsteht. Zugleich hat das Konzept eine starke interdisziplinäre Ausrichtung, da es Erkenntnisse aus Linguistik, Psychologie, Kommunikationswissenschaft und Kognitionsforschung integriert (vgl. Adamzik, ²2016, p. 99). Dadurch eignet es sich sowohl für theoretische Analysen als auch für praktische Anwendungen, etwa in der Diskursanalyse, der Textproduktion oder der Fremdsprachendidaktik. Darüber hinaus bieten die sieben Kriterien ein klar strukturiertes Analyseinstrument. Besonders wichtig ist die Unterscheidung zwischen textzentrierten Kriterien (Kohäsion und Kohärenz) und verwenderzentrierten Kriterien (Intentionalität, Akzeptabilität, Informativität, Situationalität und Intertextualität). Diese Systematik ermöglicht eine differenzierte Textanalyse auf mehreren Ebenen (Form, Inhalt, Kommunikation).

Trotz der großen Bedeutung des Textualitätskonzepts von Beaugrande/Dressler wird es in der Fachliteratur kritisch diskutiert (vgl. z.B. Heinemann/Heinemann, 2002; Fix, 2009; Adamzik, ²2016). Ein zentraler Kritikpunkt betrifft die schwer zu ziehende Grenze zwischen Text und Nicht-Text. Beaugrande/Dressler machen die Texthaftigkeit am Vorkommen sämtlicher sieben Kriterien fest:

Wenn irgendeines dieser Kriterien als nicht erfüllt betrachtet wird, so gilt der Text nicht als kommunikativ. Daher werden nicht-kommunikative Texte als Nicht-Texte behandelt (Beaugrande/Dressler, 1981, p. 3).

Diese strikte Definition gilt in der Fachliteratur als unrealistisch. In der Praxis existieren zahlreiche Texte, die nur einige der Kriterien erfüllen. Dies gilt etwa für Ein-Wort-Texte wie den Hinweis „Prüfung!“ an einer Bürotür, bei denen Kohäsion und Kohärenz nicht zwingend gegeben sein müssen. Vor diesem Hintergrund erscheint es sinnvoll, die Textualitätskriterien als relative Größen zu betrachten (vgl. Sandig, 2006, p. 311; Adamzik, ²2016, p. 100). Zudem wurde festgestellt, dass die bestehenden Kriterien erweitert

werden können (vgl. Feilke, 2000; Fix/Habscheid/Klein, 2001; Hausendorf, 2008; Fix, 2009; Adamzik, 2016). Fix (2009, p. 13) beschreibt dies als „eine Bereicherung, die nicht notwendig die Kriterien von Beaugrande/Dressler ‚aushebeln‘ muss, sondern zu einem differenzierteren Gebrauch dieser Beschreibungsdimensionen anregen und neue Überlegungen in Gang setzen kann“. In diesem Zusammenhang erweitern Fix/Habscheid/Klein (2001, p.7) die Textualitätskriterien von Beaugrande/Dressler um das Kriterium der kulturellen Geprägtheit, das sie als „Kulturalität“ bezeichnen. Nach Fix ist dieses Kriterium umfassend, da es zahlreiche Berührungspunkte zu den klassischen Kriterien im Sinne von Beaugrande/Dressler aufweist. Dies erläutert Fix (2009, pp. 14-15) folgendermaßen:

Selbst wenn man sich nur mit anscheinend rein innertextlichen Phänomenen wie Kohärenz und Kohäsion befasste, käme man am Kulturellen nicht vorbei. Die Untersuchung des Gebrauchs morphosyntaktischer Mittel z.B. kann bestimmte Präferenzen für bestimmte (kulturell geprägte) Textsorten offenlegen (z.B. Passivformen in deutschen institutionellen Texten). Die Herstellung von Kohärenz, ob produktiv oder rezeptiv, ist immer an Welt-, d.h. Kulturwissen gebunden. Noch weit mehr liegt der außersprachliche Bezug auf der Hand, wenn man an die situative und intentionale Geprägtheit von Texten denkt, wie sie im Wissen über Textsorten geronnen ist. Textsorten sind nicht nur Gruppen von Texten mit übereinstimmenden inhaltlichen, funktionalen und formalen Elementen, sie sind auch kulturelle Artefakte, von einer Kultur hervorgebracht und von ihr geprägt.

Neben der Kulturalität nennt Fix (2009, ²2019) weitere Textmerkmale wie *Kodalität*, *Medialität*, *Materialität* und *Lokalität*, die im Folgenden näher erläutert werden.

Das Kriterium der *Kodalität* besagt, dass Texte nicht nur sprachlich, sondern auch durch nichtsprachliche Codes realisiert werden. Damit wird der Textbegriff um eine multikodale Dimension erweitert. Dazu schreibt Fix (²2019, p. 32):

Texte existieren nie nur sprachlich, immer sind andere Zeichen an ihnen beteiligt, seien es Gestik, Mimik, Stimmführung oder – bei den uns interessierenden schriftlichen Äußerungen – Bilder, Typographie, Papiersorte usw. Da alle diese Zeichen gemeinsam Sinn anbieten, da sie alle auf der Textoberfläche und in der Textumgebung etwas zu verstehen geben und wahrgenommen werden sollen, kann man ihnen nicht vorbeigehen. So kann man also nicht den *einen* Kode, den sprachlichen, aus dem Textkomplex herauslösen und an ihm den Sinn des Ganzen ablesen wollen [...].

Kodalität umfasst also sowohl sprachliche Zeichen als auch nichtsprachliche semiotische Ressourcen wie Bilder, Farben und Tabellen.

Das Kriterium der *Medialität* verweist auf die technischen Mittel, die der Übertragung und Speicherung von Informationen zugrunde liegen. Zentral ist die Frage, ob ein Text, der „mit Tinte auf Papier geschrieben wurde“ (Fix, 2009, p. 15) oder digital gespeichert ist, als dieselbe Textsorte oder als eine neue Textsorte mit anderen Bedingungen und Wirkungsmöglichkeiten betrachtet werden kann. Medialität bezieht sich nicht nur auf Alltagstextsorten wie Brief, Rezension, Lexikoneintrag oder Alltagsgespräch, sondern auch auf literarische Texte, beispielsweise bei der Verfilmung von Literatur (Fix, 2009, p. 16). Daraus ergibt sich für Fix die Frage, ob die Verfilmung eines Märchens als Gattungs-, Medien- oder Kodewechsel oder als Kombination dieser Formen zu betrachten ist.

Das Kriterium der *Materialität* bezeichnet die sichtbare Form und Gestaltung sprachlicher Zeichen, etwa in Gedichten oder Packungsbeilagen von Medikamenten, die insbesondere durch typographische Mittel realisiert wird. Ihre Berücksichtigung ist für die Textrezeption von zentraler Bedeutung.

Das Kriterium der *Lokalität* besagt, „dass Texte als einzelnes Textexemplar wie als Exemplar einer Textsorte auch durch den Ort ihrer Veröffentlichung bestimmt werden können“ (Fix 2009, p. 16). Vor diesem Hintergrund sind Textsorten wie Klappentexte, Graffiti oder Packungsbeilagen in Bedeutung und Funktion ortsgebunden. Darüber hinaus beeinflussen sie durch ihren Publikationsort die Rezeption (Fix 2009, p. 16).

Die vorausgegangenen Ausführungen zeigen, dass sich das Phänomen „Text“ nicht anhand einer klaren, für alle Textexemplare gültigen Auflistung von Kriterien bestimmen lässt. Nicht alle Merkmale werden gleichermaßen erfüllt. Deshalb reichen die Textualitätskriterien in der Nachfolge von Beaugrande/Dressler häufig nicht aus, um Texte zuverlässig von Nicht-Texten zu unterscheiden. Darüber hinaus kann die Relevanz einzelner Kriterien je nach Texttyp und Entstehungskontext variieren. Aus diesem Grund wird in der textlinguistischen Forschung dafür plädiert, Texte als Prototypen anzusehen (vgl. Sandig, 2000; 2006; Heinemann/Heinemann, 2002; Adamzik, ²2016; Fix, 2009). Der Rückgriff auf das Prototypenkonzept ermöglicht es, die Textualitätskriterien flexibler und dynamischer zu betrachten. Vor diesem Hintergrund genügt bereits ein einzelnes Merkmal, um ein Textexemplar als Text zu klassifizieren (vgl. 4). Ein weiterer Kritikpunkt betrifft die empirische Überprüfbarkeit des Konzepts: Einige Kriterien, etwa Intentionalität oder Akzeptabilität, lassen sich nur schwer messen und wissenschaftlich operationalisieren.

Trotz dieser Einschränkungen bleibt das Textualitätskonzept von Beaugrande/Dressler ein zentraler Referenzpunkt der Textlinguistik. Zahlreiche neuere Ansätze greifen die Textualitätskriterien auf und entwickeln sie zugleich weiter, um sie an aktuelle Kommunikationsformen anzupassen (vgl. Adamzik,

²2016, pp. 98-113 für eine Übersichtsdarstellung). Insgesamt bietet das Konzept einen umfassenden theoretischen Rahmen, der die Analyse und Beschreibung von Texten bis heute maßgeblich prägt.

3. Der integrative Textbegriff von Brinker

Der integrative Textbegriff von Klaus Brinker gilt als zentraler theoretischer Ansatz innerhalb der Textlinguistik. Er wurde insbesondere durch sein Werk *Linguistische Textanalyse* geprägt, das erstmals 1985 erschien und seither mehrfach neu aufgelegt wurde. Brinkers Ansatz verfolgt das Ziel, unterschiedliche Perspektiven auf das Phänomen „Text“ in einem konsistenten, integrativen Modell zu vereinen. Während frühere textlinguistische Ansätze häufig entweder strukturell-grammatische oder kommunikativ-pragmatische Aspekte in den Vordergrund stellten bzw. die Eigenschaften, die einen Text ausmachen, fokussierten (vgl. Beaugrande/Dressler, 1981), strebt Brinker eine systematische Integration dieser Dimensionen an. Sein integrativer Textbegriff basiert daher auf der Grundannahme, dass Texte nur dann adäquat beschrieben werden können, wenn sowohl ihre sprachliche Struktur als auch ihre kommunikative Funktion und ihre situative Einbettung berücksichtigt werden. Vor diesem Hintergrund definiert Brinker das Phänomen „Text“ folgendermaßen:

Der Terminus ‚Text‘ bezeichnet eine begrenzte Folge von sprachlichen Zeichen, die in sich kohärent ist und die als Ganzes eine erkennbare kommunikative Funktion signalisiert (Brinker, 1985/ ⁷2010, p. 17).

Diese Definition macht deutlich, dass ein Text nicht auf eine bloße lineare Aneinanderreihung von Sätzen reduziert werden kann. Vielmehr bildet er eine komplexe kommunikative Einheit, deren Bedeutung sich erst aus dem Zusammenspiel verschiedener linguistischer und pragmatischer Faktoren ergibt. Brinkers integrativer Ansatz verbindet somit strukturelle, semantische und pragmatische Aspekte der Textbeschreibung, denen sich die folgenden Ausführungen widmen.

Eine zentrale Rolle spielt dabei zunächst die strukturelle Dimension des Textes: Ein Text ist eine „[...] Folge von sprachlichen Zeichen“. Auf dieser Ebene untersucht Brinker im Rückgriff auf die Befunde der strukturalistischen Linguistik und der generativen Transformationsgrammatik die formalen Eigenschaften von Texten, insbesondere die sprachlichen Mittel, die einzelne Sätze miteinander verbinden. Hierzu gehören laut Brinker verschiedene Formen der Kohärenz, etwa Referenz, Substitution, Ellipse, Konjunktionen oder lexikalische Wiederaufnahmen: Ein Text ist eine Zeichenfolge, „die in sich kohärent

ist [...]“ Brinker geht von einem umfassenden Kohärenzbegriff aus, der sowohl inhaltlich-semantische Zusammenhänge der Aussagen als auch die auf der Oberfläche des Textes sichtbaren satzverknüpfenden (grammatischen) Mittel einbezieht, und damit Kohärenz nicht von Kohäsion differenziert (Brinker, 1985/⁷2010, p. 17, Anm. 18)³. Die Kohärenzmittel tragen dazu bei, dass ein Text als zusammenhängende sprachliche Einheit wahrgenommen wird. Sie stellen die grammatischen und lexikalischen Beziehungen zwischen einzelnen Textsegmenten her und bilden damit eine wichtige Grundlage für den textuellen Zusammenhang. Ein Text gilt dann als kohärent, wenn die Rezipienten die einzelnen Informationen zu einem sinnvollen Gesamtzusammenhang integrieren können. Kohärenz entsteht somit nicht allein durch sprachliche Mittel, sondern auch durch kognitive Prozesse der Textverarbeitung sowie durch das Weltwissen der Rezipienten. In diesem Sinne ist Textverstehen immer auch ein interpretativer Prozess.

Ein zentraler Bestandteil des integrativen Textbegriffs von Brinker ist die pragmatische Dimension: Ein Text hat „eine erkennbare kommunikative Funktion“. Brinker versteht Texte grundsätzlich als Formen sprachlichen Handelns. Dementsprechend betont er, „dass Texte immer eingebettet sind in eine Kommunikationssituation, dass sie immer in einem konkreten Kommunikationsprozess stehen [...]“ (Brinker, 1985/⁷2010, p. 15). Jede Textproduktion ist somit Teil einer spezifischen Kommunikationssituation, in der Sprecher/Schreiber bestimmte kommunikative Ziele verfolgen. Texte erfüllen daher unterschiedliche kommunikative Funktionen, etwa informierende, appellative, verbindliche, kontaktorientierte oder performative Funktionen. Die Analyse dieser Funktionen ermöglicht es, Texte nicht nur formal zu beschreiben, sondern auch ihre Rolle innerhalb sozialer Kommunikationsprozesse zu verstehen.

Eng mit der pragmatischen Perspektive verbunden ist die situative Einbettung von Texten. Sie entstehen nicht im abstrakten Raum, sondern innerhalb bestimmter sozialer und institutioneller Kontexte. Faktoren wie Kommunikationspartner, Medium, institutioneller Rahmen und gesellschaftliche Erwartungen beeinflussen maßgeblich die Gestaltung eines Textes. Der integrative Textbegriff berücksichtigt daher auch extralinguistische Aspekte der Kommunikation und macht deutlich, dass Texte stets Teil komplexer sozialer Interaktionen sind.

Ein weiterer wichtiger Aspekt von Brinkers Ansatz betrifft die Textsorten. Da Texte unterschiedliche kommunikative Funktionen erfüllen und in variierenden Kontexten verwendet werden, lassen sich Muster

³ Vgl. auch Adamzik (²2016, p. 267).

und Konventionen erkennen, die für spezifische Textsorten charakteristisch sind. Beispiele hierfür sind Nachrichtenberichte, Kommentare, wissenschaftliche Artikel oder Gebrauchsanweisungen. Die Analyse solcher Textsorten ermöglicht es, typische strukturelle und funktionale Merkmale systematisch zu identifizieren und zu beschreiben (Brinker, 1985/⁷2010, pp. 120-136).

Im Schema sehen die Merkmale der integrativen Textauffassung von Brinker folgendermaßen aus:

Merkmal des integrativen Textbegriffs	Erklärung
Kommunikative Funktion	Ein Text dient immer einer bestimmten Absicht, z.B. informieren, appellieren, argumentieren oder unterhalten
Thema / Inhalt	Ein Text besitzt ein zusammenhängendes Thema, auf das sich seine Aussagen beziehen
Kohärenz (sprachlicher und inhaltlicher Zusammenhang)	Grammatische und lexikalische Mittel verbinden die einzelnen Sätze miteinander (z.B. Pronomen, Konjunktionen, Wiederaufnahmen) Die Aussagen eines Textes ergeben inhaltlich einen sinnvollen Zusammenhang und werden vom Leser als zusammenhängend verstanden
Situativer Kontext	Texte entstehen in einer bestimmten Kommunikationssituation mit Sender, Empfänger und Zweck
Einbettung in Kommunikation	Texte sind Teil eines größeren Kommunikationsprozesses zwischen Menschen

Tabelle 1: Die Merkmale des integrativen Textbegriffs von Brinker (1985/⁷2016)

Der integrative Textbegriff von Brinker beschreibt Texte als komplexe Einheiten, in denen mehrere Ebenen zusammenwirken: die sprachliche Struktur (Grammatik, Wortwahl), thematische und semantische Zusammenhänge, die kommunikative Funktion sowie der pragmatische und situative Kontext. Dabei werden sprachinterne und außersprachliche Faktoren berücksichtigt, weshalb der Begriff als „integrativ“ bezeichnet wird. Dies ermöglicht eine Analyse, die über rein formale oder strukturalistische Ansätze hinausgeht.

Ein wesentlicher Vorteil dieses Ansatzes liegt in seiner integrativen Perspektive: Texte werden nicht isoliert analysiert, sondern stets im Zusammenspiel ihrer sprachlichen, funktionalen und kontextuellen Dimensionen betrachtet. Dies erweist sich insbesondere bei Textsorten als fruchtbar, die stark an spezifische Situationen und Zielgruppen gebunden sind. Werbetexte lassen sich folglich nicht nur unter rhetorischen Gesichtspunkten, sondern ebenso hinsichtlich visueller Gestaltung, medialer Platzierung und intendierter Wirkung untersuchen. Für journalistische Texte gilt Ähnliches: Struktur,

Informationshierarchie und stilistische Ausgestaltung tragen maßgeblich zur Verständlichkeit und Wirkung von Texten bei. Auch in der Literaturwissenschaft eröffnet der integrative Ansatz die Möglichkeit, Gedichte oder Romane sowohl formal als auch im Hinblick auf Wirkung, Rezeption und Kontext differenziert zu analysieren.

Trotz dieser Vorteile sind mit Brinkers integrativem Textbegriff auch Herausforderungen verbunden. Die Vielzahl der berücksichtigten Dimensionen kann zu begrifflicher Unschärfe führen, da unklar ist, welche Merkmale berücksichtigt werden müssen, um einen Text „vollständig“ zu erfassen. Zudem erfordert die Analyse einen hohen Aufwand und interdisziplinäres Wissen. Bei der Analyse eines Werbetextes etwa müssen neben sprachlichen Mitteln auch Marketingstrategien, visuelle Elemente und die Zielgruppe berücksichtigt werden. Auch die Interpretation literarischer oder journalistischer Texte kann subjektiv gefärbt sein, da in unterschiedlichen Analysen jeweils verschiedene Aspekte betont werden. Standardisierte Analysekriterien fehlen weitgehend, wodurch die Vergleichbarkeit von Studien eingeschränkt wird.

Insgesamt ermöglicht Brinkers integrativer Textbegriff ein flexibles und realistisches Verständnis von Texten, das die Komplexität moderner Kommunikationsformen abbildet. Gleichzeitig erfordert er methodische Sorgfalt, um die Vielzahl der Dimensionen handhabbar zu machen und fundierte und nachvollziehbare Analysen sicherzustellen.

4. Texte als Prototypen

In den letzten Jahren hat die Textlinguistik angesichts der weiterhin offenen Fragen zur Definition des Textbegriffs verstärkt auf die Prototypentheorie zurückgegriffen, um dieses Problem systematisch zu behandeln (vgl. z.B. Heinemann/Heinemann, 2002; Sandig 2000, 2006; Ungerer/Schmid, ²2006; Adamzik ²2016). Bevor jedoch im Detail auf konkrete Anwendungen eingegangen wird, soll zunächst die grundlegende Idee der Prototypentheorie erläutert werden.

Die Prototypentheorie beruht nach Löbner (²2015, p. 323) auf der Grundannahme, dass Kategorien „eine ‚abgestufte Struktur‘ haben: Sie enthalten prototypische Exemplare, die die Kategorie am besten repräsentieren, und andere Exemplare, die dies nicht so gut tun, aber immer noch gute Beispiele sind, während andere nur einen marginalen Status haben“. Je weiter man das Zentrum verlässt, desto untypischer werden die Exemplare für die Kategorie, und desto länger muss man überlegen, ob z.B. ein

konkretes Exemplar zu der Kategorie gehört. Was alle Exemplare verbindet, ist – um es mit Wittgenstein auszudrücken – eine Familienähnlichkeit, die er folgendermaßen am Beispiel der Kategorie „Spiel“ erläutert:

Betrachte z.B. einmal die Vorgänge, die wir »Spiele« nennen. Ich meine Brettspiele, Kartenspiele, Ballspiel, Kampfspiele usw. Was ist allen diesen gemeinsam? [...] wenn du sie anschaust, wirst du zwar nicht etwas sehen, was *allen* gemeinsam wäre, aber du wirst Ähnlichkeiten, Verwandtschaften, sehen, und zwar eine ganze Reihe. [...] Und das Ergebnis dieser Betrachtung lautet nun: Wir sehen ein kompliziertes Netz von Ähnlichkeiten, die einander übergreifen und kreuzen. [...] Ich kann diese Ähnlichkeiten nicht besser charakterisieren als durch das Wort »Familienähnlichkeiten«; denn so übergreifen und kreuzen sich die verschiedenen Ähnlichkeiten, die zwischen den Gliedern einer Familie bestehen: Wuchs, Gesichtszüge, Augenfarbe, Gang, Temperament etc. etc. – Und ich werde sagen: die »Spiele« bilden eine Familie (Wittgenstein, 1971, pp. 48-49; Hervorhebung im Original).

Das Zitat legt nahe, dass es kein einzelnes Merkmal gibt, das alle Spiele gemeinsam haben. Stattdessen gibt es Überschneidungen (z.B. Regeln, Wettbewerb, Unterhaltung) und Ähnlichkeiten, die sich kreuzen und überlappen. Wittgenstein kritisiert damit die traditionelle Vorstellung, dass Begriffe immer durch klare Definitionen mit notwendigen und hinreichenden Bedingungen bestimmt sind (vgl. Löbner, ²2015, p. 322).

Das Prototypenkonzept hat Eingang in die textlinguistische Forschung gefunden. Der Rückgriff auf dieses Konzept erklärt sich dadurch, dass sich in der textlinguistischen Forschung die Auffassung durchgesetzt hat, dass Texte nicht ausschließlich als starre, klar abgrenzbare Einheiten zu verstehen sind, sondern als prototypische Gebilde, die sich durch charakteristische Merkmalsbündel auszeichnen, die jedoch nicht notwendigerweise vollständig oder in gleicher Ausprägung vorliegen müssen (vgl. z.B. Sandig, 2000, p. 9; 2006, pp. 309-312; Heinemann und Heinemann, 2002, pp. 102-104).

Ein prototypischer Vertreter eines Texttyps – etwa ein wissenschaftlicher Artikel, ein Zeitungsbericht oder eine Gebrauchsanweisung – weist eine hohe Dichte an typischen Eigenschaften auf, während periphere Exemplare lediglich einige dieser Merkmale erfüllen. Diese Auffassung ermöglicht es, Übergangsformen und hybride Textsorten adäquat zu erfassen, die sich traditionellen Klassifikationssystemen in der Nachfolge von Beaugrande und Dressler (1981) entziehen.

Die Prototypentheorie ist dabei „kein Gegenkonzept zur Merkmalbeschreibung“ (Adamzik, ²2016, p. 42), „sondern vielmehr eine Ergänzung“ (Schwarz & Chur, ⁵2007, p. 53). Vor diesem Hintergrund wird die Kategorie „Text“ als offenes Merkmalsbündel verstanden, das in der Textlinguistik anhand verschiedener

Dimensionen beschrieben wird. Die Auswahl dieser Dimensionen variiert je nach Autor (vgl. Adamzik, 2016, pp. 98-113 für eine Übersichtsdarstellung).

Im Folgenden wird exemplarisch der Ansatz von Sandig (2000; 2006) vorgestellt, der insbesondere durch die systematische Gliederung von Textmerkmalen einen wichtigen Beitrag zur Operationalisierung der Kategorie „Text“ leistet. Sandig (2000, p. 108) unterscheidet in ihrem ersten Modell mehrere Textmerkmale, die zur Analyse von Texten herangezogen werden können, und ermöglicht damit eine vergleichbare, strukturierte und nachvollziehbare Beschreibung des Phänomens „Text“:

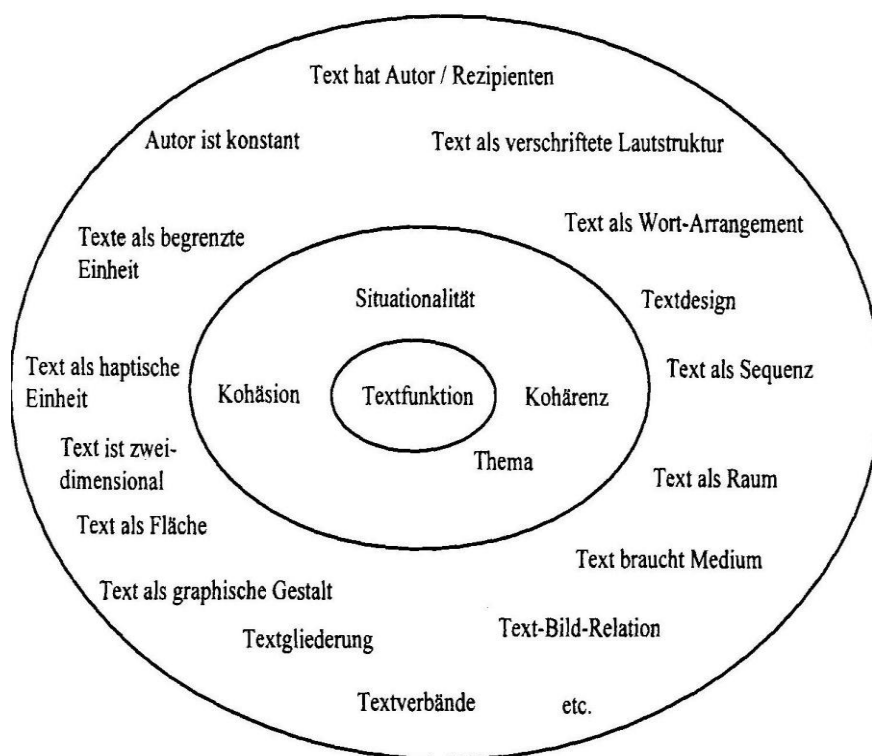


Abbildung 1: Modell 1 der Textmerkmale nach Sandig (2000, p. 108)

Im Zentrum dieses Modells von Sandig steht die Textfunktion als kommunikative Funktion. Für Sandig (2000, p. 108) ist sie zentral, da sie „auch bei mitteilenden und literarischen Texten gegeben ist“. Um dieses Zentrum herum werden weitere grundlegende Textmerkmale angeordnet: Situationalität, Thema, Kohärenz und Kohäsion. Auf der Grundlage dieser Merkmale lässt sich eine Teildefinition der Kategorie „Text“ formulieren: „Texte [...] werden in Situationen (Situationalität) verwendet, um in der Gesellschaft Aufgaben zu lösen (Textfunktion, Intentionalität), die auf Sachverhalte (Thema, Kohärenz) bezogen sind. Die Kohäsion sorgt lokal für die Integration“ (Sandig, 2000, p. 99). Diese Merkmale sind prototypisch zu

verstehen; sie können fehlen, ohne dass daraus notwendigerweise ein Nicht-Text resultiert, etwa bei sehr kurzen Texten. Wird die Textfunktion nicht eindeutig durch den Text selbst angezeigt, kann sie über die Verwendungssituation erschlossen werden. Umgekehrt kann das Thema dominant werden, wenn die Verwendungssituation nicht eindeutig bestimmt ist, wie dies beispielsweise bei literarischen Texten der Fall ist (Sandig, 2000, p. 98). An der Peripherie des Modells finden sich weitere Textmerkmale, die nur einen losen Bezug zu etablierten Textmustern aufweisen, etwa bei Ein-Wort- oder Ein-Satz-Texten.

In einem späteren Modell reduziert Sandig (2006, p. 311) diese Merkmale auf sieben: Textfunktion, Kohäsion, Kohärenz, Thema, Materialität, Situationalität und Unikalität. Dabei dient die Darstellung in zwei konzentrischen Kreisen als „erste Übersicht und Vorstrukturierung“ (vgl. Abbildung 2):

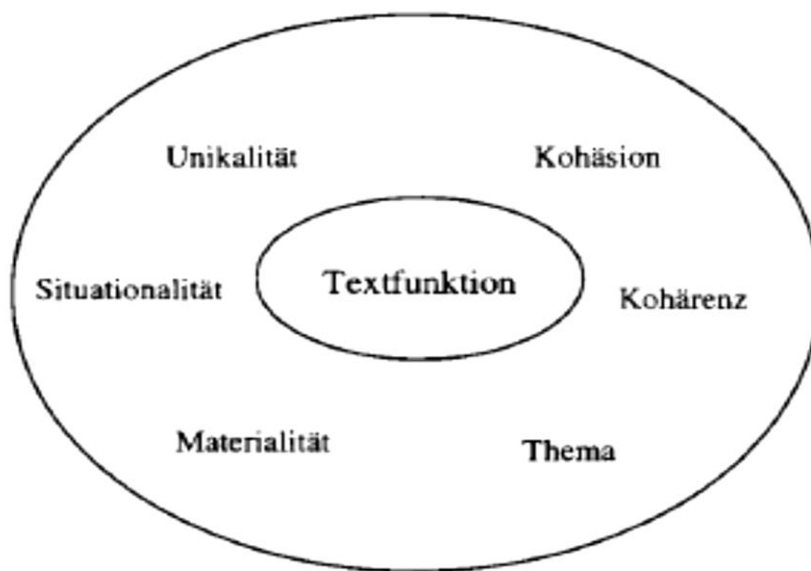


Abbildung 2: Modell 2 der Textmerkmale nach Sandig (2006, p. 311)

Im Vergleich zum Modell von 2000 sind die Merkmale Materialität und Unikalität hinzugekommen. Die Materialität verweist auf die konkrete Erscheinungsform eines Textes, insbesondere auf seine mediale und physische Realisierung, und hebt damit die Relevanz der textuellen Vermittlung jenseits rein inhaltlicher Kriterien hervor. Unikalität bezeichnet die spezifische Ausprägung eines Textes als individuelles sprachliches Produkt, das sich nicht vollständig auf allgemeine Muster reduzieren lässt. Damit wird deutlich, dass Sandig nicht nur prototypische Textmerkmale beschreibt, sondern auch die individuelle und singuläre Dimension von Texten anerkennt. Nach Sandig (2006, p. 312) „sind die hier angenommenen Textmerkmale skaliert zu sehen, und sie stehen in engem Zusammenhang; ein Merkmal kann sogar fehlen und durch andere kompensiert werden“. Diese Flexibilität unterscheidet Sandigs Ansatz von den „Textualitätskriterien“ von Beaugrande und Dressler (1981), die stärker normativ und als notwendige

Bedingungen für die Textualität formuliert sind. Sandig legt demgegenüber ein relationales Modell vor, in dem Textmerkmale in Wechselwirkung stehen und die Textidentität auch bei partieller Ausprägung aufrechterhalten bleibt. Zugleich betrachtet Sandig ihr Modell von 2006 nicht als vollständig. Sie fügt daher Kulturalität und Historizität als weitere Merkmale hinzu, die „den umfassenden Rahmen“ (Sandig, 2006, p. 312) bilden. Kulturalität betont, dass Texte stets in gesellschaftliche und kulturelle Kontexte eingebettet sind, während Historizität auf die zeitliche Dimension und Bedingtheit von Texten verweist. Durch diese Erweiterung wird das Modell analytisch fruchtbarer: Es ermöglicht nicht nur die Beschreibung prototypischer Textmerkmale, sondern auch die Berücksichtigung von Variation, Kontextabhängigkeit und historischen Veränderungen.

Insgesamt zeigen die Textmerkmale von Sandig (2000; 2006) im Vergleich zu den Textualitätskriterien von Beaugrande/Dressler (vgl. 2) eine theoretische Verschiebung: von einer starren Klassifikation hin zu einem flexiblen, relationalen Textverständnis, das auch individuelle, mediale, kulturelle und historische Aspekte berücksichtigt. Das Modell ermöglicht damit nicht nur eine präzise Beschreibung textueller Eigenschaften, sondern bietet auch einen theoretischen Rahmen für empirische Analysen sowie vergleichende Untersuchungen unterschiedlicher Texttypen.

Trotz der Kritik an der Prototypentheorie (vgl. Löbner, ²2015, pp. 331-333) lässt sich festhalten, dass die Betrachtung von Texten als Prototypen eine flexible und dynamische Herangehensweise an textuelle Phänomene ermöglicht. Sie berücksichtigt die Vielfalt und Komplexität realer Kommunikationsformen und stellt zugleich ein theoretisches Instrumentarium bereit, mit dem sowohl typische als auch abweichende Textformen systematisch beschrieben und analysiert werden können.

5. Vergleichende Zusammenfassung der drei Ansätze

In diesem Abschnitt werden die zuvor dargestellten Ansätze zur Bestimmung des Textbegriffs vergleichend zusammengeführt, um ihre Gemeinsamkeiten, Unterschiede und jeweilige Relevanz für die Textanalyse deutlich zu machen.

Beaugrande/Dressler definieren einen Text primär über seine Textualität, die durch sieben Kriterien bestimmt wird: Situationalität, Intentionalität, Akzeptanz, Informativität, Kohäsion, Kohärenz und Intertextualität. Sie betrachten Text als normativ definierte Einheit, die diese Kriterien erfüllen muss. Ihr Ansatz ist stark auf formale und funktionale Eigenschaften fokussiert und eignet sich besonders für die systematische Klassifikation von Texten nach objektiven Merkmalen.

Brinker erweitert den Textbegriff, indem er Text, Kontext und Rezeption in Wechselwirkung betrachtet. Für ihn sind Texte nicht nur statische Produkte, sondern Ereignisse kommunikativer Interaktion. Situativer, kultureller und sozialer Kontext sowie die Rezeption durch Adressaten beeinflussen maßgeblich, wie Texte verstanden und genutzt werden. Brinkers Ansatz ist relational und dynamisch: Textanalyse erfordert die Berücksichtigung von Nutzung, Adressaten und interpretativer Situation. Damit wird der Textbegriff flexibler und situationsabhängiger als bei Beaugrande/Dressler.

Der Prototypenansatz betrachtet Texte nicht als strikt abgrenzbare und definierbare Einheiten, sondern anhand von typischen Merkmalen, die prototypisch, aber nicht zwingend für die Textualität sind. Dieser Ansatz ermöglicht die Analyse sowohl typischer als auch abweichender Textformen und betont die Flexibilität und Variabilität der Textualität.

Vergleicht man die drei Ansätze, lassen sich mehrere gemeinsame Punkte und charakteristische Unterschiede herausstellen:

- **Gemeinsamkeiten:** Alle Ansätze erkennen Texte als kommunikative Einheiten an, die mehr sind als bloße Satzansammlungen. Kontext und Funktion spielen in allen Modellen eine Rolle, wenn auch mit unterschiedlicher Gewichtung.
- **Unterschiede:** Beaugrande/Dressler legen den Fokus auf normative Kriterien und objektive Textmerkmale; Brinker betont die Wechselwirkung von Text, Kontext und Rezeption; der Prototypenansatz arbeitet mit typischen Merkmalen und erlaubt eine flexible, variationsoffene Analyse.

In der Gesamtschau bieten diese Ansätze komplementäre Perspektiven: Beaugrande/Dressler ermöglichen eine systematische Klassifikation, Brinker eröffnet die situative und rezeptionsbezogene Dimension, und der Prototypenansatz erlaubt eine flexible Analyse typischer und abweichender Textformen. Zusammen bilden sie ein fundiertes theoretisches Instrumentarium, um die Vielfalt und Komplexität realer Texte zu erfassen und differenziert zu analysieren.

Im Schema sieht das folgendermaßen aus:

Aspekt	Textualitätskonzept von Beaugrande/Dressler 1981	integrativer Textbegriff von Brinker 1985/ ⁷ 2010	Prototypenansatz
Definition von Text	Bestimmung von Texten anhand notwendiger und hinreichender Kriterien	Texte als kommunikativer Vorgang im Kontext von Rezeption und Nutzung	Bestimmung von Texten anhand prototypischer Merkmale; typisch aber nicht zwingend

Kriterien / Merkmale	Situationalität, Intentionalität, Akzeptanz, Informativität, Kohäsion, Kohärenz, Intertextualität	grammatische, thematische, funktionale, rezeptionsbezogene und situative Merkmale	prototypische Merkmale unter Berücksichtigung von Variation
Fokus / Schwerpunkt	Analyse formaler und funktionaler Eigenschaften; systematische Klassifikation	Analyse relationaler Aspekte: Text, Kontext, Rezeption, Adressatenorientierung	Flexibilität und Variabilität; Analyse prototypischer und abweichender Textformen
Besonderheiten / Stärken	klare, objektiv messbare Kriterien; systematische Klassifikation	Berücksichtigung von Nutzung, Adressaten und Kontext; integrativer Ansatz	Flexibilität; Analyse prototypischer und abweichender Textformen
Analyseperspektive	Normative und objektiv	dynamisch und relational	flexibel und prototypisch
Relevanz für Textanalyse	systematische Beschreibung von Textmerkmalen	grammatische, thematische, funktionale, situative und rezeptionsbezogene Analyse	kontextabhängige, flexible Analyse verschiedener Textformen

Tabelle 2: Vergleichende Zusammenfassung der drei Ansätze

6. Zusammenfassende Implikationen für Deutsch als Fremdsprache

Die Analyse der drei theoretischen Ansätze – das Textualitätskonzept von Beaugrande/Dressler (1981), der integrative Textbegriff von Brinker (1985/⁷2010) und der Prototypenansatz – macht deutlich, dass trotz unterschiedlicher methodischer Perspektiven gemeinsame Grundlagen bestehen. Diese Grundlagen sind für die Förderung des Deutschen als Fremdsprache von zentraler Bedeutung.

Im Folgenden wird aufgezeigt, in welcher Weise die Ansätze die Entwicklung von Textkompetenz und Schreibstrategien im DaF-Unterricht unterstützen.

6.1 Gemeinsame Grundannahmen

Alle drei Ansätze betonen, dass Texte nicht isoliert als sprachliche Gebilde, sondern stets als kommunikative Einheiten verstanden werden müssen. Kontext, Funktion und Rezeption spielen eine zentrale Rolle. Für den DaF-Unterricht bedeutet dies, dass Lernende:

- Texte immer im situativen und sozialen Kontext produzieren und verstehen,
- die kommunikative Absicht und Adressatenorientierung berücksichtigen, und
- Textsorten nicht als starre Kategorien, sondern als dynamische, flexible Konzepte kennenlernen.

6.2 Konsequenzen aus den unterschiedlichen Perspektiven

Implikationen der Textualitätskriterien von Beaugrande/Dressler (1981) sind :

- Betonung von klaren, messbaren Textmerkmalen wie Kohäsion, Kohärenz und Intentionalität.
- Relevanz für DaF: Hilft, strukturiertes Textwissen zu vermitteln und Lernenden Orientierung beim Schreiben zu geben.
- Praktische Umsetzung: Übungen zu Satzverknüpfung, Textstruktur und Informationsaufbau, z. B. Schreibaufgaben mit gezieltem Einsatz von Konnektoren.

Implikationen des integrativen Textbegriffs von Brinker (1985/²2010) sind:

- Fokus auf dynamische Relationen zwischen Text, Kontext und Rezeption; Berücksichtigung von Adressaten, Nutzung und interpretativer Situation.
- Relevanz für DaF: Fördert die situative und interkulturelle Kompetenz, indem Texte als handlungs- und situationsabhängige Kommunikationsakte verstanden werden.
- Praktische Umsetzung: Aufgaben, bei denen Lernende Texte für unterschiedliche Zielgruppen und Kommunikationssituationen produzieren und analysieren.

Implikationen des Prototypenansatzes sind:

- Betonung von Flexibilität, Typikalität und Variation in Texten. Texte werden anhand prototypischer Merkmale beurteilt, Abweichungen sind zulässig.
- Relevanz für DaF: Unterstützt kreatives Schreiben und differenziertes Feedback, da nicht jeder Text strikt „richtig“ oder „falsch“ ist.
- Praktische Umsetzung: Nutzung prototypischer Textbeispiele für Vergleich, Peer-Feedback und graduierte Bewertung von Lerntexten.

6.3 Integrative Implikationen

Die drei Ansätze ergänzen sich in idealer Weise, um eine umfassende Textkompetenz zu fördern. Daraus ergeben sich die folgenden didaktischen Konsequenzen:

- Textzentrierter Unterricht: Lernende sollen Texte aktiv analysieren, produzieren und reflektieren - sowohl strukturell (Beaugrande/Dressler) als auch funktional und situativ (Brinker).
- Situations- und adressatenorientierte Aufgaben: Texte sollen authentische Kommunikationssituationen widerspiegeln, um realitätsnahes Sprachhandeln zu trainieren.
- Graduelle Bewertung und Feedback: Der Prototypenansatz ermöglicht eine differenzierte Beurteilung von Texten, die prototypische Merkmale, kreative Abweichungen und funktionale Angemessenheit berücksichtigt.
- Integration von interkultureller Perspektive: Texte werden im sozialen und kulturellen Kontext analysiert und produziert, um interkulturelle Sensibilität zu fördern.
- Kombination von Struktur und Flexibilität: Die systematische Vermittlung textueller Mittel (Kohäsion, Kohärenz) sollte durch Möglichkeiten kreativer und situativer Variation ergänzt werden.

All diese Implikationen können in folgender Übersicht zusammengefasst werden:

Aspekt	Textualitätskonzept von Beaugrande/Dressler (1981)	Integrativer Textbegriff von Brinker (1985/2010)	Prototypenansatz	Implikationen für DaF
Grundannahme	Texte als sprachliche Einheiten mit klar definierbaren und überprüfbaren Merkmalen	Texte als kontextgebundene, kommunikative Einheiten in konkreten Handlungssituationen	Bestimmung von Texten anhand prototypischer Merkmale mit graduellen Übergängen	Aufbau eines funktionalen Textverständnisses in authentischen Kommunikationskontexten
Fokus / Schwerpunkt	formale und funktionale Textmerkmale (z.B. Kohäsion, Kohärenz, Intentionalität)	Zusammenspiel von Text, Kontext, Rezeption und Adressatenorientierung	Prototypikalität, Variation und situative Angemessenheit	integrierte Förderung von Form, Funktion, Kontextsensibilität und Textsortenwissen
Analyseperspektive	normativ und kriteriengeleitet	dynamisch und adressatenorientiert	graduiert und flexibel	mehrperspektivische Textanalyse (formal, funktional, situativ)
Typische Lernaktivitäten	Analyse von Kohäsionsmitteln, Strukturierungsübungen, Rekonstruktion von Texten	rollen- und adressatenbezogenes Schreiben, Variation von Texten je nach Situation	Vergleich prototypischer und abweichender Textbeispiele, Peer-Feedback, Reflexion von Textqualität	Verknüpfung von Analyse, Produktion und Reflexion in aufgabenbasierten Lernarrangements
Rolle der Lehrkraft	Instruktion und Vermittlung klarer Textmuster	Lernbegleitung bei der situativen und adressatenbezogenen Textproduktion	Moderation von Schreibprozessen und Förderung von Variation	Gestaltung komplexer Lernumgebungen mit differenzierten Aufgaben und Feedbackformen

Leistungsbewertung	kriteriengeleitet und eher dichotomisch (erfüllt / nicht erfüllt)	kontext- und adressatenbezogene Bewertung	graduelle Bewertung auf Basis von Prototypikalität	Kombination aus kriterialer, funktionaler und entwicklungs-orientierter Bewertung
Didaktische Konsequenz	systematischer Aufbau von Textkompetenz über klar strukturierte Übungen	Förderung kommunikativer und interkultureller Handlungskompetenz	Unterstützung kreativer und flexibler Textproduktion	Entwicklung umfassender Textkompetenz durch Integration von Struktur, Funktion und Kontext
Besonderheit	hohe Transparenz und Klarheit der Bewertungskriterien	starke Kontext- und Handlungsorientierung	Offenheit für Variation und individuelle Lösungen	synergetische Nutzung aller Ansätze zur Förderung nachhaltiger Schreibkompetenz

Tabelle 3: Zusammenfassende Implikationen für Deutsch als Fremdsprache

Die vergleichende Betrachtung zeigt, dass eine umfassende Textkompetenz im Unterricht DaF-Unterricht nicht nur auf formalen Regeln basiert, sondern ein Zusammenspiel von Struktur, Funktion, Kontext und Prototypikalität darstellt. Lehrende können die drei Ansätze kombinieren, um Lernende sowohl systematisch als auch flexibel in situativen Kontexten zu fördern. Dies stärkt die Fähigkeit, in der Fremdsprache Deutsch kohärent, kommunikativ wirksam und adressatenorientiert zu handeln.

7. Schlussbemerkung

Aus den vorangegangenen Ausführungen wird deutlich, dass die Entwicklung des Textbegriffs seit den 1980er-Jahren maßgeblich durch differenzierte und komplementäre Ansätze geprägt wurde. Die Textualitätskriterien von Beaugrande/Dressler (1981) haben dabei einen grundlegenden Referenzrahmen geschaffen, indem sie Textualität nicht allein an formalen Merkmalen, sondern an einem Zusammenspiel von Kohäsion, Kohärenz sowie intentionalen, akzeptabilitätsbezogenen, informativen, situativen und intertextuellen Faktoren festmachen. Darauf aufbauend erweitert der integrative Textbegriff von Klaus Brinker (1985/⁷2010) die Perspektive, indem er Texte konsequent als kommunikative Einheiten in spezifischen Handlungskontexten begreift und damit insbesondere funktionale und pragmatische Dimensionen stärker gewichtet. Der prototypentheoretische Ansatz schließlich relativiert starre Kategorisierungen, indem er Textualität als graduelles Phänomen versteht, bei dem einzelne Exemplare mehr oder weniger typische Merkmale der Kategorie „Text“ aufweisen können.

Für Deutsch als Fremdsprache ergibt sich daraus die Notwendigkeit, Textkompetenz nicht als rein formale Fähigkeit zu vermitteln, sondern als komplexe, kontextgebundene Handlungskompetenz. Lernende sollten befähigt werden, Texte hinsichtlich ihrer kommunikativen Funktion, ihrer situativen Einbettung und ihrer prototypischen Merkmalsausprägungen zu analysieren und selbst zu produzieren. Insgesamt unterstreicht die Verbindung dieser Ansätze, dass ein zeitgemäßer Textbegriff Offenheit, Kontextsensibilität und funktionale Angemessenheit in den Mittelpunkt stellen muss, um den Anforderungen moderner Sprachverwendung gerecht zu werden.

8. Bibliographie

- Adamzik, K. (²2016). *Textlinguistik. Grundlage, Kontroversen, Perspektiven*. De Gruyter.
- Adamzik, K. (2018). „Was ist ein Text?“ *Handbuch Text und Gespräch*, herausgegeben von Karin Birkner/Nina Janich. De Gruyter, pp. 26-51.
- Beaugrande, R.-A. de/Dressler, U. (1981). *Einführung in die Textlinguistik*. Niemeyer.
- Brinker, K. (1985/⁷2010). *Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden*, bearbeitet von Sandra Ausborn-Brinker. Erich Schmidt.
- Dalferth, I.U. (2018). *Die Kunst des Verstehens. Grundzüge einer Hermeneutik der Kommunikation durch Texte*. Mohr Siebeck.
- Eckkrammer, E. M. (²2019). „Textlinguistik und Digitalität: eine Diskussion“. *Textlinguistik. 15 Einführungen und eine Diskussion*, herausgegeben von Nina Janich. Tübingen: Narr Francke Attempto, pp. 341-366.
- Feilke, H. (2000). „Die pragmatische Wende in der Textlinguistik“. *Text- und Gesprächslinguistik. Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung. 1. Halbband*, herausgegeben von Klaus Brinker/Gerd Antos/Wolfgang Heinemann/Sven F. Sager. De Gruyter, pp. 64-82.
- Fix, U. (2001). „Grundzüge der Textlinguistik“. *Kleine Enzyklopädie Deutsche Sprache*, herausgegeben von Wolfgang Fleischer/Gerhard Helbig/Gotthard Lerchner. Peter Lang, pp. 470-511.
- Fix, U. (2009). „Stand und Entwicklungstendenzen der Textlinguistik (I)“. *Deutsch als Fremdsprache (DaF)*, 46/1, pp. 11-20.
- Fix, U. (²2019). „Text und Textlinguistik“. *Textlinguistik. 15 Einführungen und eine Diskussion*, herausgegeben von Nina Janich. Narr Francke Attempto, pp. 17-34.

- Fix, U./Habscheid, S./Klein, J. (2001). „Zur Einführung“. *Zur Kulturspezifität von Textsorten*, herausgegeben von Ulla Fix/Stephan Habscheid/Josef Klein. Stauffenburg, pp. 7-11.
- Fix, U./Poethe, H./Yos, G. (³2003). (unter der Mitarbeit von Ruth Geier). *Textlinguistik und Stilistik für Einsteiger. Ein Lehr- und Arbeitsbuch*. Peter Lang.
- Gansel, C./Jürgens, F. (²2009). *Textlinguistik und Textgrammatik. Eine Einführung*. Vandenhoeck & Ruprecht.
- Harweg, R. (1968). *Pronomina und Textkonstitution*. Fink.
- Harweg, R. (2000). „Strukturalistische Linguistik und Textanalyse“. *Text- und Gesprächslinguistik. Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung. 1. Halbband*, herausgegeben von Klaus Brinker/Gerd Antos/Wolfgang Heinemann/Sven F. Sager. De Gruyter, pp. 28-36.
- Hausendorf, H. (2008). „Zwischen Linguistik und Literaturwissenschaft: Textualität revisited. Mit Illustrationen aus der Welt der Urlaubsansichtskarte“. *Zeitschrift für germanistische Linguistik*, 36/3, pp. 319-342.
- Heinemann, M./Heinemann, W. (2002). *Grundlagen der Textlinguistik. Interaktion – Text – Diskurs*. Niemeyer.
- Heinemann, W./Viehweiger, D. (1991). *Textlinguistik. Eine Einführung*. Niemeyer.
- Janich, N. (2008). *Textlinguistik. 15 Einführungen*. Narr.
- Janich, N. (²2019). *Textlinguistik. 15 Einführungen und eine Diskussion*. Narr Francke Attempto.
- Klemm, M. (2002). „Ausgangspunkte: jedem seinen Textbegriff? Textdefinitionen im Vergleich“. *Brauchen wir einen neuen Textbegriff? Antworten auf eine Preisfrage*, herausgegeben von Ulla Fix/Kirsten Adamzik/Gerd Antos/Michael Klemm. Peter Lang, pp. 17-29.
- Krieg-Holz, U./Bülow, L. (2016). *Linguistische Stil- und Textanalyse. Eine Einführung*. Narr.
- Löbner, S. (²2015). *Semantik. Eine Einführung*. De Gruyter.
- Lötscher, A. (2008). „Textsemantische Ansätze“. *Textlinguistik. 15 Einführungen*, herausgegeben von Nina Janich. Narr, pp. 85-111.
- Mangasser-Wahl, M. (2008). *Prototypentheorie in der Linguistik. Anwendungsbeispiele – Methodenreflexion – Perspektiven*. Stauffenburg.
- Pentzold, C./Fraas, C./Meier, S. (2013). „Online-mediale Texte: Kommunikationsformen, Affordanzen, Interfaces“. *Zeitschrift für germanistische Linguistik* 41/1, pp. 81-101.

- Sandig, B. (2000). „Text als prototypisches Konzept“. *Prototypentheorie in der Linguistik. Anwendungsbeispiele – Methodenreflexion – Perspektiven*, herausgegeben von Martina Mangasser-Wahl. Stauffenburg, pp. 97-112.
- Sandig, B. (2006). *Textstilistik des Deutschen*. De Gruyter.
- Searle, J.R. (1971). *Sprechakte. Ein sprachphilosophischer Essay*. Suhrkamp.
- Storrer, A. (²2019). „Hypertextlinguistik“. *Textlinguistik. 15 Einführungen und eine Diskussion*, herausgegeben von Nina Janich. Narr Francke Attempto, pp. 305-320.
- Ungerer, F./Schmid, H.-J (²2006). *An Introduction to Cognitive Linguistics*. Pearson Education.
- Warnke, I.H. (²2019). „Text und Diskurslinguistik“. *Textlinguistik. 15 Einführungen und eine Diskussion*, herausgegeben von Nina Janich. Narr Francke Attempto, pp. 35-51.
- Wittgenstein, L. (1971). *Philosophische Untersuchungen*. Suhrkamp.

饮食广告中的跨文化比较：以台湾与泰国为例及其在对外汉语教学中的运用

A Cross-Cultural Comparison of Food Advertisements in Taiwan and Thailand and Its Implications for Teaching Chinese as a Foreign Language

黄丽虹¹ (Pakul Hathairattanakool)²

摘要

本文旨在通过分析台湾与泰国的饮食广告，探讨其中蕴含的跨文化内涵，识别两地在文化层面的异同，并将对比分析结果应用于汉语教学，为对外汉语教师提供启发。研究范围集中于台湾与泰国共有的跨国性饮食广告（【一麦当劳】、【可口可乐】为例，涵盖不同时代版本），以及具有地方特色的本土广告（【香城鸡】、【维力炸酱面】、【台湾啤酒: Taiwain Beer】；泰国【Mama 方便面】、【Est Cola 汽水】、【Shingha 啤酒】及【Chang 啤酒】）。本研究从六个文化维度展开对比分析：一、语言；二、主食、口味及特色饮食；三、穿着；四、节日、信仰与祭祀仪式、传统文化活动与民间神话；五、性别；六、各地的地理环境。在教学应用方面，教师应该运用现代媒体作为教学工具，引导学生分析饮食广告中的文化内涵，开展课堂讨论与训练活动，从而提升学生的语言能力与跨文化交际能力。

关键词： 跨文化对比；饮食广告；台湾；泰国；汉语教学

Abstract

This study aims to examine the cross-cultural connotations embedded in food and beverage advertisements in Taiwan and Thailand, identify the cultural similarities and differences between the two regions, and apply the findings to Chinese language teaching, thereby providing pedagogical insights for teachers of Chinese as a foreign language. The research focuses on multinational food and beverage advertisements common to both Taiwan and Thailand (using McDonald's and Coca-Cola as examples, covering different versions from various periods), as well as local

¹ 泰国蓝康恒大学泰语与东方语言系中文专业教师 E-mail : pakul@ru.ac.th

² Lecturer of Chinese Major, Department of Thai and Oriental Languages, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University. E-mail : pakul@ru.ac.th

* Received May 10, 2026, Revised June 5, 2026 and Accepted June 13, 2026

advertisements with regional characteristics (Taiwan: Xiangcheng Chicken, Weili Zhajiang Noodles, Taiwan Beer; Thailand: Mama Instant Noodles, Est Cola, Shingha Beer, and Chang Beer). The comparative analysis is conducted from six cultural dimensions: (1) language; (2) staple foods, flavors, and specialty dishes; (3) clothing; (4) festivals, beliefs, rituals, traditional cultural activities, and folk myths; (5) gender; and (6) geographical environment. In pedagogical practice, teachers are encouraged to use modern media as instructional tools, guiding students to analyze the cultural connotations of food and beverage advertisements and to engage in classroom discussions and training activities. This approach aims to enhance students' language proficiency and cross-cultural communication competence, enabling them to understand cultural differences in authentic contexts and to use Chinese more effectively in cross-cultural communication.

Keywords: Cross-cultural comparison; food advertisements; Taiwan; Thailand; Chinese language teaching

1. 前言

目前广告与人类的日常生活中的各方面都有关，亦是一种社会经验。在不同的社会环境则有不同的社会历史文化。随着社会经济发展和人类口味变化，除了广告创制的最基本原则是图片、色彩和文字，许多广告公司的制作形式都要将情感融入到广告之中，而且不得不得创造最符合销售者的文化和口味的广告。因此，在不同的国家，共同的品牌广告或多或少会反映各国家的不同风俗文化，其中饮食广告即是人类生活中最常见，而且通常隐含各地区的民族所不同文化心理、信仰、生活习惯以及价值观念。因此，为了了解各地区的不同文化之处，本文将透过比较台湾与泰国的饮食广告中所隐含的文化。

此外，在教学上，汉语教学不能限制于语言教学法，而需要让学习者了解以汉语为母语者之风俗文化。另外，要掌握一种语言及其文化，最有效的方式也应该进行文化对比。因此，对汉语为第二语言教学者来说，在课堂上除了听、说、读、写汉语方面，还需要让学习者更理解以汉语为母语的各个地区的本族文化特色。

就【文化】而言，在人类生活中体现于多个层面，【饮食】亦是其中之一，通常称为【饮食文化】。饮食文化涵盖了人生的各个形式，例如种族、信仰、国家认同、社会地区习惯、节庆等相关文化方面。随着全球的经济与技术的发展，媒体广告与人类日益密切。其中饮食广告便蕴含个社会地区的文化内涵。虽然各种影片或广告不能全面代表某个国家的风俗文化，但许多广告的创作者为了提升产品的吸引力，或多或少都会创造能够接触或贴近当地人生活的广告。因此，为进一步了解台湾与泰国的文化差异，本文将以两地饮食广告为研究对象，通过比

较分析其内容与表现方式，探讨其中所蕴含的跨文化内涵，并据此为对外汉语文化教学提供教学设计建议。

本文的研究范围是选择台湾与泰国两地共有的、具有跨国性的饮食广告。因为广告公司在创作广告时，最重要的一个原则是必须考虑该广告是否符合当地的消费者的文化和口味，所以对于同一个品牌的饮食广告，在台湾与泰国的呈现形式会或多或少地存在着不同文化层面的差异。

本研究架构共分五节：第一节为前言，阐述研究背景与意义；第二节为文献探讨，综述台湾与泰国饮食文化及饮食广告之相关研究；第三节为研究问题与方法；第四节通过对台泰饮食广告之对比分析，归纳其文化内涵之异同；第五节为结论与教学应用。

2. 文献探讨

本部分欲观察与探讨前人有关文化、饮食文化、广告与饮食文化、台湾与泰国广告的演变及其各类广告概况以及广告与对外汉语教学应用等研究，以更了解现今世界不同地区的文化特征。

2.1 文化与饮食的定义及其特征

英国人类学家Tylor (2016) 指出，【文化】(culture) 是一个复合体，包括知识、信仰、艺术、法律、道德、风俗等方面，作为社会成员而获得的任何其他能力和习惯 (Davis, 2021)。另一方面，张玉欣和杨秀萍 (2004) 也指出，【文化】是一个群体或个体所接受的价值、信仰、态度与习惯，即是人类要通过学习而产生来的。文化是一种社会特征，与许多人类的行为有关，包括食物的喜好、穿着、语言、家庭结构以及一般地区性的联结。

就【饮食】而言，可以简单说明其意义为吃的和喝的东西。陈玉箴 (2015) 指出，【饮食】一词指的是为了维持生活与成长所提供之必需营养的本质。另外，饮食也是人类的成长最有效用的物品，其展现人类的饮食喜好，甚至还能够规定人类的用餐时间。此外，人类通过烹调食物，使食物当中可食用的内容更加丰富而多变，选择性也随着增加。人类还创造出更多样化的器皿，以适应不同的饮食功能。人类会因为饮食情景的不同以及共同用餐的对象，而决定分食的标准。由此可见，人类之所以有饮食文化，是因为人类是以【食物】为本能的动物，并将饮食提升到情景的境界，创造出用餐的环境与时间，从而产生饮食的规则与文化 (司乐园, 2018)。

2.2 饮食文化的定义及特征

由上文可知，文化与人类饮食有着紧密的关系。从文化的角度来看，人类在饮食喜好中所反映的各地区及其人类社会的风俗习惯于文化特色。

张玉欣和杨秀萍（2004）提出饮食文化包含两个面向：其一，是人类发展并决定自身已饮食方式与喜好的过程；其二，是以空间与历史的角度涵盖其范围，包括饮食食物、饮食器具、饮食的加工技术、烹饪方法等，以及饮食为基础的思想、哲学、礼仪、心理等意识形态。

陈玉箴（2015）则指出，**饮食文化**指的是特定地区或社群人们所共享的饮食方式，涵盖行为、认知与物质文化三个层面。在行为方面，指的是与饮食相关的举止以及人与人之间的互动方式，例如共餐、分享食物等；在认知方面，指的是人们对世界及饮食相关现象的理解与看法；在物质方面，则是指将饮食视为【物质】，在不同的代与不同地区，对于各种食物常有不同的认知及运用方式，并赋予其不同的价值。

2.3 广告与饮食文化

【广告】是社会和经济发展的产物，同时也影响了世界的文化，因为广告本身即为整体文化中的一部分。广告一词最早源于拉丁语“*Advertere*”，意为大声叫喊以吸引或引导人们注意。约在 1300 年至 1475 年的中古英语时期，演变成为英语的“*Advertise*”，意指引起人们注意，告知某人某事，这与中文【广告】的字面含义——【广而告之】比较接近。然而，现代广告早已超出传统的口头广告、招贴广告与印刷广告的范畴，尤其是随着电子广告的兴起，广告的传播空间不断扩大。其目的不仅在于吸引人们购买商品，更在于树立产品形象、提升企业知名度、培养新的消费观念与购买习惯，进而促进社会再生产。因此，现代广告的内涵已获得极大的丰富与发展（陈培爱,2001；李军波等著,2002; 司乐园,2018）。

由此可见，广告与社会文化之间有紧密的关系。由于广告能够呈现社会文化的发展历程，因此，可将其视为文化的载体，承载整个社会的价值体系、生活形态、道德观念、行为模式以及人际关系（宋玉和王纯菲，2004；杨弦陵，2013）。

总而言之，广告与文化二者密不可分。广告能反映人类社会文化的各个面向，这一点相当值得深入研究，有助于更全面地了解当今世界各地区之间的文化差异。

2.4 广告与对外汉语教学应用

于佳弘（2017）指出，随着对外汉语教学事业的迅速发展，影视资料已成为一种新型教学资源。电影、电视剧、相声、综艺节目等影视作品已被广泛应用于对外汉语课堂之中。在众多影视资源中，影视广告因其更贴近日常生活而具备独特优势。于佳弘还认为，国家的发展、企业间的竞争以及人民的日常生活，都与广告有着日益密切的联系。广告能反映社会生活的方方面面，学生对影视广告具有较强的熟悉感。此外，影视广告的语言具有生动、简洁、易懂的特点，形式多样，富有音乐美和节奏感，其内容丰富多彩，蕴含真实的剧情场景与丰富的民族文化，能够在潜移默化中影响学习者。因此，将影视广告引入对外汉语教学，必将有助于学习者掌握汉语知识，提升汉语交际能力。

另一方面，陈小蝶（2021）对电视公益广告在对外汉语综合课中的应用进行了探讨。陈指出，电视公益广告兼具篇幅短小、内容丰富、语言规范、场景真实及文化内涵多元等特点，能够为学习者提供较为真实的语言输入和文化体验。作为综合课的教学资源，其不仅能够辅助学生学习地道的汉语表达、提升综合语言能力，还能够与教材内容形成有效互补。同时，电视公益广告在课堂中的应用形式较为灵活，既可融入不同教学环节，也可独立开展教学活动。然而，其教学效果仍有赖于教师根据学习者的语言水平和教学目标进行合理设计与运用。

由上所述，广告媒体应用于对外汉语教学，已从早期的可行性探讨，逐步走向课堂实操的深化研究。

2.5 台湾与泰国广告的演变及其各类广告概况

2.5.1 台湾广告的演变及其分类

陈培爱（2001）指出，自 1950 年代起，台湾的广告支出身为有限，多数广告系透过每题自身聘用的业务员发稿与制作。当时广告内容缺乏有效监督，多半夸张不实，导致民众对广告产生不信任。因此，该时期可称为【广告业务员掮客期】。进入 1970 年代，台湾经济发展迅速，物价相对稳定，民众消费成长，广告市场的繁荣促使多数广告公司得以发展。1970 年代的台湾广告逐渐迈向正常化，创造了许多技术与经营制度。同时，随着台湾经济的高度发展，企业行销手法也不断地翻新，消费者的价值观也在急剧变化中。此时，美国若干实力雄厚的广告公司随其跨国客户进入台湾市场，与本地广告业者进行初步的技术合

作，引进的广告知识使台湾广告界人士视野大开。随后，各家广告公司开始注重提升服务水平与扩大服务功能。由于竞争加剧，台湾广告业的水平随之提升，例如：重视广告创意的策略基础、注重广告宣传前的事前测试与发布后的成效测试，推翻当时习以为常的以销售成果作为检定广告成效的不合理方法，并赋予媒体掌握传播时机与传播策略的深刻内涵。此外，许多跨国广告公司皆会考虑不同文化与语言，运用多种技巧来创造多样的创意风格。

2.5.2 泰国广告

泰国的第一份报纸《The Bangkok Recorder》发行于 1845 年³。与此同时，泰国的第一则广告也随之出现，该广告是由泰国国家海军为其下属的曼谷修船厂有限公司（Bangkok Dock Co., Ltd，后更名为 The Bangkok Dock Company (1957) Limited）所发布（Suntikul, 2003）。随着全球技术的发展，泰国政府于 1952 年设立了第一家电视台《Channel 4》，电视广告也随之兴起并逐步发展。时至今日，泰国的广告业越趋多元丰富，广告的制作水准与创意表现亦备受瞩目。⁴

3. 研究问题与方法

3.1 研究问题

一、台湾与泰国的饮食广告中所隐含的文化差异为何？

二、如何将台湾与泰国饮食广告中的跨文化内涵，应用于教学法或对外汉语文化教学之中？

3.2 研究方法与研究范围

其一、选取台湾与泰国的饮食广告（包括食物与饮料两大类），分为两大组：

第一组为两国共有的跨国性饮食广告，包括快餐饮食广告——【麦当劳】、【可口可乐】及【Est Cola】等饮料广告；

第二组为各地区特有的品牌饮食广告，包括台湾饮食广告【香城鸡】、【维力炸酱面】及【台湾啤酒】（Taiwan Beer）；泰国饮食广告则包括【Mama 方便面】、【Est Cola】汽水、【Singha 啤酒】及【Chang（大象）啤酒】等。

³ ประวัติการโฆษณาในประเทศไทย (泰国广告历史来源) [online]. <https://artworkdesign.co/design/3501/thai-ads-history/>, 2024/11/04.

⁴ สมาคมโฆษณาแห่งประเทศไทย (Advertising Association of Thailand) (泰国广告协会) Milestone. Retrieved November 4, 2025, from http://www.adasso thai.com/index.php/main/about/milestone_detail/1

其二、通过分析台湾与泰国的饮食广告，归纳其所隐含的各文化层面，包括：语言、各地區的穿著、国家或地区主要的节庆文化、民众的主食、口味及信仰等方面。

其三、通过对比台湾与泰国的饮食广告，将所得结果应用于教学方面。

4. 分析与探讨

根据本文的研究范围，本文选择台湾与泰国两国之间共有的食物与饮料广告，即具有跨国性的饮食广告。由于广告公司在创作广告时，最重要的原则之一便是必须考虑该广告是否符合当地消费者的文化与口味，因此台湾与泰国中同一品牌的饮食广告，其创制形式或多或少会存在不同的文化层面。为此，本文选择两国共有的跨国性广告——以【麦当劳】、【可口可乐】及【Est Cola】为例，并搜集不同时代的广告进行探讨与分析，以期发掘更多文化层面的内涵。

除了跨国性饮食广告之外，本文亦搜寻了台湾与泰国各地区较具特色的饮食广告，包括：台湾的【香城鸡】、【维力炸酱面】及【台湾啤酒】（Taiwan Beer）；泰国的【Mama 方便面】、【Est Cola】汽水、【Singha 啤酒】及【Chang（大象）啤酒】等。随后进行探讨与分析，了解各地区特有的饮食广告中所蕴含及传达的本地文化有哪些层面。

本文的分析与探讨分为三个项目：其一、台湾饮食广告中的文化隐含分析；其二、泰国饮食广告中的文化隐含分析；其三、对比台湾与泰国饮食广告中的文化内涵。

4.1 台湾饮食广告中的文化隐含分析

4.1.1 跨国性的饮食广告

一、【麦当劳】

（1984-1994 年篇）

这则麦当劳广告推荐的菜单是“照烧猪肉汉堡”，使用日本照烧酱与西式鲜猪肉完美组合而成，是一款新上市的汉堡。同时，背景音乐采用的是日本乐曲。这则广告显示，台湾人的口味已接受了日式风味，同时也隐含了台湾与日本的密切关系。

另一则麦当劳广告，开场情景充满过年气氛，例如使用红色和台湾门神图片作为广告开场的背景，还有红包、过年剪纸贴画、过年祝福语等与春节相关的重要元素。这表现了台湾的民间信仰——【门神】，以及台湾的主要节庆——【过年】。台湾人通常重视金色与红色，相信这些颜色能带来好运与兴旺。

(2019 年篇)

2019 年的麦当劳广告标语为“吃满福保好运”。该广告共有三篇，主要内容是希望以轻松逗趣的方式为考生减压，同时透过满福堡“吃满福，保好运”的意涵，为考生集气加油。这显示了台湾人的一种信念或个人信仰，较为重视运气。此外，通过这则广告中的标语可发现，“吃满福保好运”中的“满福”与英语“muffin”发音相似，指的是麦当劳的一款菜单；而“保好运”中的“保”与“汉堡”中的“堡”同音。

二、【可口可乐】

(2016 年篇)

2016 年播出的可口可乐广告以“表情符号瓶”为卖点。广告描述了一位高中男生想帮助另一位男同学练习告白故事。两人开始练习如何向自己心仪的女同学告白。在练习过程中，他们的每一个表情都显示出可口可乐的表情符号。然而没想到的是，其中一位男同学喜欢的女同学突然走进教室，看到两人正在“告白”，并将所见情景信以为真，对他们说：“对不起，我东西忘了拿，你们继续……”这表明该位女同学误会了这两位男同学彼此相爱，或是认为他们是同性恋。

这则广告显示了台湾人的幽默感，并且对同性相爱视为常情。这一点也可透过台湾的同性恋婚姻合法化政策得到印证，表明许多台湾人的思想已经开放，认同了同性恋。

(2020 年篇)

2020 年推出的可口可乐广告，开场以台湾大片绿色稻田为场景。在一条长路上，有一位男士向一位叔叔问路。据此，广告便引出第一个问句：“台湾最美的风景是什么？”接着转换到不同场景，描述一家传统的卤肉饭饭店、一个停车场、台湾公交车等台湾人日常生活中的不同地方。整个情节透过男主角的问答句吸引观众注意力，反映了台湾人的“人情”与“安全感”。从广告中男主角的提问便可看出，例如：“你只是想问个路，就被送到了目的地”、“你饿了去饭店，老板娘就会多给你一大块肉”、“你把摩托车的钥匙忘了拔，但永远不会有人偷骑走”，或者“你上公交车时手忙脚乱找钱包，总会有人说‘我帮你投’”。这些情节都表现了台湾人的人情味。

此外，广告结尾强调“这是台湾最美的风景”这句话，既反映了台湾人的品格，也展现了台湾各地的风景。也就是说，台湾人非常热情，不仅照顾自己，也关心别人。

广告中也涵盖了台湾的特色，如台湾著名的摩托车品牌、交通方式、特色卤肉饭，甚至表现出台湾各地卫生干净又安全，彰显了台湾是一个安全又整洁的地方。

4.1.2 国内的饮食广告

一、【香鸡城】⁵

香鸡城为台湾本地的快餐品牌，于 1984 年由陈钦乐创立的。陈钦乐是台湾第一位做到纯种化土鸡的养鸡人，白手起家创立母公司——乐山公司。他将【乐山鸡】这个优良品种推广全台，以一句“自己的鸡自己卖”，带着家人开启了台湾快餐业的历史。2016 年，香鸡城公司在竞争激烈的食品业界逐渐站稳脚步，二代决定携手三代重回烤鸡市场，秉持使用台湾优质土鸡的理念，搭配现代化的设备与低温烹调技术，严格控管产品温度与质量，将历史的好味道再次推上舞台。

90 年代的香鸡城广告展现了台湾的传统节日——过新年。广告开头，一个小男孩向观众表示祝福。整个广告背景以黄色为主，涵盖了许多台湾过新年的传统风俗，如：红包、对联、放爆竹以及几句祝福语（即“大吉大利”）。

另一篇香鸡城广告运用不同年龄、不同关系的人物来吸引观众。广告中，有一群人正在香鸡城店里吃烤土鸡，整个场合十分欢乐。广告还特别强调了用手撕烤鸡的吃法，并使用方言发音的词语，即“手扒”，以此传达徒手吃鸡这类饮食方法的本土化表达。

这则广告呈现了许多台湾过新年的风俗文化以及台湾的认同，表明其与西式饮食有所区别。

二、【维力炸酱面】⁶

维力炸酱面是 1970 年由台湾饮食公司创立的。该品牌的标志是以【稻穗】意涵设计而成，意味着踏实、成长、均衡、圆满与感恩。同时也怀着“维心造美食，力创新生活”的热忱。

⁵ <https://www.chickenhouse.com.tw/chickenhouse/index.php?action=index> [online], 2024/10/25.

⁶ <https://www.weilih.com.tw/product1.html> [online], 2024/11/05.

本人搜集到一则 2017 年的维力炸酱面广告【中元比较偏】，内容聚焦于中元拜拜时使用泡面的场景。这则广告不仅反映了台湾的中元普渡习俗，另一方面也呈现了现代化的祭品。类似地，在台湾的中秋节，台湾人则会吃烤肉。

三、【台湾】啤酒（2020 年篇）

台湾啤酒是台湾产的啤酒，其广告词为【台湾啤酒，最轻】（张玉欣和杨秀萍；2004）。2020 年台湾啤酒【喊青篇】广告的标语是“18 天台湾生啤酒”。这篇广告以“青”为主题，故事透过人物对话呈现“青”这个词。例如：在开幕时客户提问“这有青吗？”，广告结尾又提到“‘青’是要从头到尾，亲像 18 天。”男主角在讲故事的过程中，强调台湾人生活中的故事，并以“青”与“新鲜”之意来代表台湾啤酒的新鲜口味，并以“生”来表示“生啤酒”的特征。

4.2 泰国饮食广告中的文化隐含分析

4.2.1 跨国性的饮食广告

一、【麦当劳】

2014 至 2016 年的泰国的麦当劳广告形式偏向现代时尚风格，较为特色的是泰式口味及以主的菜单；例如：泰式打抛鲜肉盖饭，炸鸡肉、麦当劳面条以及搭配粥的早餐。从泰国麦当劳广告中推出的菜单可发现，虽然是西方跨国而来的连锁品牌，但仍调整符合泰国人的口味的形式——重辣（泰式辣酱）以及泰国人的主食——米饭。此外，广告中主要推荐的菜单并非汉堡系列，而是炸鸡类的菜单，这一点也反映出泰国人对汉堡并没有那么多受欢迎。

二、【可口可乐】

2017 年泰国可口可乐广告【泰国菜篇】

这则广告描述了泰国中部、北部、东北部及南部等四个地区的泰国食物特色。泰国各地特色食物如下：南部的是海鲜，东北部的重辣、酸口味，例如木瓜色拉、东北部风味的香肠，北部有当地米粉与辣椒酱；中部曼谷的唐人街则有著名食物，如泰式炒粉、冬阴功（酸辣虾汤）、泰式打抛鲜肉等。除了泰国特色的食物外，广告中还呈现泰国四部地区当地居民穿着的不同，此反映了泰国各地区的气候之差异。此外，这则广告也蕴含了泰国各地区人与人之间的互动方式——【共餐】的文化行为。

另一则可口可乐广告：泰国新年节日——【宋干节】(Songkran Festival, 又称泼水节)

广告中的场景凸显出在国家或区域的重要节日时，许多人民都希望能回家乡与家人团聚。这反映了泰国新年节庆：依据佛历，每年 4 月 13 至 15 日是泰国的新年，也是泰国一年中最炎热的期间，传统风俗文化在这三天中有不同的礼仪流程，例如：向家中长辈百年、与家人一起聚餐、到寺庙拜佛、以及人们互相泼水等活动。这则广告反映了泰国的重要季节，以及人与人之间关系之文化。

2020 年的可口可乐广告

这则广告描述了现代泰国家庭中各种关系及其故事。其中有一个场景是：妈妈、儿子与儿子的朋友正在一起吃饭。儿子带了男性朋友到家回家吃饭，用餐过程中，儿子吞吞吐吐地对妈妈说，他和他的男性朋友正在交往。妈妈听后惊呆得说不出话来，过了一会，她给儿子的朋友倒了一杯可口可乐，并向他微笑。这个举动暗示了妈妈接受了儿子的选择。这一点反映了泰国人对性别概念较为开放，认同同性恋，且现在有不少的父母也能接受了自己的子女是同性恋。

4.2.2 国内的饮食广告

一、【Mama 泡面】

2011 年泰国【มาม่า】(ma:ma:) (Mama) 泡面广告中采用了泰国村庄祈雨的传统祭祀仪式。广告内容描述的是：泰国东北部夏季炎热，到处缺水，树木干枯。于是，许多人开始制作猪肉末，并将这些猪肉末与 Mama 泡面一起煮汤，做成了一碗香浓可口的泡面。这碗泡面的香气飘到了天上，连天神都闻到了，想吃却吃不到，因而伤心落泪。广告刻意将天神的眼泪化作了大雨。

这则广告反映了泰国东北部的气候特征以及当地经常面临的干旱问题。泰国属于热带地区，尤其是在最炎热的四月份，泰国东北部通常会出现缺水情况。如果到了五月份的雨季，雨却迟迟不来，泰国东北部的一些村庄便会举行一项名为【ขอฝน】(kʰɔː fɔ̌n) (求雨) 的传统祭祀仪式。该仪式是将一只黑猫困在木制笼子里，在村内巡游，让每户人家向天性怕水的黑猫洒水，希望黑猫因受惊吓而叫喊，从而驱走干旱、带来雨水。

二、【Est cola】汽水

除了可口可乐之外，泰国播出的【Est Cola】饮料广告也蕴含了泰国的特色景点及本土民间体育活动。相比之下，台湾的 Est Cola 饮料广告形式较偏向西方风格，并未涵盖台湾特色的文化层面。2019 年的【Est Cola】广告中，男主角是韩国男团 Got7。广告描述如下：该男团来到泰国东北部著名的旅游景点——【อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง】(pra:.sà:t prà.wàt.tì.sà:t phā.nōm rúŋ)（帕依蓝历史公园）。由于天气闷热，对来自寒冷国家的韩国男团来说相当难受。后来他们发现了能够消暑的饮料——【Est Cola】，但饮料却被当地的泰国人抢先拿走。于是他们决定挑战自己，参加了当地民众的民间体育运动——【ลาวกระทบไม้】(la:w krà.tʰóp má:j)（拍竹舞）。结果，他们成功将自己男团的舞蹈动作融入泰国传统体育活动的节奏中。广告最后，男团中还有人说了泰国的东北部方言。透过这则广告，可以发现许多跨文化层面，包括语言、传统体育活动以及泰国历史悠久的名胜景点等。

【ลาวกระทบไม้】(la:w krà.tʰóp má:j)（拍竹舞），是泰国东北部的一种民间体育活动。其主要形式是使用竹子搭配东北部风格的乐曲，由一方操控竹子使其配合乐曲节奏，另一方则必须按照竹子的拍子跳舞，并小心不被竹子夹到脚。

【อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง】（帕依蓝历史公园）始建于公元 944 年，坐落于一座死火山上，深受高棉文化影响，是一座拥有千年以上历史的高棉式建筑。

三、【Singha】啤酒

泰国啤酒【Singha】，泰语称为【สิงห์】(sǐŋ)，意为“狮子”。该啤酒的名称及其商标源自泰国神话中的狮子形象。这种神话中的狮子长相与一般狮子有所不同，有的头部是大象的头，有的爪子则像鸟爪。这些神话中的动物并非真实存在，但泰国人相信它们各自具有不同的寓意，能为人生带来好运。例如，Singha 狮子被视为代表强壮、勇气、领导才能与忍耐力的神话动物。

四、【Chang】啤酒

【Chang】，泰语称为【ช้าง】(tɕʰá:ŋ)，意为“大象”。这款泰国啤酒的商标与上述的 Singha 啤酒相似，皆采用具有泰国特色的动物作为标志。不同的是，Chang 啤酒所使用的动物是真实存在的，而且是泰国重要的象征性动物之一。

透过 2017 年的【Chang】(tɕʰáːŋ) 啤酒广告，可以发现许多泰国文化的特征，例如：著名旅游景点及泰国各地的风景环境（寺庙、自然风景等）、泰国新年——宋干节（泼水节）、泰国四部的传统舞蹈、民间体育活动以及各地区的传统穿着。

4.3 对比台湾与泰国饮食广告中的文化隐含

本部分将把上述的分析结果进行对比，并从不同的文化层面加以归类。本文将文化各层面归类为以下六个文化维度：一、语言；二、主食、口味及特色饮食；三、穿着；四、节日、信仰与祭祀仪式、传统文化活动与民间神话；五、性别；六、各地的地理环境。对比结果如下表所示：

文化维度	台湾	泰国
语言	- 国内饮食广告会使用本地的语言，如《香城鸡》广告中，“手扒”（手撕） - 广告词语常使用谐音或发音相同的文字，但文字不同的方式，表达不同意涵，例如：【吃满福，保好运】中的【满福】与英语发音的【muffin】相似，【保】与汉堡的【堡】同音，而意思不一样。 - 过新年使用各种祝福语，如年年有余、大吉大利、恭喜发财等	- 国际或国内广告通常以泰语普通话为主 - 使用谐音，例如泰语的【วันศุกร์】（wan sùk）（星期五）中的【ศุกร์】（sùk）与【สุก】（sùk）（熟）和【สุข】（sùk）（开心）一样发音为【sùk】，而表达不同的隐含意义。
主食 口味 特色饮食	卤肉饭、炸酱面、烤鸡、小笼包	- 泰国菜的口味偏酸与辣，与泰国的热带气候相关。由于地域热带，香料以及水果大部分整一年都有，如辣椒、柠檬、椰子、句子、榴莲、山竹等 - 泰国四大部分（北部、中部、东北部和南部）的口味与食物特色不同： 北部：特色食物有辣椒酱、米粉，与云南食物相似； 中部（曼谷首都）：口味偏甜，有泰式猪河粉、牛肉河粉；

文化维度	台湾	泰国
		东北部：口味偏辣、咸和酸； 南部：口味偏辣和咸
三、 穿着	• 校服	• 校服 • 泰国四部的民众特色的穿著不一样，并随着适应气候的因素而有所不同
节日 信仰 祭祀仪式 传统文化 活动 民间神话	• 过新年，着重于红色、金色、红包；剪纸贴画、对联。 • 中元普渡、门神（拜神） • 台湾民间信仰的三大神祇：妈祖庙、关帝、观音菩萨等。 • 道教信仰中地位崇高的神祇（大帝、上帝、帝君等），以及闽粤地方性的主神庙宇（尊王、圣王、祖师等等）都有门神。	• 泰国佛历：新年——【宋干节】（又称为【泼水节】）：拜访长辈、泼水、前往寺庙拜佛 • 传统文化体育活动：Lao Kratop Mai (bamboo clapping) • 泰国传统喜剧【孔剧】 • 祭祀仪式【求雨】 • 民间神话动物【狮子】
性别	• 同性恋认同	• 同性恋认同
地理环境	• 人品、旅游景点、城市安全、生活习惯（校服）	• 人品、旅游景点（自然、寺庙）、生活习惯（校服） • 中部：夏季较长 • 北部和东北部：冬季、夏季、雨季 • 南部：雨季较长

5. 结论与教学应用

5.1 本文的结论

以上所述，文化涵盖着各种文化层面，而且加上现在有许多媒体的发展，都会影响到人们的日常生活。其中，广告也对人们的生活中有密切关系。所以，我们通常看到的广告会出现各地所特有的事物内涵。尤其是饮食广告便是现在人类比较重视的一种媒体。随着经济发展，人类不仅以饮食卫生而已，而往往会超过基本的西药而要求，比如是否符合个人的口味、价格，甚至是否符合自己的满足感等因素。因此，目前的许多饮食广告都需要创造最能吸引和满足消费者。

通过现在有创意的饮食广告，发现许多特色的饮食广告并涵盖着各个文化层面。通过本文的对比和探讨结果可以分为台湾与泰国中的饮食文化中所文化内涵的相同和差异之处。

台湾与泰国具有相同的文化主要是台湾与泰国的自然风景及其人民色生活比较相似，比如：台湾和泰国的夜市都很热闹，自然风景有山、大河、海、稻田等。另一方面是台湾人和泰国人都比较轻松，生活比较有悠闲，而不同之处也比较多，可以总结如下：

一、依据本文的研究范围，当时台湾与泰国在广告语言的选择上呈现明显差异，台湾较重视本土语言及方言的运用，而泰国则主要使用中央泰语（标准泰语）。

二、台湾饮食口味偏西方和日本料理结合而成的，泰国的不同地区有不同的口味，东北部偏辣、咸和酸；中部偏甜；南部偏辣和咸；北部受到云南菜的影响，许多泰国北方菜与云南菜比较相似。

5.2 教学应用

通过对比分析和探讨后直结果，教师可以运用台湾与泰国的饮食广告来吸引学习者的学习注意力及其语言能力。学习汉语也必须学习使用汉语为母语地区的文化，因此，除了按照课本里的内容来讲课，教师可以运用现在各种的媒体当教学工具。就是说，教师可以运用现代媒体来充当教学工具。而且让学生通过饮食广告分析和讨论该广告中所内涵的文化有哪些，学习者对亲自发现的文化有任何看法，或者教师从广告里突出的文化作为课堂讨论的主题，并鼓励学习者用汉语表达自己的想法，如：台湾

与泰国的 传统节日有何不同，学习者认为台湾的特色饮食有哪些等等。此外，在教学汉语语法以及听说读写等各个语言能力上，教师可以挑选适合于提高学习者的听说能力，这样有助于学习者使用语言跨文化交际，比如：日常使用的词语、节庆的一些祝福语等。

此外，在课堂教学设计上，Krashen(1982) 提出【可理解的语言输入】，即「i+1」理论，强调在听说教学法中，教师教授语法不等于学生能够正确或流畅使用语言，学生的【学习】也不等于【习得】。Krashen 主张，唯有提供略高于学习者当前语言水平的输入，学生的中介语才能持续向前发展。所谓【可理解的输入】具有四个特征：可理解性、内容有趣且学生生活相关、从易到难的顺序安排，以及提供足够的输入量。以下图表可进一步说明此概念：

i	1	i+1
学生已学过或 已知的知识	略高于学生现有的语言知识或 新形式内容	再整合成自己的语言系统中

另一方面，Pica & Doughty (1985) 提出了【任务型教学法】(Task-based Language)。他们指出，当任务设计让参与双方掌握不对等的信息，且学生有了解对方信息的动机时，真是的沟通才会发生(Pica &Doughty, 1985; Long&Crookes, 1989))。

据此，为提供给汉语课堂的教师作为参考，本文将基于 Krashen (1982) 的「i+1」理论与【任务型教学法】，针对学习汉语的泰国学生，设计以《饮食文化》为主题的汉语课堂教案，并于以下呈现该教案的架构与内容。

Lesson Outline

Learner Background Information

- Class size: 20 个人
- L1 background : 汉语学习的泰国大学生
- Proficiency level : 中高级 (三四年级)

Lesson Length : 100分钟

教学法: 任务型教学 (Task-based Language)
(Pica & Doughty, 1985; Long & Crookes, 1989)



Introduction and Warm-up

- 已知 (i) : 复习已经学习的词语及语言表达
- 新输入 (+1) : 新词语或新形式内容
比如: 穿着、节日、专有名词 (饮食名称) 等等。

(i+1)

Krashen, S D (1982) : “i+1” 理论

Main Contents

活动一：个人任务（已知+新输入）

- 活动目的：透过饮食广告检视学生的听力，
希望能提高学生自信并借此增加学生学习动机。
- 教学活动：
 - 让学生先观看台湾与泰国的饮食广告，并请学生针对问题提问：
 - 比如：他们在哪里？做什么？吃什么？看到的道菜成分有哪些？故事在什么地方发生？
 - 在 3-4 个学生提问后，再请另外的同学回答问题或共同讨论。



活动二：小组任务（结合已知与新输入）

- 活动目的：以小组的形式共同完成任务，过程中需要用汉语来沟通讨论。
 - 教学活动：
 - 让学生对自己的小组同学讨论自己看到哪些广告里所隐含的文化（大概10分钟）
 - 再请各小组的代表同学到课堂上总结自己小组所讨论的主要内容
-  **小组 + 提供大纲** (Fangyuan, 2014) : 可先给学生要回答的主要重点问题：
- 一、在饮食广告中，你看到哪些隐含的文化？（比如：日常使用的词语、节庆的一些祝福语等。）
 - 二、与泰国的相同和不同点有哪些？（语言、口味、饮食的主要成分、信仰等等。）
 - 三、你有什么感想？

参考文献

- Advertising Association of Thailand. *Milestone*. Retrieved from http://www.adassothai.com/index.php/main/about/milestone_detail/1 (in Thai)
- Artwork Design. (n.d.). 泰国广告历史来源) Retrieved from <https://artworkdesign.co/design/3501/thai-ads-history/> (in Thai)
- Davis, R. L. (2021). *A Cultural Approach to Long Term Health* [online]. <https://rachelleepac.com/a-cultural-approach-to-long-term-health/>, 2024/08/05
- Edward B. Tylor. (2016). *Primitive Culture, Volume I*. London: John Murray.
- Fangyuan, Y. (2014). *Focused Dictogloss, Peer Collaboration, and Guided Reconstruction —A Case of Time Expressions in L2 Chinese*, Taiwan.
- Royal Institute. (2013). *Photchananukrom Chabap Ratchabandittayasathan Phoso 2554*. Author. (in Thai)
- Si, L. Y. (司乐园). (2018). *Different Culture Value in Intercultural Advertising Communication A Case Study of Food and Drink Advertising*, Tianjin University of Commerce.
- Stephen D. Krashen (1982). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Oxford: Pergamon Press.
- Suntikul, W. (2003). 泰国广告的演变. Chulalongkorn University. (in Thai)
- Teresa Pica, & Catherine Doughty (1985). *The Role of Group Work in Classroom Second Language Acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 陈小蝶. (2021). 电视公益广告在对外汉语综合课教学中的应用研究. 西北大学.
- 陈玉箴. (2015). 饮食文化, 台北市: 华都文化.
- 陈培爱. (2001). 中外广告史 ——站在当代视角的全面回顾 (第2版). 中国物价出版社.
- 李军波等着. (2002). 现代广告理论与实践. 大学出版社.
- 于佳弘. (2017). 影视广告在中高级对外汉语教学中的应用. 青岛大学.
- 廖炳惠. (2004). 吃的后现代. 二鱼文化出版社.
- 宋玉和王纯菲. (2004). 广告文化学: 广告与社会互动的文化阐释. 中南大学出版社.
- 维力食品工业股份有限公司. (n.d.). 产品介绍. 检索于 2024 年 11 月 5 日, 自 <https://www.weilih.com.tw/product1.html>
- 香鸡城. (n.d.). 官方网站. 检索于 2024 年 10 月 25 日, 自 <https://www.chickenhouse.com.tw/chickenhouse/index.php?action=index>
- 杨弦陵. (2013). 中日电视广告语篇之跨文化分析与教学应用. 国立台湾师范大学华语语文教学研究所.
- 张玉欣和杨秀萍. (2004). 饮食文化概论. 杨智文化.

เกณฑ์การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษา

การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์

วารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษารับตีพิมพ์ผลงานวิชาการในรูปแบบบทความวิจัย บทความวิชาการและบทวิจารณ์หนังสือภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ สาขาวิชาภาษาและวรรณคดี วัฒนธรรมและวัฒนธรรมศึกษา การแปล สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ปรัชญาและศาสนา บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

บทความต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารและไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่นเรื่องที่ได้รับ การตีพิมพ์ต้องผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ บทความที่รับพิจารณาตีพิมพ์ต้องพิมพ์เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศ พิมพ์บนกระดาษ ขนาด A 4 ด้วยตัวอักษร Angsana New ขนาด 16 pt. ความยาวไม่เกิน 15 หน้า (รวมบรรณานุกรม) การตั้งหน้า กระดาษ ระยะขอบ บน-ล่าง ซ้าย-ขวา 1 นิ้ว หรือ 2.54 เซนติเมตร และมีรายละเอียด ดังนี้

1. ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
2. ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี) หน่วยงานที่สังกัด อีเมล และเบอร์โทรศัพท์
3. บทคัดย่อ (abstract) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวประมาณ 250 คำ
4. คำสำคัญ (keyword) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
5. เนื้อหาของบทความ

5.1 บทความวิจัย ความยาวไม่เกิน 15 หน้า ประกอบด้วย บทนำ วิธีการศึกษา ผลการศึกษาอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ และเอกสารอ้างอิง

5.2 บทความวิชาการ ความยาวไม่เกิน 15 หน้า ประกอบด้วย บทนำ เนื้อหา บทสรุป และเอกสารอ้างอิง

5.3 บทวิจารณ์ ความยาวของบทความ 3-5 หน้า พร้อมเอกสารอ้างอิง

5.4 งานแปลหรือเรียบเรียงจากภาษาต่างประเทศ ต้องมีหลักฐานการอนุญาตให้ตีพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของลิขสิทธิ์

6. การอ้างอิงใช้รูปแบบของสมาคมจิตวิทยาอเมริกัน (APA)

6.1 การอ้างอิงแทรกในเนื้อเรื่อง ให้ใช้การอ้างอิงแบบนาม-ปี (name-year system) โดยระบุชื่อผู้แต่ง ปีพิมพ์ และเลขหน้าของเอกสาร ไว้ข้างหน้าหรือข้างท้ายข้อความที่ต้องการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความนั้น เช่น

(รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกุล, 2555, หน้า 15)

(รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกุล และสุจิตต์ วงษ์เทศ, 2558, หน้า 10-12)

(Nord, 1991, p. 13)

(Nord & Vermeer, 2002, pp. 7-9)

6.2 เอกสารอ้างอิง (Reference) เป็นการรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนใช้อ้างอิง
ในเนื้อหา นำมาจัดเรียงตามลำดับตัวอักษรชื่อผู้แต่ง และเรียงภาษาไทยก่อนภาษาอังกฤษ

ไกเกอร์, อาร์โน. (2551). อำลาเบอร์ลิน: Abchied von Berlin. ใน *รวมเรื่องสั้นภาษาเยอรมัน* (อัญชลี โตพึ่งพงศ์, ผู้แปล). สำนักพิมพ์วังกลม.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2545*. ผู้แต่ง.

สัญญา สุวังบุตร. (2552). โอลิมปิก ค.ศ. 1936: กีฬาแห่งสวัสดิการ. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, 34(1), 89.

Chomsky, N. (1988). *Language and problems of knowledge: The Managua lectures*. MIT Press.

การส่งต้นฉบับ

ส่งต้นฉบับพิมพ์ผ่านหน้าเว็บไซต์วารสาร <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/ghuru>
หรือติดต่อผู้ประสานงานวารสารมนุษยศาสตร์ บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง บางกะปิ กรุงเทพฯ
10240 โทร 02-3108250 ต่อ 7



บัณฑิตศึกษา คณะมนุษยศาสตร์

ส่งเสริมงานบัณฑิตศึกษา

พัฒนาการเรียนรู้คู่คุณธรรม